

MÓDSZERTANI SEGÉDLET

a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés területi és helyi feladatainak ellátásához

KÉSZÜLT
A
BM ORSZÁGOS KATASZTRÓFAVÉDELMI FŐIGAZGATÓSÁG
MEGBÍZÁSÁBÓL A
KÖZÉP- ÉS KELET EURÓPAI KÖRNYEZETFEJLESZTÉSI INTÉZET
GONDOZÁSÁBAN

A segédlet kidolgozásában részt vett:

Bíróné Ősz Julianna, Bojti Imre, Cimer Zsolt, Dr. Damjanovich Imre, Hoffmann Imre
Dr. Kátai-Urbán Lajos (szerkesztő), Dr. Mógor Judit, Dr. Szakál Béla, Vass Gyula

Lektorálta:

Prof. Dr. Solymosi József az MTA Doktora
tudományos rektor-helyettes ZMNE

Tájékoztató:

A segédlet nem tekintő a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés szabályozás egyedüli alkalmazási eszközének. A benne foglalt adatok és információk csak iránymutatásul szolgálnak.

ELŐSZÓ

A gazdaságban jelen lévő veszélyes anyagok tárolása, feldolgozása, felhasználása magában hordozza a súlyos ipari balesetek kialakulásának kockázatát. A közelmúlt tapasztalatai alapján a balesetek akár katasztrofális hatással is lehetnek a veszélyes ipari üzem környezetére és az ott élő állampolgárokra.

Az európai környezetvédelmi joganyag részét képezi a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyek ellenőrzéséről szóló 96/82/EK (Seveso II.) Tanácsi Irányelv (továbbiakban: Irányelv). Az Irányelv célja a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés, (továbbiakban: súlyos ipari balesetek elleni védekezés) a balesetek kialakulásának megelőzése és a káros következmények csökkentése.

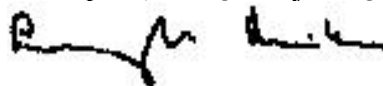
Összhangban az ország európai integrációs tevékenységével az Irányelv végrehajtására 2002. január 01-én új, a súlyos ipari balesetek elleni védekezéssel kapcsolatos szabályozás lépett hatályba. A súlyos ipari balesetek elleni védekezés összetett tevékenység, amely magába foglalja a megelőzés műszaki-technikai feladatait, a balesetek károsító hatásainak csökkentését, illetőleg a lakosság védelmét szolgáló intézkedéseket.

A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezéséről szóló 1999. évi LXXIV. törvény IV. fejezete és a végrehajtására kiadott a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezéséről szóló 2/2001. (I.17.) Korm. rendelet megalkotásával Magyarország eleget tett jogharmonizációs kötelezettségeinek.

A szabályozás végrehajtásához szükséges szervezeti rendszer a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (BM OKF) és a Magyar Műszaki Biztonsági Hivatal (MMBH) bázisán 2002. január 01-től működik. Az MMBH veszélyes ipari üzemekre vonatkozó szakhatósági hozzájárulásának kiadásával kapcsolatos eljárásait, valamint a veszélyes tevékenységekkel összefüggő adatközlési és bejelentési kötelezettségeket 42/2001. (XII. 23.) GM rendelet szabályozza.

Jelen kiadvány célja, hogy tájékoztatást adjon a központi, területi és helyi államigazgatási és önkormányzati szervezetek részére a jogi szabályozás területi és helyi feladatellátást és koordinációt igénylő feladat- és hatásköreinek helyes alkalmazásához. A szabályozás végrehajtásához - a külső védelmi tervezés és begyakorlás, a lakossági tájékoztatás és a településrendezési tervezés vonatkozásában - fűzött módszertani magyarázatokat a segédlethez mellékelt mintaokmányok egészítik ki.

Budapest, 2005. május 25.

Dr. Lamperth Mónika
belügyminiszter

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	4
1. Veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés Magyarországon	7
1.1. Bevezetés	7
1.2. A nemzetközi és a hazai szabályozás ismertetése.....	8
1.3. A súlyos ipari baleset-megelőzési tevékenység	9
2. A veszélyes anyagok és technológiák lehetséges környezeti elemeket, valamint emberi életet és egészséget károsító baleseti hatásai	11
2.1. A súlyos ipari balesetek okai	11
2.2. A súlyos ipari baleseti események	11
2.3. A súlyos ipari balesetek hatásai	14
3. A súlyos ipari balesetek elleni védekezés területi és helyi feladatai.....	16
3.1. Bevezetés	16
3.2. A külső védelmi tervezéssel kapcsolatos feladatok	16
3.2.1. Külső védelmi terv készítése.....	16
3.2.2. A külső védelmi terv gyakoroltatása.....	18
3.2.3. A külső védelmi terv felülvizsgálata.....	18
3.3. Lakosság tájékoztatása – nyilvánosság biztosítása.....	19
3.3.1. A biztonsági jelentés közzététele	20
3.3.2. Nyilvános meghallgatás	20
3.3.3. Tájékoztató kiadvány	20
3.4. Településrendezési tervezés.....	20
4. Külső védelmi tervezés.....	22
4.1. Külső védelmi tervek elkészítése és felülvizsgálata.....	22
4.1.1. A külső védelmi terv készítése.....	22
4.1.2. A külső védelmi terv felülvizsgálata.....	24
4.2. A külső védelmi terv tartalmi elemei, alkalmazása	24
4.2.1. A külső védelmi terv tartalma, elemei	25
4.2.2. A külső védelmi terv alkalmazása.....	25
4.3. A külső védelmi terv begyakorlása, a lakosság felkészítése és azok módszertani útmutatói.....	26
4.3.1. A felkészítés	26
4.3.2. A felkészítés formái	27
4.3.3. A felkészítéshez javasolt okmányok	27
4.3.4. A gyakorlatok szervezése és végrehajtása	28
4.3.5. A gyakorlatok levezetése során alkalmazott módszerek.....	29
4.3.6. A gyakorlatok szervezéséhez javasolt okmányok.....	30
4.3.7. A lakosság felkészítése.....	31

4.3.8. A felkészítés témái	32
4.3.9. A felkészítés módszerei.....	32
5. A lakosság tájékoztatása	35
5.1. A lakossági tájékoztatás és a nyilvánosság biztosítása	35
5.1.1. Passzív tájékoztatás	37
5.1.2. Aktív tájékoztatás	39
5.2. Katasztrófavédelmi szabályok és azok alkalmazása	39
5.2.1. A hirdetmény előírásai	39
5.2.2. A biztonsági jelentés nyilvánosságának biztosítása	39
5.2.3. Lakossági véleménynyilvánítás.....	40
5.2.4. Lakossági tájékoztató kiadvány.....	40
5.2.5. A lakossági tájékoztató kiadvány tartalmi követelményei	41
5.2.6. A lakossági tájékoztató közzététele.....	42
5.3. Veszélyhelyzeti kommunikáció	42
5.3.1. Veszélyhelyzeti tájékoztatás	42
5.3.2. A vegyi veszélyhelyzet esetén követendő lakossági magatartás szabályai.....	43
5.3.3. Katasztrófapszichológia	44
6. A településrendezési tervezés követelményei.....	48
6.1. A településrendezési tervezés szabályai	48
6.1.1. Településfejlesztési koncepció	48
6.1.2. Településszerkezeti terv	49
6.1.3. Helyi építési szabályzat.....	49
6.1.4. Szabályozási terv.....	50
6.2. Rendezési tervek készítése	50
6.3. A katasztrófavédelmi jogszabályok településrendezéssel kapcsolatos különös szabályai és azok alkalmazása	51
6.3.1. Új veszélyes ipari üzemek építése.....	51
6.3.2. A már létező veszélyes ipari üzemek módosítása	52
6.3.3. A veszélyességi övezet kijelölése	53
6.3.4. A veszélyességi övezetben történő fejlesztés.....	55
6.3.5. Az érintett települések tájékoztatása a veszélyességi övezetről.....	57
7. Mintaokmányok	58
7.1. Külső védelmi terv mintaokmánya	58
7.2. A külső védelmi terv koncepciója	70
7.3. Külső védelmi terv begyakorlásának okmányai	71
7.3.1. Szervezési intézkedés	71
7.3.2. Levezetési terv.....	74
7.3.3. Műveleti napló.....	78
7.3.4. Közlések táblázata.....	79
7.3.5. Levezetési terv a külső védelmi terv életbeléptetésének törzsfoglalkozására.....	80
7.4. A lakossági tájékoztatás okmányai.....	89
7.4.1. Hirdetmény.....	89
7.4.2. Üzemspecifikus Lakossági tájékoztató kiadvány.....	90

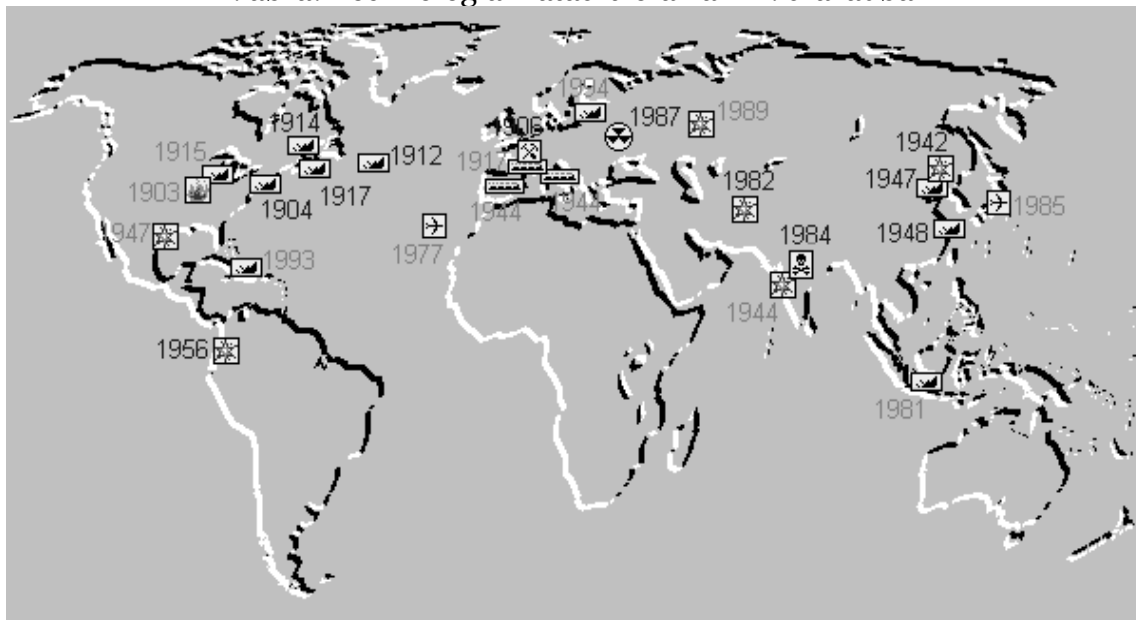
7.5. A településrendezési tervezés okmányai.....	96
7.5.1. A veszélyes ipari üzem körüli veszélyességi övezet kijelölése.....	96
8. Mellékletek.....	99
8.1. Fogalomjegyzék.....	99
8.2. Jogszabályok jegyzéke.....	102
8.3. Szakirodalom.....	104

1. Veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés Magyarországon

1.1. Bevezetés

A XX. századot sokan a különböző tudományok fejlődése szempontjából a „Technikai fejlődés” századának nevezik. Ugyanakkor, mint ahogy a következő térkép is igazolja (1. ábra), a XX. század a „technológiai katasztrófák” századának is nevezhető.

1. ábra: Technológiai katasztrófák a XX. században

A legtöbb emberáldozatot követelő technológiai katasztrófa 1984-ben az Union Carbide társaság bhopali (India) vegyi üzemének balesete során következett be. Működési zavar és meghibásodás miatt a gyártelepről 40 tonna metil-izocianát, mérgező gázfelhő szabadult ki, amely 2500 ember halálát és további 200 000 ember sérülését okozta. Az ipari biztonság témakörének fontosságát igazolja az 1. táblázat is, amely az 1945-'91 közötti időszak legalább 5 halálos áldozatot követelő ipari balesetek rangsorát ismerteti.

1. táblázat: Halálos balesetek (legalább 5 halálest) súlyossági rangsora országok szerint, 1945-1991.

Ország	Balesetek száma	Baleseti rangsor	Halálesetek száma	Halálesetek rangsora	Halálestet / baleset	Súlyosság rangsora
USA	144	1	2241	2	15,5	8
Japán	30	2	526	5	17,5	6
India	18	3	4430	1	246,1	1
NSZK	18	3	158	10	8,8	10
Mexikó	17	4	848	3	49,9	3
Franciaország	15	5	236	8	15,7	7
Olaszország	14	6	260	7	18,6	5
Brazília	13	7	815	4	62,7	2
Kína	13	7	454	6	34,9	4
Egyesült Királyság	13	7	170	9	13,1	9

Az ipari biztonság területén a helyzet napjainkig sem változott: 1998-ban Spanyolországban történt ipari baleset következtében a Coto Donana National Park élővilága majdnem teljesen kipusztult. 2000. január 30-án az Aurul román-ausztrál részvénytársaságnak zazari (Románia) üzemi derítőjéből a megengedettnél mintegy 800-szor nagyobb ciántartalmú szennyezés került a Lápos, onnan a Szamos, később a Tisza vizébe, melynek következtében a Tisza élővilága csaknem kipusztult.

2000 május 13-án Enschede (Hollandia) város mellett található petárdagyárban következett be robbanás. A baleset következtében 21 ember meghalt és több, mint 1000 ember megsérült. A vizsgálat során bebizonyosodott, hogy a balesetet szervezési problémák okozták. 2001. szeptember 21-én Toulouse (Franciaország) várostól 3 km-re található műtrágyagyárban bekövetkező robbanás során 21 ember meghalt és 700 ember megsérült. A gyárban 50 m átmérőjű kráter keletkezett. A baleset oka feltehetően emberi mulasztásra vezethető vissza.

1.2. A nemzetközi és a hazai szabályozás ismertetése

A több kisebb-nagyobb baleset, az Európai Közösség országaiban meglevő komoly eltérések az ipari tevékenységek irányítása és ellenőrzése terén arra ösztönözte a különböző nemzetközi együttműködési szervezeteket, hogy kialakítsák a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek (a továbbiakban: súlyos ipari balesetek) veszélyének megelőzésével és csökkentésével foglalkozó univerzális és regionális jogi szabályokat.

Így született meg a történelmi jelentőségű, az egyes ipari tevékenységekkel járó súlyos baleseti kockázatokról szóló 82/501/EGK, vagy más néven a Seveso I. Irányelv. A jogalkotók célja az volt, hogy széleskörű szabályozással és szigorú ellenőrzéssel jelentősen csökkentsék a veszélyes anyagokat tároló, feldolgozó és előállító veszélyes üzemekben az ipari balesetek kockázatát, valamint minimalizálják a védelmi intézkedések bevezetésével a balesetek potenciális hatásait.

Az országhatáron túli hatásokat szolgálja az 1992-ben az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága által a környezetvédelmi egyezmények sorozatában kidolgozott ipari balesetek országhatáron túli hatásaival foglalkozó Egyezmény. A nemzetközi együttműködés további eredménye a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, az OECD ipari balesetek megelőzése témájában létrehozott irányelve.

A Seveso I. Irányelvet a bhopali és a baseli balesetekből leszűrt tapasztalatok alapján módosították. Az Irányelv átfogó módosítását a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyek ellenőrzéséről szóló 96/82/EK Tanácsi Irányelv az ún. Seveso II. Irányelv 1996-ban történt kidolgozása jelentette. Az Irányelvben meghatározott alapelvek az Európai Közösség országaiban az ipari- és környezetbiztonság, valamint a településrendezés terén, illetve a nyilvánosság tájékoztatásában alapidokumentummá váltak.

Az ipari balesetek határon túli hatásainak megelőzését, a felkészülést, valamint a következmények elhárítását célzó nemzetközi együttműködés a tiszai cianid szennyezést (2001. február) követően ismételten felfokozódott; az ENSZ EGB Ipari Baleseti és a Vízügyi Egyezményéhez közös - a határt átlépő folyók és nemzetközi tavak szennyezése okán határon túl fellépett károk miatti polgári jogi felelősségről szóló - Jegyzőkönyv került kidolgozásra.

A Seveso II. Irányelv (1996) módosítása a hazánkat is érintő 2000. februári nagybányai (Románia) baleset után napirendre került, majd további nemzetközi nagyságrendű balesetek (2000. május Enschede, 2001. szeptember Toulouse) szolgáltattak újabb és újabb indokot (igényt) a változtatásokhoz.

A Seveso II. Irányelv megalkotása óta azonban az uniós irányelvek egyeztetési eljárása is megváltozott. A jogszabály kidolgozásában jelentősebb szerepet kapott az Európai Parlament, amely két olvasatban tárgyalta az Európai Tanács előterjesztését. Az első olvasathoz benyújtott jelentős számú parlamenti módosító javaslat (2002. július 03.) már a Seveso III. Irányelv képét jelenítette meg. A módosító javaslatok zöme az Irányelv tárgyi hatályának kiterjesztésére irányult, illetve a részletszabályokat pontosító javaslatokat tartalmazott.

Az Európai Tanács és az Európai Bizottság álláspontja szerint viszont a három éves jogalkalmazói gyakorlat még nem ad elég indokot az Irányelv egészének újrakodifikálására. Miután azonban az Európai Parlament 2003. júniusában második olvasatban is véleményt nyilvánított, az események felgyorsultak. 2003. szeptemberben az Európai Parlament, az Európai Bizottság és az Európai Tanács közötti egyeztetés eredményeként kompromisszum született a két jogalkotó szerv között. A folyamat lezárását a Seveso II. Irányelvet módosító 2003/105/EK Irányelv hatályba lépése jelentette, melynek 2. cikke a tagállamok számára meghatározza, hogy legkésőbb 2005. július 1-ig a belső (nemzeti) jogrendszerbe a módosító normákat be kell építeni.

A 90-es évek elején a hazánkban végbement gazdasági és társadalmi rendszerváltás, nemcsak a demokratikus állami felépítést, a piacgazdaság kialakítását hozta magával, hanem az élet más területein is gyökeres változásokat eredményezett. A fejlett ipari országokra jellemző védelmi stratégiák a hazai állami intézményi és szabályozási rendszer működését és feladatait is egyre jobban meghatározták. Az államigazgatás védelmi területein is (honvédelmi, rendészeti, környezetvédelmi igazgatás) alapvető követelmény lett az euro-atlanti integrációs szabályozásoknak való megfelelés. Emellett Magyarországnak teljesítenie kell az OECD tagságából, illetve a nemzetközi multilaterális és kétoldalú szerződésekből eredő kötelezettségeit is.

Összhangban az ország európai integrációs tevékenységével, a nemzetközi kötelezettségek alapján a parlament megalkotta a súlyos ipari balesetek elleni védekezésről szóló szabályozást, amely 2002. január 01-én lépett hatályba. A szabályozás több jogszabályt foglal magába. A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény IV. fejezete (továbbiakban: Kat. törvény) és a végrehajtására kiadott a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 2/2001. (I. 17.) Korm. rendelet (továbbiakban: 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet) megalkotásával Magyarország eleget tett európai uniós jogharmonizációs kötelezettségeinek.

1.3. A súlyos ipari baleset-megelőzési tevékenység

A Kat. törvény és a 2/2001. (I.17.) Kormányrendeletben foglalt feladatok végrehajtásáért, illetve végrehajtatásáért a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, mint hatóság (továbbiakban: hatóság) és a Magyar Műszaki Biztonsági Hivatal, mint szakhatóság (továbbiakban: szakhatóság) a felelős.

A szabályozás hatálya alá tartozó veszélyes ipari üzemek (felső- és alsó küszöbértékű veszélyes üzemek) azonosítása a 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet I. sz. mellékletében foglalt veszélyes anyagok és tárolt mennyiségi kritériumok alapján történik. Jelenleg 107 veszélyes üzem tartozik a 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet hatálya alá, melyből 44 felső küszöbértékű veszélyes üzem és 63 alsó küszöbértékű veszélyes üzem.

Az alsó küszöbértékű veszélyes üzemnek a 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet 2. sz. mellékletében előírt tartalmi és formai követelményeknek eleget tevő biztonsági elemzést, míg a felső küszöbértékű veszélyes üzemnek a 3. sz. melléklet szerinti biztonsági jelentést kell készíteni. A veszélyes ipari üzem üzemeltetője a biztonsági jelentésben vagy biztonsági elemzésben (együtt: biztonsági dokumentáció) bizonyítja,

hogy az általa folytatott veszélyes tevékenység a lakosságra nézve a jogszabályban előírtaknál nem jelent nagyobb kockázatot, rendelkezik olyan szervezeti, irányítási illetve eszközrendszerrel, amely biztosítja a súlyos ipari baleset megelőzését illetve a bekövetkezett események hatásainak csökkentését.

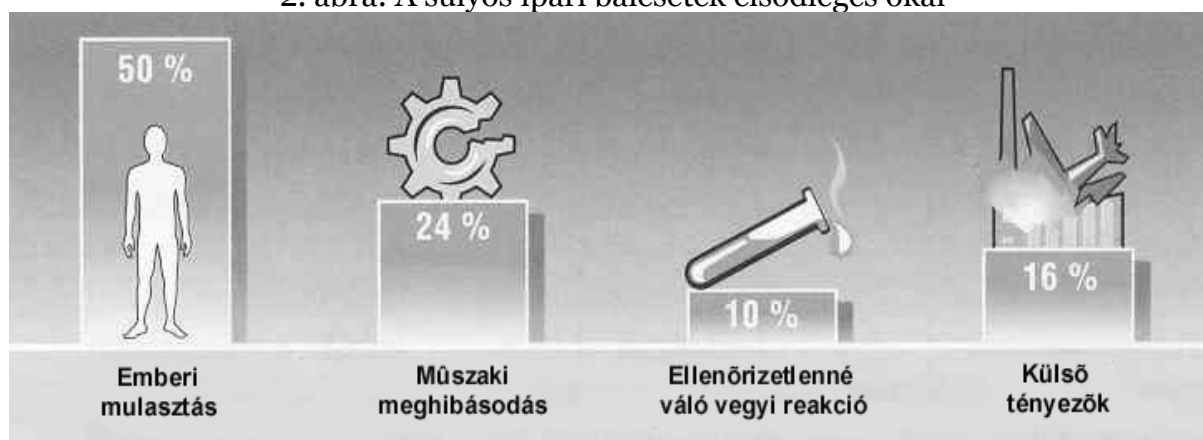
A hatóság – a szakhatóság közreműködésével – felülvizsgálja a biztonsági dokumentációban foglaltakat, felügyeleti-ellenőrzési rendszert működtet, a biztonságot növelő intézkedések megtételére kötelezheti az üzemeltetőt, kijelöli a településrendezési tervezésnél figyelembeveendő veszélyességi övezetet, felügyeli a hatások által érintett települések védelmi tervezését, a lakosság tájékoztatásának megvalósulását.

2. A veszélyes anyagok és technológiák lehetséges környezeti elemeket, valamint emberi életet és egészséget károsító baleseti hatásai

2.1. A súlyos ipari balesetek okai

A veszélyes ipari üzemek tevékenységükből adódóan mindig valamilyen kockázatot jelentenek a környezetükre, az ott élő lakosságra. Az elmúlt évtizedben bekövetkezett súlyos ipari balesetek okainak statisztikai értékelése azt bizonyítja, hogy az „emberi hibák” az ipari balesetek leggyakoribb okai, melyek többnyire az irányítási rendszer hiányosságaira vezethetők vissza. A súlyos ipari balesetek kialakulásához jelentős mértékben járult hozzá a műszaki, technológiai berendezések meghibásodása, amely kapcsoltba hozható végső soron az emberi mulasztással, hiszen a meghibásodás megfelelő ellenőrzéssel, felülvizsgálattal karbantartással megelőzhető. A súlyos ipari balesetek kialakulásának okait a következő ábra szemlélteti:

2. ábra: A súlyos ipari balesetek elsődleges okai

A súlyos ipari balesetek statisztikájának elemzéséből az alábbi következtetéseket lehet levonni:

- ha a legképzettebb szakemberek üzemeltetik is a legjobb gyártóktól származó legfejlettebb berendezéseket, akkor is kialakulhatnak üzemzavarok;
- annak ellenére, hogy a biztonsági rendszereket a múlt tapasztalatainak alapján tervezték és tesztelték (gyakorlati körülmények között), bizonyos baleseteknél mégsem bizonyultak elég hatékonynak.

Az üzemeltetők és a különböző államigazgatási szervek célja, hogy különböző eszközök alkalmazásával a veszélyes ipari üzem tevékenységéből adódó kockázatokat minimalizálják. Az alkalmazott eszközök, a jellegüket tekintve rendkívül sokrétűek lehetnek: az üzemeltető részéről kockázatminimalizálási eszköznek tekinthető például egy veszélyes anyag kiváltása kevésbé veszélyes anyaggal, vagy különböző intézkedések fogantatása a súlyos ipari balesetek megelőzése céljából; államigazgatási szerv részéről akár egy hatósági határozatban tett kikötések, vagy a különböző védelmi tervek készítése.

2.2. A súlyos ipari baleseti események

A veszélyes ipari üzem tevékenységéből származó kockázat számos kiinduló eseményre vezethető vissza. A védelmi tervezés, illetve a katasztrófavédelem szempontjából az esetleges balesetek (üzemzavarok) következményeit szükséges elemezni. A veszélyes anyagok szabadba kerülésének következményei az alábbiakban bemutatott modellekre vezethetők vissza.

A veszélyes anyag tárolóedényből való kiszabadulása a következő változatokban történhet:

- folyadék kiáramlása atmoszferikus nyomás alatt lévő tartályból;
- gáz és/vagy folyadék kiáramlása nyomás alatti tartályból, technológiai berendezésből;
- gáz és/vagy folyadék kiáramlása nyomás alatti csővezetékéből.

Folyékony (cseppfolyósított) vagy gáz halmazállapotú veszélyes anyag bármely ok miatti kiszabadulása, közvetlenül vagy közvetve gáz (gőz) felhő képződéséhez vezethet. Elsődleges gáz (gőz) felhő kialakulása rendszerint gáz halmazállapotú anyag emissziójakor történik. Másodlagos gőzfelhő keletkezésével akkor számolhatunk, ha folyadék tócsa jön létre a kifolyás után. Az elsődlegesen vagy másodlagosan kiáramló anyag a környezetében levő levegőbe kerül, majd az időjárási körülményeknek megfelelően elmozdul.

Ha a szabadba jutó gáz vagy gőz gyúlékony, és a közelben gyújtóforrás is jelen van, akkor tűz keletkezésével mindenféleképpen számolni kell, amely a környezet hőterhelését okozhatja.

Ha a kiáramló éghető anyag gőze/gáza:

- azonnal meggyullad, és a kiáramlás szűk nyíláson át megy végbe, akkor „sugár láng” (jet fire) jön létre;
- késéssel gyullad meg, és az égés a keletkezett gázfelhőben rendkívül nagy sebességgel játszódik le, akkor gőzfelhő robbanás jön létre;
- meggyulladását távoli gyújtóforrás okozza, akkor gőzfelhő tűz (deflagráció) keletkezik, amely visszafelé égve eljuthat a kiáramlási pontig. Kialakulhat a tűzgömb is.

Ha a kiáramló folyékony (cseppfolyósított) veszélyes anyag:

- a tartály (csővezeték) környékén a felszínen szétterül (tócsát alkot) és ezt követően gyullad be, akkor tócsatűz keletkezik. Amikor folyadék kiömlése tócsatűzet eredményez, az végbemehet tűzgáttal körbekerített területen, vagy annak megléte nélkül is.
- kifolyását külső hő-terhelés okozza, akkor feltételezhetően a folyadék a tartályban forrásban van, és azonnal begyullad. Ilyenkor "gőzrobbanáshoz vezető forró folyadékról" beszélünk (angol elnevezése boiling liquid expanding vapour explosion, amelyből alkotott mozaik szó a szakmában közismert BLEVE), amelynek eredménye a tűzgömb.
- égése során mérgező égéstermékek keletkezhetnek, amelyek – az égés hőjének hatására felemelkedve, és a szél hatására elmozdulva – nagy távolságban is mérgezési veszélyt jelenthetnek.
- pillanatszerű gyorsasággal kerül a szabadba, akkor adiabatikus tágulás következtében éles hőmérséklet csökkenés áll be. Ez a hőmérséklet a kiszabadulás közvetlen környezetében, egyes anyagok esetében akár -100 °C-t is elérhet. Ilyen helyzetben, más veszélyeztető hatás mellett a nagy mértékű lehűlés hatását is figyelembe kellene venni.
- a levegővel nem alkot robbanó elegyet, vagy nem gyullad be, akkor a felhő a környező légtérben lassan eloszlik. Mérgező anyag esetében a felhő által – a meghatározott koncentráció szintekkel – érintett területeken az élőlények kerülnek veszélybe.
- robbanóanyagok (itt nem feltétel azok környezetbe kerülése) esetében, ha a robbanás feltételei kialakulnak a tárolás, szállítás vagy a feldolgozás során, akkor robbanás következik be, amelynek léglökési hulláma az embereket veszélyezteti vagy további súlyos ipari baleset kialakulásához vezet (dominó hatás).

A következő táblázat összefoglalja a veszélyes anyagok szabadba kerülésének lehetséges módjait és következményeit.

2. táblázat: Lehetséges következmények

Eseménysor	Oka	Következménye
Sugárláng (jet)	A nyomás alatt kiáramló éghető gőz/gáz azonnal begyullad.	A környezet hő-terhelése.
Gőz/gáz felhő-robbanás (UVCE)	A nyomás alatt kiáramló éghető gőz/gáz késéssel gyullad be.	Léglökési hullám.
Gőz/gáz felhőtűz (deflag-ráció)	A éghető gőz/gáz felhő távoli gyújtóforrástól gyullad be.	A környezet hő-terhelése, visszaégés a kiszabadulás forrásáig.
Tócsatűz (korlátolt és nem korlátolt felületű)	A felszínen az éghető folyadék szétterül.	A környezet hő-terhelése.
Forrásban lévő folyadék gőzrobbanása (BLEVE)	A gőz/gázrobbanást forrásban lévő folyadék okozza.	A környezet hő-terhelése, léglökési hullám, (tűzgömb).
Mérgezőanyag (elsődleges, másodlagos) felhőjének terjedése	Gőz/gáz kiáramlása a tartályból, vagy folyadék tócsa párolgása.	Az emberek (állatok), a környezet mérgezése.
Robbanóanyag egészének felrobbanása	Robbanás feltételeinek létrejötte (iniciálás).	Léglökési hullám.

2.3. A súlyos ipar balesetek hatásai

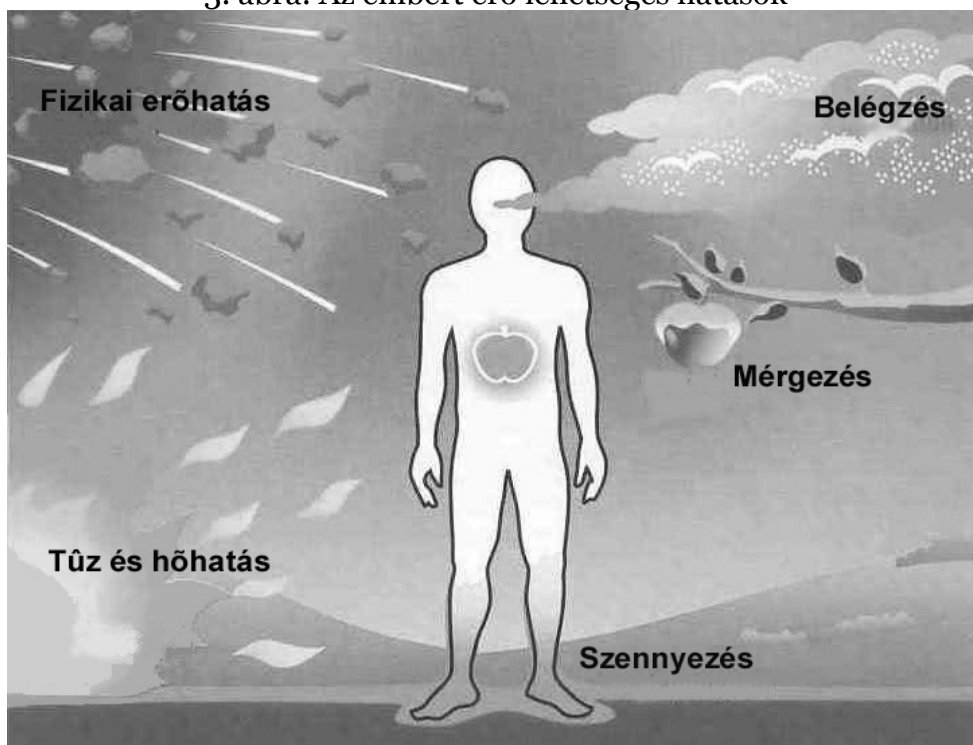
A veszélyes anyagokkal történt balesetek különböző típusú veszélyeket jelenthetnek az emberi életre és egészségre. A legtöbb esetben többfajta veszélyeztetettség is jelentkezik egyszerre. A következő példák általános áttekintést nyújtanak az előforduló veszélyek hatásairól.

3. táblázat: Veszélyek

VESZÉLYEK	KÖVETKEZMÉNYEK
Robbanás	Lökéshullám és szétrepülő törmelékek, valamint magas hőmérséklet.
Mérgezés	Mérgező anyagok kerülhetnek a szervezetbe belégzéssel vagy a bőrön keresztül.
Tűz	Hőhatás, amely égési sérüléseket okozhat.
Oxidáció	Az égés folyamatát felgyorsítja és égési sérüléseket okozhat.
Marás, irritálás	Gyenge savakkal és lúgokkal való érintkezés miatt a bőr, a szem és a nyálkahártya sérülhet.
Fagyás	Mélyhűtött folyadékok, nagy nyomás alatti gázok szabadba jutása fagyást okozhat.
Fertőzés	A szervezet megfertőződése.
Fulladás	A füst illetve egyéb gázok miatt oxigén hiányos állapot alakulhat ki.
A környezetet érő veszélyek	A víz, a talaj és a levegő szennyeződésének veszélye.

A bekövetkezett súlyos ipari balesetek elemzése azt mutatta, hogy a lakosság alapvetően 4 hatásnak van kitéve, melyet a következő ábra is szemléltet.

3. ábra: Az embert érő lehetséges hatások

- Fizikai hatás: A tüzek és az ellenőrizetlen vegyi reakciók robbanásokhoz vezethetnek, amelyek lökéshullámai károsíthatják az épületeket (betört ablakok, leomló szerkezetek stb.), és személyi sérüléseket is okozhatnak (dobhártya beszakadás). Különösen súlyos robbanás esetén a törmelékek több száz méteres távolságra is szétrepülhetnek.
- Hőhatás: A veszélyes anyagokkal kapcsolatos balesetek gyakran kapcsolódnak össze jelentős tűzzel, nemcsak a baleset kiindulási helyszínén, hanem – a gyúlékony folyadékok és gázok/gőzök terjedése következtében – a baleset kiindulási helyszínétől nagyobb távolságra is. Jelentős tüzek esetén a hőhatás miatt a környező területen található tárgyak gyulladása is bekövetkezhet.
Potenciális hatása az emberi egészségre: égési sérülések.
- Mérgezés: A mérgező (toxikus) veszélyes anyag három módon kerülhet az emberi szervezetbe: belélegzéssel, bőrön át felszívódva és lenyeléssel, általában a mérgezett élelmiszer fogyasztásával.
A balesetek következtében kiszabaduló mérgező anyagok több kilométeres távolságra eljuthatnak az atmoszférában. A veszélyzóna több négyzetkilométerre kiterjedhet, így az sokkal nagyobb, mint a fizikai-, a tűz- vagy a hőhatás által érintett terület. A konkrét veszély addig áll fenn, amíg a gázfelhő áthalad a területen (általában néhány órán át tart). Különböző szagok, gázok érzékelése vagy a nyálkahártyák (szem, torok) égése vagy légzési problémák lehetnek az első jelei annak, hogy szennyező anyag került a levegőbe. Nem minden anyag érzékelhető az emberi érzékszervek által. Komoly egészségügyi problémákat okozhatnak a mérgező anyag által szennyezett növények elfogyasztása.
Potenciális hatása az emberi szervezetre: mérgezés.
- A környezet szennyezettsége: A veszélyes anyagok szabadba kerülése során szennyezhetik a talajt, a felszíni, illetve a felszín alatti vizet. A veszélyes gázfelhő kieséssel óriási területeket szennyezhet, bioakkumuláció következtében a veszélyes anyag mennyisége a táplálékláncban feldúsulhat. A káros hatások időbeni lefutása rendkívül elnyúlhat, mindaddig, amíg a szennyező anyagokat el nem távolítják és nem történik meg a mentesítés.

3. A súlyos ipari balesetek elleni védekezés területi és helyi feladatai

3.1. Bevezetés

A jogalkotó a súlyos ipari balesetek elleni védekezés szabályozásának kialakításánál figyelemmel volt a szubszidiaritás elvére, amely szerint minden döntést a megfelelő szinten, tehát az érintettekhez (jelen esetben a lakossághoz) legközelebb eső közigazgatási szervnek kell meghozni. Ezáltal biztosítható a lakossági részvétel az állami döntéshozatalban.

Az elvet követve a jogalkotó a súlyos ipari balesetek elleni védekezéssel kapcsolatban egyes feladatok végrehajtását területi és helyi államigazgatási szervek hatáskörébe rendeli.

A feladatok szakszerű ellátását, végrehajtását a hatóság illetve a katasztrófavédelem területi és helyi szervei segítik.

A súlyos ipari balesetek elleni védekezés területi és helyi feladatai az alábbiak:

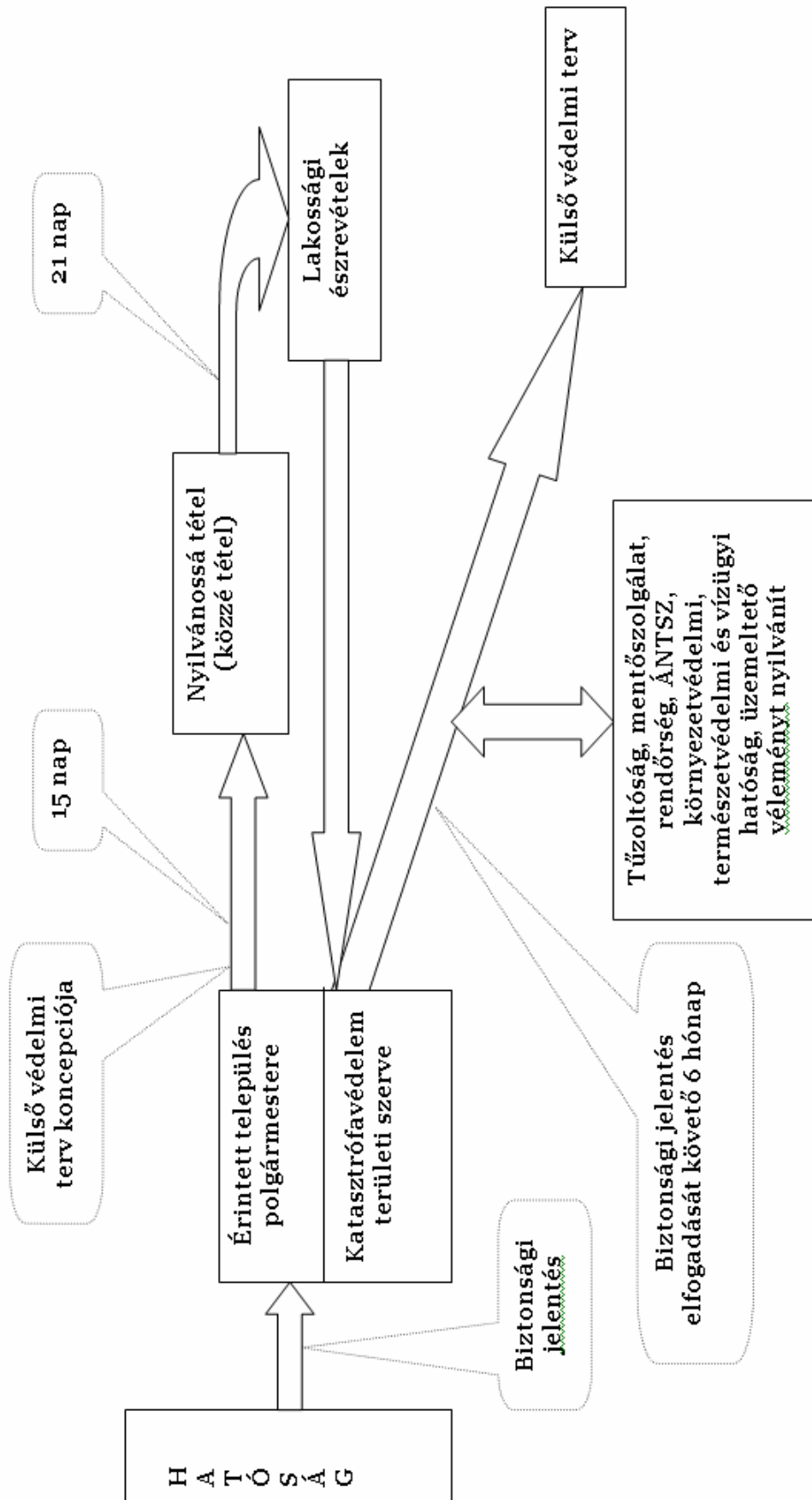
3.2. A külső védelmi tervezéssel kapcsolatos feladatok

3.2.1. Külső védelmi terv készítése

A külső védelmi tervet a Kat. törvény és a 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet vonatkozó

rendelkezései alapján kell elkészíteni. A Kat. törvény a súlyos ipari balesetek káros hatásai által potenciálisan érintett települések polgármestereinek általános védelmi tervezési kötelezettségeiről rendelkezik. A 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet 16-22. paragrafusai a külső védelmi terv készítésére vonatkozó normákat, eljárási rendet mutatják be; míg a 7. számú melléklet tartalmazza a részletes tartalmi és formai követelményeket. A külső védelmi terv készítésével kapcsolatos eljárást a következő ábra mutatja be:

4. ábra: Külső védelmi terv készítése

A felső küszöbértékű veszélyes üzem káros hatásai által potenciálisan érintett település polgármestere a hatóságtól érkezett biztonsági jelentés kézhezvételét követő 15 napon belül a hatóság területi szervével együttműködésben elkészíti a külső védelmi terv koncepcióját és erről, valamint a biztonsági jelentésről hirdetményt tesz közzé.

A külső védelmi terv koncepciója tartalmazza a súlyos ipari balesetek elleni védekezés és a káros hatások csökkentésére irányuló tevékenység leírását, különösen:

- a súlyos ipari balesetek következtében kialakuló helyzeteket;
- a főbb lakosságvédelmi feladatokat, az ezek végrehajtásába bevonható erőket és eszközöket (a betartandó rendszabályokat és azok tartalmát, a lakosság riasztásának módszereit, eszközeit, a riasztás jelzéseit (szirénajelek), a riasztásért felelős szervezeteket, a riasztást követő lakossági tájékoztatás eszközeit (helyi elektronikus és írott sajtó vagy más tájékoztatási formák), és a riasztást követő magatartási rendszabályokat, a lakosságvédelem módszereit (elzárkózás, kitelepítés, kimenekítés, egyéni védőeszközök viselete), és a lakosság ebben való közreműködésének feladatait).

A külső védelmi terv koncepcióját 21 napig a lakosság számára hozzáférhetővé kell tenni, ezen idő alatt a lakosság észrevételeket tehet. Az észrevételeket a polgármester és területi katasztrófavédelmi szerv a külső védelmi terv készítésénél figyelembe veszi. Egy külső védelmi tervet kell készíteni abban az esetben is, ha az adott települést több felső küszöbértékű veszélyes üzem veszélyeztető hatásai érhetik. A külső védelmi tervet a biztonsági jelentés elfogadását követő 6 hónapon belül kell elkészíteni úgy, hogy az előkészítés során az illetékes hivatásos önkormányzati tűzoltóság, a mentőszolgálat, a rendőrség, az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat megyei (fővárosi) intézete, az illetékes környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi hatóság, valamint az üzemeltető véleményt nyilvánítt.

3.2.2. A külső védelmi terv gyakoroltatása

A 2/2001. (I.17) Korányrendelet 19. § (1) pontja szerint a polgármester a külső védelmi tervben foglaltak megvalósíthatóságát rendszeresen ellenőrzi. Ennek érdekében évente folytat le olyan gyakorlatot, ahol a tervben megjelölt szervezetek valamely részét, valamint háromévente olyan gyakorlatot, ahol a tervben megjelölt szervezetek egészét gyakoroltatja.

A külső védelmi gyakorlat célja a kiképzés során elsajátított ismeretek elmélyítése, a külső védelmi tervekben megjelölt szervezetek egymás közötti, valamint a mentésben részt vevő más szervekkel való együttműködés gyakorlása, az alkalmazási készenlét időben történő elérése és mindezek ellenőrzése.

A külső védelmi gyakorlatot a hivatásos területi katasztrófavédelmi szerv vezetője tervezi és az illetékes polgármester vezeti a BM OKF főigazgatója által jóváhagyott éves terv alapján.

A gyakorlatok végrehajtásával kapcsolatban a polgári védelmi felkészítés követelményeiről szóló 13/1998. (III. 6.) BM rendelet 10 – 13. § - ában foglaltak az irányadók.

3.2.3. A külső védelmi terv felülvizsgálata

A külső védelmi tervet legalább háromévente, illetve az új vagy módosított biztonsági jelentés hatóság által történő elfogadását követően felül kell vizsgálni. Amennyiben a külső védelmi terv jelentős módosítása szükséges, a módosításra vonatkozó koncepciót el kell készíteni és a közzé kell tenni.

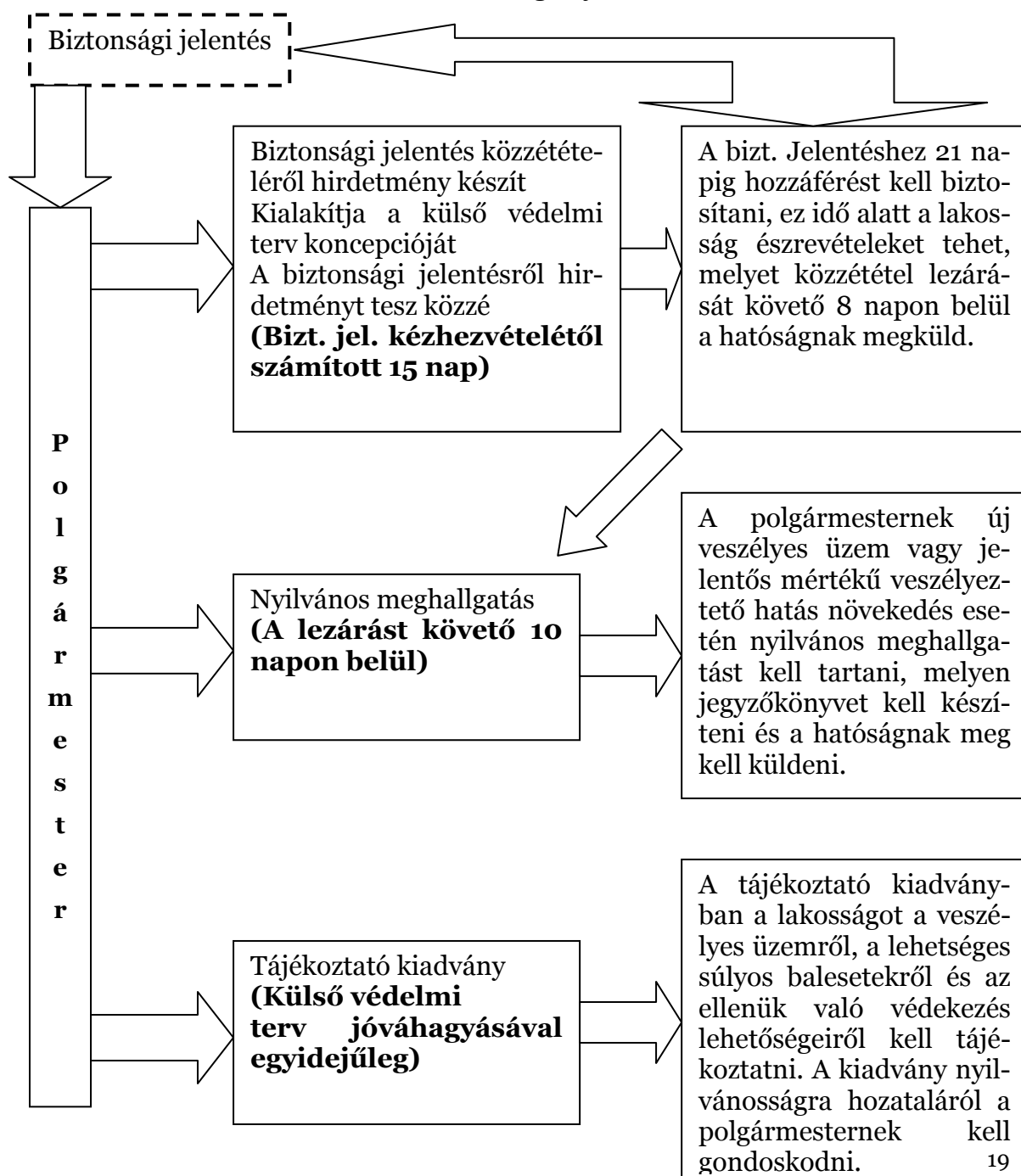
A külső védelmi tervben végrehajtott változtatást jegyzőkönyvben kell rögzíteni, melyet a hatóságnak jóváhagyásra meg kell küldeni. A hatóság területi szerve útján a változtatásokról tájékoztatja az illetékes hivatásos önkormányzati tűzoltóságot, a mentőszolgálatot, a rendőrséget, az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat megyei (fővárosi) intézetét, az illetékes környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi hatóságot, valamint az üzemeltetőt.

3.3. Lakosság tájékoztatása – nyilvánosság biztosítása

A Kat. törvény és a 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet egyaránt rendelkezik a biztonsági jelentés nyilvánosságának biztosításáról, illetve a lakosság véleménynyilvánítási lehetőségeiről. A 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet 16-22. paragrafusai a külső védelmi terv készítésével együttesen tárgyalja a lakossági tájékoztatás követelményeit.

A lakosság tájékoztatásával és a nyilvánosság biztosításával kapcsolatos feladatokat a következő ábra mutatja be sematikusán:

5. ábra: Lakossági tájékoztatás

3.3.1. A biztonsági jelentés közzététele

A polgármesternek a biztonsági jelentésről (és a külső védelmi terv koncepciójáról) annak kézhezvételétől számított 15 napon belül hirdetményt kell közzétenni. A biztonsági jelentést a hirdetmény közzétételét követő 21 napig hozzáférhetővé kell tenni, mely idő alatt a lakosság véleményt nyilváníthat. A lakossági észrevételeket a hatóság számára kell megküldeni.

3.3.2. Nyilvános meghallgatás

Új vagy már működő veszélyes üzem tevékenységének, a veszélyeztető hatás jelentős növekedésével együtt járó bővítése esetén, a veszélyes üzem telepítési helye szerint illetékes polgármesternek a közzététel lezárását követő 10 napon belül nyilvános meghallgatást kell tartani. A nyilvános meghallgatásra meg kell hívni az érintett települések polgármestereit, az üzemeltetőt, a hatóságot, a szakhatóságot, a HM, az ÁNTSZ, az OMMF, az illetékes környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségnek felügyelőjét, a közlekedési felügyelet képviselőjét, az érintett, előzetesen részvételi szándékukat bejelentő társadalmi szervezeteket, továbbá a veszélyeztetett településen elhelyezkedő katonai helyőrség képviselőjét is.

A nyilvános meghallgatáson elhangzottakról a polgármesternek jegyzőkönyvet kell készíteni, amit a hatóságnak kell megküldeni. A nyilvános meghallgatás - amennyiben lehetséges - a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény szerint szervezett közmeghallgatás keretében is megtartható.

Amennyiben nem kell nyilvános meghallgatást tartani, a polgármester a biztonsági jelentéshez és a külső védelmi terv koncepciójához tett észrevételeket a közzététel lezárását követő nyolc napon belül megküldi a hatóságnak.

3.3.3. Tájékoztató kiadvány

A felső küszöbértékű veszélyes ipari üzem által veszélyeztetett település polgármesterének a katasztrófavédelem helyi szervének közreműködésével, a külső védelmi terv jóváhagyásával egyidejűleg tájékoztató kiadványt kell készíteni. Ebben a lakosságot tájékoztatja a veszélyes ipari üzemről, a lehetséges súlyos ipari balesetekről és az ellenük való védekezés lehetőségeiről. A kiadvány nyilvánosságra hozataláról a polgármesternek kell gondoskodni. A tájékoztató kiadványt a biztonsági jelentés vagy a külső védelmi terv módosítása esetén haladéktalanul, de legalább háromévente felül kell vizsgálni. A tájékoztató kiadványt szükség esetén, de legalább öt évenként újra ki kell adni.

A tájékoztató kiadvány tartalmi és formai követelményeit a 7.4.2. pont taglalja.

3.4. Településrendezési tervezés

A veszélyes ipari üzem hatásai által érintett település polgármesterét a hatóság a biztonsági dokumentáció felülvizsgálatát követően tájékoztatja az általa kijelölt veszélyességi övezet határaitól. A veszélyességi övezetet a településrendezési tervben kell feltüntetni.

A veszélyességi övezetben való fejlesztés során a 2/2001. (I.17.) Korm. rendelet 5. számú melléklet 2.3. pontjához tartozó táblázat A, B, és E soraiban szereplő fejlesztésekhez a hatóság állásfoglalását be kell szerezni.

A veszélyességi övezetben az 5. számú melléklet 2.3. pontjához tartozó táblázat C, és D soraiban szereplő fejlesztések esetén állásfoglalás kialakítására a polgármester kez-

deményezésére a hatóság bizottságot hoz létre a szakhatóság, az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat, a környezetvédelmi, indokolt esetben a természetvédelmi hatóság, továbbá a veszélyes ipari üzem és a fejlesztéssel érintett települési önkormányzat képviselőiből.

4. Külső védelmi tervezés

4.1. Külső védelmi tervek elkészítése és felülvizsgálata

4.1.1. A külső védelmi terv készítése

A külső védelmi tervet a Kat. törvényben, valamint a 2/2001. (I. 17.) Kormányrendeletben foglalt kötelezettség alapján a felső küszöbértékű veszélyes ipari üzem által veszélyeztetett településeken kell elkészíteni. Egy külső védelmi terv készül abban az esetben is, ha egy települést több felső küszöbértékű veszélyes üzem veszélyeztető hatásai érhetik. Amennyiben a felső küszöbértékű veszélyes ipari üzem által okozott veszélyeztetés nem terjed túl a veszélyes üzem területén, vagy nem érint lakott (beépített) településrészeket, nem veszélyeztet különleges természeti értékeket, akkor a hatóság a külső védelmi terv elkészítése alól felmentést adhat.

A külső védelmi tervezésre vonatkozó normákat 2/2001. (I. 17.) Kormányrendelet 16-22.§-a, a részletes tartalmi és formai követelményeket a 7. sz. melléklet tartalmazza.

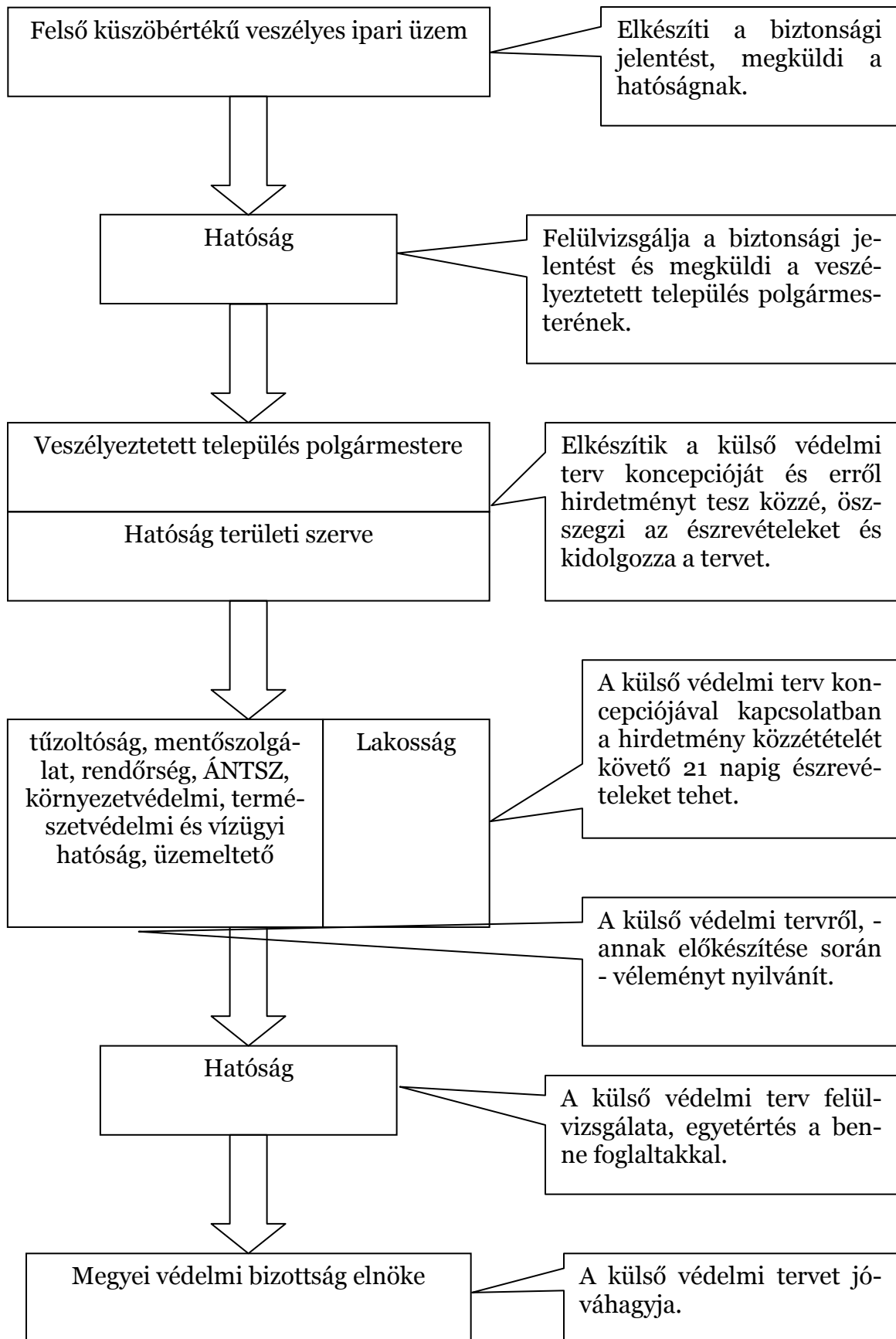
A külső védelmi terv készítésének alapja a felső küszöbértékű veszélyes ipari üzem(ek) által készített biztonsági jelentés, továbbá a tervezés céljaira szolgáltatott további információk. A veszélyeztetett település polgármestere a hatóságtól érkezett biztonsági jelentés kézhezvételét követő tizenöt napon belül a BM OKF területi szervének segítségével elkészíti a külső védelmi terv koncepcióját és erről hirdetményt tesz közzé.

A szakmai feladatok tervezését a megyei (fővárosi) katasztrófavédelmi igazgatóság szakemberei végzik, de a településre és az apparátusra vonatkozó helyi ismereteket a polgármester által kijelölt szakemberek adják. A terv helyes elkészítésére vonatkozó felelősségük is közös: a polgármester aláírásával garantálja a betervezett feladatok realitását, végrehajthatóságát. Ugyanakkor a megyei (fővárosi) katasztrófavédelmi igazgató ellenjegyzése garantálja azt, hogy csak olyan feladatok kerüljenek a tervbe, amelyek végrehajtási feltételeit az állami költségvetésből biztosítani tudják. A tervben felhasználhatók más jogszabályok (tűzvédelmi, polgári védelmi, egészségügyi, környezetvédelmi stb.) alapján készült védelmi tervek, és a végrehajtáshoz is tervezhetők más jogszabályok alapján létrejött (felszerelt, felkészített, gyakoroltatott) erők és eszközök. A tervben ezekre hivatkozni lehet, de a terv jóváhagyásához ezeket a terveket mellékelni célszerű.

A külső védelmi tervről, annak elkészítése során az illetékes hivatásos önkormányzati tűzoltóság, a mentőszolgálat, a rendőrség, az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat megyei (fővárosi) intézete, az illetékes környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi hatóság, valamint az üzemeltető véleményt nyilvánít. Az elkészített külső védelmi tervet a hatóság egyetértésével a megyei (fővárosi) védelmi bizottság elnöke hagyja jóvá.

A külső védelmi terv a polgári védelmi tervezés rendszeréről és követelményeiről szóló 20/1998. (IV.10.) BM rendelet alapján készült „Települési veszély-elhárítási terv” részét képezi. Ez utóbbi a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés problémáin kívül tartalmazza a települést érintő mindennemű természeti és civilizációs katasztrófa elleni védekezés kérdéskörét is, amely külön-külön résztervben jelenik meg. A külső védelmi tervezés folyamatát, a tervezésben érintetteket és feladataikat a következő ábra szemlélteti:

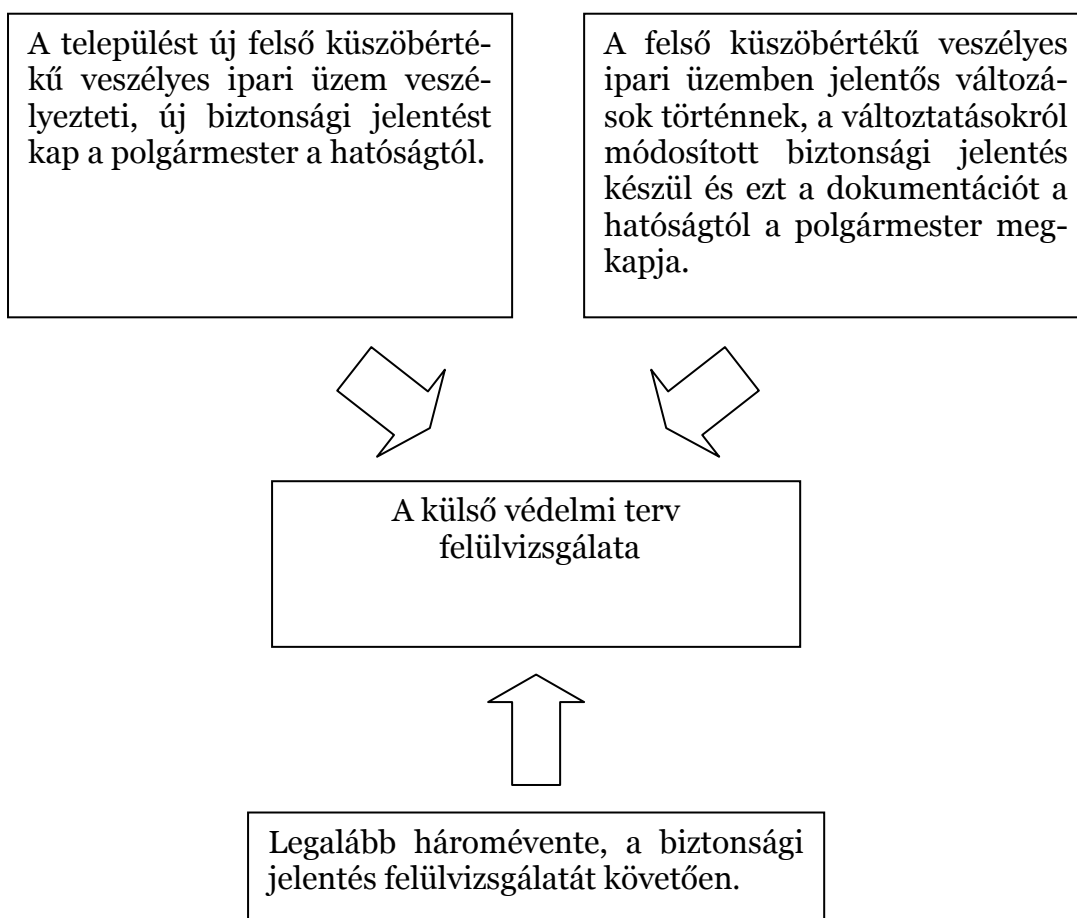
6. ábra: Külső védelmi terv készítése

4.1.2. A külső védelmi terv felülvizsgálata

A külső védelmi tervezés alapja a felső küszöbértékű veszélyes ipari üzem által készített és a hatóság által elfogadott biztonsági jelentés. Ebből kifolyólag új vagy módosított biztonsági jelentés hatóság által történő elfogadását követően a külső védelmi tervet soron kívül módosítani szükséges. Amennyiben erre nem kerül sor, a külső védelmi terv tartalmát legalább háromévente – a biztonsági jelentés felülvizsgálatát követően – felül kell vizsgálni. A külső védelmi tervben végrehajtott változtatást jegyzőkönyvben kell rögzíteni, a jegyzőkönyvet a hatóságnak jóváhagyásra meg kell küldeni. A külső védelmi terv felülvizsgálatának szükségességét a következő ábra szemlélteti:

7. ábra: Külső védelmi terv felülvizsgálata

4.2. A külső védelmi terv tartalmi elemei, alkalmazása

A külső védelmi terv tartalmi követelményeit a 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet 7. számú melléklete tartalmazza.

A külső védelmi terv készítésének alapjául a felső küszöbértékű veszélyes ipari üzem által készített biztonsági jelentésben feltárt eseménysorok és következmények szolgálnak. A külső védelmi tervezésnél kizárólag azokat az eseménysorokat kell figyelembe venni, melyek következményei a veszélyes ipari üzem kerítésén kívül is hatást gyakorolnak.

4.2.1. A külső védelmi terv tartalma, elemei

- A súlyos ipari balesetek elleni védekezés és a káros hatások csökkentésére irányuló tevékenység leírása:
 - a súlyos ipari baleset következtében kialakuló helyzetek leírása, a káros hatások elleni védekezéssel kapcsolatos feladatok, a védekezésbe bevont szervezetek, erők és eszközök;
 - a súlyos ipari balesetek elleni védekezésbe bevonható települési infrastruktúra, berendezések és anyagok;
 - a lakosság és az anyagi javaik védelme érdekében hozott intézkedések:
 - vezetési és együttműködési feladatok;
 - a riasztás, figyelmeztetés és tájékoztatás;
 - a kitelepítés, kimenekítés és elhelyezés;
 - az elzárkóztatás;
 - a lakosság egyéni védelmi és kimenekítő eszközökkel való ellátása;
 - a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelme;
 - a kulturális javak, fontos vagyontárgyak védelme;
 - a polgári védelmi szervek és szervezetek készenlétbe helyezése;
 - a vegyi mentesítés;
 - az ideiglenes helyreállítás;
 - a tűzoltás;
 - a híradás;
 - az áldozatokkal kapcsolatos tevékenység;
 - a veszélyes üzemben folyó védelmi tevékenység segítségével kapcsolatos intézkedések.
- A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés irányítása:
 - a veszélyhelyzeti irányítás és együttműködés;
 - a súlyos ipari balesetek elleni védekezéshez történő külső segítségkérés;
 - a védekezési tevékenységet elindító, a védekezést irányító és más megjelölt, feladat- és hatáskörrel bíró személyek neve, beosztása és elérhetőségi adatai;
 - az irányításhoz, a helyzetértékeléséhez és a döntések előkészítéséhez szükséges technikai infrastruktúra.
- A lakosság tájékoztatásának feladatai a súlyos ipari baleset bekövetkezése után:
 - a tájékoztatás tartalma;
 - a lakosság tájékoztatásához szükséges eszközrendszer.
- A hatóság tájékoztatásának feladatai:
 - a védelmi igazgatás szervei tájékoztatásának tartalma és eszközei;
 - a hatóság tájékoztatásának tartalma és eszközei.

A külső védelmi terv elkészítését segítő módszertani útmutatót a 7.1. pont tartalmazza.

4.2.2. A külső védelmi terv alkalmazása

A külső védelmi terv az érintett településre – a polgári védelmi tervezés rendszeréről és követelményeiről szóló 20/1998. (IV.10.) BM rendelet alapján – készített veszélyelhárítási terv része.

Súlyos ipari baleset vagy a rendkívüli esemény bekövetkezése esetén a külső védelmi terv életbeléptetése illetve a benne foglalt intézkedések azonnali fogantatása a polgármester hatáskörébe tartozik.

4.3. A külső védelmi terv begyakorlása, a lakosság felkészítése és azok módszertani útmutatói

4.3.1. A felkészítés

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezésre és a kárelhárítási feladatok szakszerű, gyors és biztonságos végrehajtására az érintetteket fel kell készíteni az alábbi jogszabályok alapján:

- 1996. évi XXXVII. tv. a polgári védelemről:
 - 4.§ a) és b) pontok;
 - 10.§ (1) bekezdés a) pont és (2) bekezdés a) pont;
 - 13.§ a) és b) pontok.
- 1999. évi LXXIV. tv. a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos, súlyos balesetek elleni védekezésről:
 - 14.§ e) pont;
 - 19.§ b) c) és d) pontok;
 - 26.§ h.) pont;
 - 46.§, 47.§ és 53.§.
- A kormány 2/2001. (I.17.) Korm. rendelete a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről:
 - 19. § (1) bekezdés.
- 179/1999. (XII.10.) Korm. rendelet – katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. tv. végrehajtásáról:
 - 13. § (1) bekezdés, (2) bekezdés b), d), és f) pontok;
 - 14. § (1) bekezdés b) pont.
- 13/1998. (III.6.) BM rendelet a polgári védelmi felkészítés követelményeiről.
- 27/1997. (VII.15.) Mkm rendelet a kulturális és az oktatási ágazat polgári védelmi feladatairól.
- A BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgató 43/2000. sz. intézkedése a hivatásos katasztrófavédelmi szervek felkészítésére.

A felkészítésbe differenciált módon (tervszerűen) területi és helyi szinten a következőket kell bevonni:

- területi szinten:
 - a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok dolgozóit, különös tekintettel az operatív törzsekre;
 - a polgári védelmi szervezeteket;
 - a védekezésben érintett együttműködő megyei szervek (rendőrség, hivatásos önkormányzati tűzoltóság, ANTSZ, környezetvédelem stb.) dolgozóit, különös tekintettel az operatív törzsekre;
 - a helyi védelmi bizottságok elnökeit;
 - a polgármestereket;
 - a jegyzőket.
- helyi szinten:
 - a helyi védelmi bizottságok törzseit;
 - a polgári védelmi szervezeteket (települési, munkahelyi);

- a polgári szervek dolgozóit (különös tekintettel az operatív törzsekre);
- a tanulókat;
- a lakosságot.

A védekezésbe bevont együttműködő szervezetek a saját terveik szerint készülnek fel a feladatokra (kivéve a megyei védelmi bizottság elnöke által elrendelt és szervezett együttműködési gyakorlat, illetve ellenőrző gyakorlat során).

4.3.2. A felkészítés formái

Kiképzés

a.)	b.)
– Alapképzés	– Önképzés
	– Foglalkozás:
	▪ részleges irányító szervi foglalkozás, ▪ irányítószervi gyakorlás
– Szakkiképzés és továbbképzés	– Szakkiképzés
– Vezetői képzés	– Vezetői (parancsnoki) foglalkozás

Gyakorlat:

a.)	b.)
– parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat	– irányítószervi vezetési gyakorlat
– készségfejlesztő gyakorlat	– komplex gyakorlat
– ellenőrző gyakorlat	– ellenőrző gyakorlat

A gyakorlat módjai

– Fokozatok szerint:	– Nagysága szerint
▪ egyfokozatú ▪ többfokozatú	▪ helyi (települési, munkahelyi) szintű ▪ területi szintű ▪ régió szintű ▪ országos szintű ▪ nemzetközi szintű

4.3.3. A felkészítéshez javasolt okmányok

Éves felkészítési terv (éves (féléves) munkaterv részét képezi): Az éves felkészítési tervben kell megjelölni a felkészítési feladatokat a szakmai egymásra épültség figyelembevételével, továbbá a végrehajtás idejét, felelőseit, feltételeit, költségvetését, összhangban a következő évi költségvetéssel.

Oktatási napló: Az oktatási naplóban kell rögzíteni az oktatási csoport megnevezését, a létszámát (jelen- és távollévők), a felkészítés idejét, időtartamát, tárgyköreit, feladatait és módszereit, a felhasznált irodalmat, illetve az előadó aláírását.

A felkészítési naplót a szervezet vezetője rendszeresen ellenőrzi és azt aláírásával igazolja.

Foglalkozási jegy (vázlat): A foglalkozási jegyek az elméleti és gyakorlati foglalkozások levezetésére készülnek. Ebben részletesen kell meghatározni az oktatási csoport megnevezését, a foglalkozás tárgyát, célját, módszerét, idejét, időtartamát, helyét, a feldolgozandó ismeretanyag megnevezését, az oktatási kérdéseket és azok rövid tar-

talmát, a felhasznált szakanyagokat, segédeszközöket és a felhasznált szakirodalom megnevezését.

Ellenőrzési ütemterv (éves (féléves) munkaterv részét képezi):

Az ellenőrzési ütemtervnek tartalmaznia kell az adott hónapban végrehajtásra tervezett ellenőrzéseket, a végrehajtás időpontját, időtartamát, helyét, a végrehajtásért felelős és az ellenőrzendő oktatási csoport megnevezését.

Az ellenőrzés tényét az oktatási naplóban, tapasztalatait feljegyzés formájában kell rögzíteni.

4.3.4. A gyakorlatok szervezése és végrehajtása

Az elméleti felkészítéseket követően a külső védelmi terv begyakorlását az illetékes polgármesternek kell megtervezni és lefolytatni.

„Ennek érdekében évente folytat le olyan gyakorlatot, ahol a tervben megjelölt szervezetek valamely részét, valamint háromévente olyan gyakorlatot, ahol a tervben megjelölt szervezetek egészét gyakoroltatja” /Lásd: 2/2001. Korm. r. 19. § (1) bekezdés/

A gyakorlattal szemben támasztott követelmények:

- legyen konkrét célja, feladata, gondosan elkészített terve;
- a lehető legjobban közelítse meg a valóságot;
- biztosítsa, hogy a résztvevő állomány legyen képes feladatkörének, beosztásának megfelelően a szükséges feladatokat, eljárásokat, módszereket ismeret-, jártasság- és készség szinten elsajátítani;
- legyen alkalmas arra, hogy a résztvevő állomány megfelelő munkakapcsolatokkal és az együttműködés magas szintű alkalmazásával összekovácsolódjon, kialakítva az egységes szemléletet és feladat-végrehajtást;
- a gyakorlat tervezése biztosítsa az állomány arányos terhelését;
- a gyakorlat lehetőleg a legkisebb költségfordítással kerüljön megtartásra.

A gyakorlatok szervezése során figyelembe kell venni az alábbiakat:

- Életszerűség: A gyakorlatokon beállított helyzet minél inkább közelítse meg egy esetleges katasztrófa-helyzet körülményeit, lehetővé téve ezzel, hogy a résztvevők széleskörűen alkalmazhassák megszerzett ismereteiket, tökéletesíthessék jártasságukat.
- Komplexitás: A gyakorlatok tervezése és előkészítése időszakában törekedni kell arra, hogy a beállított helyzetben különböző rendeltetésű alegységek és más – nem polgári védelmi – közreműködők együttesen tevékenykedve oldjanak meg összetett feladatokat. Ennek eredményeként a résztvevők reális képet kaphatnak egy katasztrófa következményeinek felszámolása esetén a rájuk háruló feladatokról, és megismerhetik saját és más közreműködők feladatait.
- Célibányosság: A gyakorlatok során elsősorban az adott terület, település veszélyeztetettségéből adódó katasztrófa-helyzeteket kell modellezni. Ezzel elérhető, hogy az adott területi és települési polgári védelmi szervezetek képesek legyenek hatékonyan beavatkozni lakóhelyük vagy szűkebb környezetük védelme érdekében, egy esetleges alkalmazás körülményei között. A célirányosság nem zárja ki, sőt feltételezi a komplexitást. Katasztrófák esetén jellemzően kombinált kárterület alakul ki, amely feltételezi a különböző rendeltetésű polgári védelmi alegységek és más közreműködő szervek együttes alkalmazását. A célirányosan megtervezett gyakorlatoknak egyben komplexeknek is kell lenni.
- Hatékonyság: A gyakorlatok hatékonysága legjobban azon mérhető le, hogy azok során milyen mértékben sikerült az elméleti és gyakorlati (gyakorló) foglalkozások

során elsajátított ismereteket, jártasságokat a gyakorlatban alkalmazni. A hatékonyság másik fokmérője a gyakorlat dinamizmusa, amely feltételezi, hogy minden résztvevő világos, egyértelmű, felkészültsége alapján végrehajtható, erejét meg nem haladó feladatot kapjon. Az egyes résztvevők és alegységek számára olyan, és annyi feladatot kell meghatározni, hogy az a rendelkezésre álló idő alatt megoldható legyen és minél jobban töltse ki azt.

- Szervezettség: A gyakorlat előkészítése során a szervezettség az időpont, a helyszín, a gyakorlat tárgyának körültekintő megválasztására kell irányuljon. Az okmányok, a helyszín, és az eszközök előkészítése, a résztvevők felkészítése és szükségleteik kielégítése a szervezettség fontos tényezője. A gyakorlat folyamán a szervezettség a vezetők és törzsek szoros együttműködését, az alegységek tevékenységének irányítását, a balesetmentes munkavégzés feltételeinek biztosítását, az erők és eszközök optimális felhasználását jelenti. Fontos szervezési feladat a gyakorlat befejeztével az eredeti (kiinduló) helyzet visszaállítása. A szervezettség egyben a hatékonyság alapvető feltétele.
- Gazdaságosság: A gyakorlatok tervezésénél a lehetőségek határain belül törekedni kell arra, hogy annak végrehajtása során olyan gazdaságilag hasznos feladatot is végezzenek, amely bizonyos mértékben csökkentheti a gyakorlat költségeit. Ezt a követelményt csak olyan mértékben szabad érvényre juttatni, hogy ne csökkenthesse a gyakorlat életszerűségét, komplexitását, ne veszítse el célirányos jellegét. A hatékonyan végrehajtott gyakorlat egyben gazdaságos is, mivel a befektetett pénz tudásban, tapasztalatban és a felkészültség szintjének növekedésében realizálódik.

4.3.5. A gyakorlatok levezetése során alkalmazott módszerek

A gyakorlatoknak, mint a felkészítés legmagasabb szintű formájának rendkívül fontos szerepe van a közreműködő szervezetek vezető és végrehajtó állománya ismereteinek elmélyítésében. A gyakorlatok során nyílik lehetőség az elsajátított ismeretek megszilárdítására, a gyakorlati ismeretek életszerű körülmények között történő alkalmazására, a jártasságok továbbfejlesztésére.

A gyakorlatok lehetővé teszik, hogy a szakalegységek céltudatosan készüljenek fel a veszélyeztetettségéből adódó megelőzési és kárfelszámolási feladatokra, továbbá, hogy a vezetők, az operatív törzsek és a végrehajtók között tökéletesítsék a vezetéssel kapcsolatos feladatokat.

A polgári védelmi gyakorlat célja a kiképzés során elsajátított ismeretek elmélyítése, a polgári védelmi szervezetek egymás közötti, valamint a mentésben részt vevő más szervekkel való együttműködés gyakorlása, az alkalmazási készenlét időben történő elérése és mindezek ellenőrzése.

A gyakorlatokon a szervezetek állománya végrehajtóként vesz részt, azok tervezését, szervezését és levezetését a hivatásos katasztrófa-, és polgári védelmi szerveknek kell végeznie.

A munkahelyi polgári védelmi szervezet gyakorlatait a polgári szerv vezetője által meghatározott időpontban, a munkahelyi polgári védelmi parancsnokság az általa kidolgozott tervek szerint vezeti le. A munkahelyi polgári védelmi szervezet gyakorlataira a polgári védelmi kirendeltség/iroda vezetőjét meg kell hívni.

A gyakorlat lényege, hogy a vezető és a végrehajtó állomány együttes gyakorlása egy-egy elgondolás alapján történjen annak érdekében, hogy alkalmasak legyenek a helyi veszélyeztető tényezők hatásainak csökkentésére és az elsődleges mentési tevékenységgel összefüggő önmentő jellegű feladatok elvégzésére.

A gyakorlat a felkészítés rendszerében kerül levezetésre, amelyek lehetnek:

- parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat,

- készségfejlesztő gyakorlat (alkalmazási gyakorlat),
- valamint ellenőrző gyakorlat.

Parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat: A vezetők, valamint a törzsek (operatív törzsek, munkabizottságok) együttes felkészítésének és felkészülésének legmagasabb szintű formája. Célja a vezetők, valamint a törzsek (operatív törzsek, munkabizottságok) közös tevékenységének begyakorlása, felkészültségük színvonalának ellenőrzése és emelése egy esetleges alkalmazás körülményeihez hasonló helyzetben.

Készségfejlesztő gyakorlat: Célja a szervezetek állománya által, a felkészítés során elsajátított elméleti és gyakorlati ismeretek, jártasságok gyakorlatban történő alkalmazása és továbbfejlesztése, illetve a vezetők és törzsek (operatív törzsek, munkabizottságok) irányításával felkészülni a polgári védelmi beosztásukból adódó feladataik ellátására, továbbá a polgári védelmi szervezetbe beosztott állomány szakkiképzési ismereteihez kapcsolódó gyakorlati ismeretekre történő felkészítése.

A készségfejlesztő gyakorlatok tervezése, előkészítése során törekedni kell arra, hogy azok végrehajtásakor a résztvevő vezető és végrehajtó állomány minél szélesebb körben alkalmazza ismereteit, működjön együtt más szervek és szervezetek állományával úgy, hogy a gyakorlat körülményei minél inkább megközelítsék a valóságban előforduló helyzetet.

A készségfejlesztő gyakorlatok végrehajtását, a szakkiképzést és továbbképzést követően kell megszervezni. A lehetőségektől függően a megalakítási helyen, területi öszszefonás keretében, vagy területi bázisokon a hivatásos polgári védelmi szervek vezetésével célszerű végrehajtani.

Ellenőrző gyakorlat: Célja megvizsgálni a polgári védelmi szervezetek riaszthatóságát és alkalmazásra való felkészültségét, feladatmegoldó és együttműködő képességét. Az ellenőrző gyakorlaton a hivatásos polgári védelmi szervek minden esetben részt vesznek, melyről jegyzőkönyvet készítenek és azt felterjesztik az előjárónak. A polgári védelmi szervezet ellenőrző gyakorlatát a továbbképzést követően kell végrehajtani.

Az ellenőrző gyakorlatot a területi és települési polgári védelmi szervezetek részére a megyei közgyűlés elnöke, a települési polgári védelmi szervezetek részére a polgármester rendeli el. Ellenőrző gyakorlatot a belügyminiszter is elrendelhet.

4.3.6. A gyakorlatok szervezéséhez javasolt okmányok

Szervezési intézkedés: A polgármester a gyakorlat végrehajtását, és annak leglényegesebb feltételeit a szervezési intézkedésben határozza meg. A szervezési intézkedésben megjelöli a gyakorlat fajtáját, tárgyát, idejét, a gyakorlatba bevontak körét, az egyes felelős személyeknek a gyakorlat előkészítésével kapcsolatos feladatait és a határidőket.

A gyakorlat elgondolása: Az elgondolás tartalmazza a gyakorlat tárgyát, célját, oktatási kérdéseit, jellegét és módszereit, helyét, idejét és időtartamát, a résztvevő állományt, az általános leírását, a gyakorlatra vonatkozó legfontosabb tudnivalókat, költségvetését a költségviselő megnevezésével. Az elgondolást szövegesen és térképes mellékleten készítik el. Az elgondolást a polgármester hagyja jóvá.

Levezetési terv: A levezetési terv a gyakorlat legfontosabb okmánya. Részleteiben tartalmazza a beállított súlyos ipari baleseti helyzetet, a települést érő károsító hatásokat, a lakossági információkat, a védekezésbe bevont erőket, eszközöket és védelmi infrastruktúrát, a tervezett feladatokat és a végrehajtási feltételeket. A levezetési tervet szövegesen és térképes mellékleteken készítik el. A levezetési terv a gyakorlat kezdete előtt, a szervezési intézkedésben meghatározott időpontig készül el. A levezetési tervet a települési gyakorlat vonatkozásában a polgármester hagyja jóvá. A levezetési

tervben az egyes lakosságvédelmi intézkedéseket, kárelhárítási feladatokat kell összefoglalni, amelyeket szervezetileg és időben, esetleg térben jól elkülöníthető mozzanatokban csoportosíthatók. Egy mozzanat lehet például a lakosság védelmére vonatkozó intézkedés, amelyet az irányító törzs, a riasztó és a kitelepítő szervezet hajt végre a külső védelmi terv életbeléptetését követően. Hasonló mozzanat lehet például a települési tüzek oltása. A mozzanatok feladatokból tevődnek össze.

Egyéb tervek: A komplex települési gyakorlat során sok szervezeti elem sokféle feladatot hajt végre. Ezek végrehajtására a fenti terveken kívül más tervet is készíthetnek: a gyakorlat időterve, logisztikai terv, együttműködési terv, felderítési terv stb. E tervek vagy önálló okmányok, vagy a levezetési terv mellékletei lehetnek. A gyakorlat vezetője – a gyakorlat tárgyától, volumenétől és a résztvevők körétől függően – dönt arról, hogy az elgondoláson és a levezetési terven kívül még milyen okmány, milyen terjedelemben és formában készüljön el.

Munkatérkép: A munkatérkép a gyakorlat kezdetekor gyakorlatilag üres térkép, amelyen legfeljebb az általános információkat tüntetik fel. A gyakorlat során – amikor a résztvevőkkel a gyakorlat vezetője a közlemények jegyzékéből a helyzet változásait közli – a munkatérkép fokozatosan telik meg információkkal.

Műveleti napló (Esemény napló): A műveleti naplóban rögzítésre kerül a gyakorlat során kiadott bármiféle intézkedés, amelyet a gyakorlat vezetője hozott, az irányító törzs, vagy az alárendeltek számára, illetőleg minden más jellegű információ, amely a törzsből kikerült, vagy a törzs kapott. A naplóban rögzítésre kerül az intézkedés vagy információ kiadója, címzettje, tartalma (tárgya), időpontja, és más az intézkedés szempontjából fontos egyéb körülmény. A műveleti naplót úgy kell vezetni, hogy abból az ellenőrzés (minősítés) során pontosan rekonstruálható legyen a törzs tevékenysége, a gyakorlat egészének lefolyása. Amennyiben a beérkezett információk digitális adathordozón vagy grafikus formában érkeznek, akkor ezeket a naplóhoz mellékelni kell.

Közlések táblázata: A közlések táblázata nem feltétlenül szükséges része a települési gyakorlatoknak, ugyanakkor a gyakorlat vezetőjének jó eszközül szolgál a gyakorlat eltervezett forgatókönyvének betartásához. A polgármester (és közvetlen segítői) a gyakorlat menetét különböző, a helyzet alakulására vonatkozó közlésekkel irányítja. A közléseket a gyakorlat előkészítője készíti el. A gyakoroltatott személyek a közlések táblázatának tartalmát előre nem ismerik. Az adott közlés tartalmát a táblázatban meghatározott időpontban ismertetik a gyakoroltatott személyekkel. A közlések táblázatának szigorúan összhangban kell lenni a levezetési tervvel.

A külső védelmi terv gyakoroltatásával kapcsolatos mintaokmányokat a 7.3. pont tartalmazza.

4.3.7. A lakosság felkészítése

A lakosság felkészítése a veszélyhelyzeti teendők végrehajtására két fázisban történik. Az első lépés a biztonsági jelentés és a külső védelmi terv koncepciójának tanulmányozását, a kapcsolódó észrevételek megtételét (esetlegesen nyilvános meghallgatás megtartását) jelenti. Második lépésben a polgármester a hatóság helyi szervének közreműködésével tájékoztató kiadványt készít, melyben tájékoztatja a lakosságot a veszélyes ipari üzemről, a lehetséges súlyos ipari balesetekről és az ellenük való védekezés lehetőségeiről. Ekkor a lakosság tudomást szerez a potenciális veszélyekről, továbbá a veszélyek elleni védekezés lehetőségeiről, és az ő konkrét veszélyhelyzeti teendőiről. A súlyos ipari balesetet követően a lakosság riasztása után, a lehetséges eszközökkel (helyi elektronikus médiák, hangosbeszélők stb.) tájékoztatják a követendő

magatartási szabályokról, a tervezett védelmi intézkedésekről és a további teendőikről.

A Pvtv. alapján a polgári védelmi szervek feladataként jelenik meg a lakosság felkészítése, a védekezés során irányadó magatartási szabályok megismertetése.

A felkészítés kiterjed a szervezett polgári védelmi oktatásban nem részesülő valamennyi felnőtt magyar állampolgárra, különös tekintettel a veszélyeztetett települések lakosságára, a terület polgári védelmi besorolásának, valamint a védelmi követelmények figyelembevételével.

A tanuló ifjúság felkészítése az Oktatási Minisztérium szakirányításával, a BM OKF támogatásával a 27/1997. (VII.15.) MKM rendelet szerint az alap-, közép- és felsőfokú oktatás keretében történik.

4.3.8. A felkészítés témái

A polgári védelmi felkészítés keretében meg kell ismerni az érintett állampolgároknak a lakóterületükön, illetve annak közvetlen környezetében található fontosabb természeti és ipari veszélyforrásokat, a veszélyhelyzet kialakulása után megvalósuló tevékenység rendjét, a katasztrófahelyzet magatartási szabályait, valamint a katasztrófariaszítás jeleit és az esetleges kitelepítés, kimenekítés szabályait.

Meg kell ismerniük a helyileg illetékes (területi és települési) polgári védelmi kirendeltségek/irodák címét, telefonszámát, a veszélyhelyzetről történő értesítés módját. Ismertetni kell, hogy ezek a szervek mikor, milyen segítséget tudnak nyújtani.

Folyamatosan informálni kell a teljes lakosságot a polgári védelem humanitárius tevékenységéről, hazánk állampolgárai körében nyújtott segítségről, illetve a határainkon kívül történt katasztrófa-felszámolás során a nemzetközi segítségnyújtásban való részvételünkről, együttműködési feladatainkról.

A katasztrófa kialakulása után biztosítani kell a lakosság folyamatos vészhelyzeti tájékoztatását.

A minősített időszakra vonatkozó tájékoztatásnak ki kell terjednie az egyéni és kollektív védelem lehetőségeire, az elsötétítés és fényálcázás szabályaira is.

A tanuló ifjúság felkészítése elsősorban a természeti csapások, ipari balesetek elleni védekezéshez, a tömeges sérülést okozó balesetek következményeinek felszámolásához szükséges ismeretekre kell, hogy irányuljon.

4.3.9. A felkészítés módszerei

A szervezett polgári védelmi felkészítésben nem részesülő állampolgárok felkészítésének alapvető módszere a tömegkommunikációs eszközökön keresztül történő tájékoztatás. Hasonlóan fontos módszer az írásos anyagok (szórólapok, ismeretterjesztő füzetek, plakátok stb.) készíttetése, a helyi rendezvények (polgári védelmi napok, kiállítások, versenyek, vetélkedők, bemutatók) szervezése.

A közszolgálati rádiókban, televíziókban készülnek olyan tájékoztatások, riportok, illetve jelennek meg olyan hírek, amelyek az egész ország lakosságát érintik. Információt adnak az aktuális polgári védelmi, katasztrófavédelmi eseményekről, megismertetik a riasztási jelzéseket, a jogszabályokból adódó és a lakosságot érintő feladatokat, a polgári védelmi kötelezettséget, a polgári védelem szervezetét, azok feladatát.

A körzeti rádiókban, városi televíziókban (kábel televíziókban) a megyei igazgatóságok kezdeményezésére kell megszervezni a lakosság veszélyhelyzeti tájékoztatását, illetve biztosítani kell annak anyagi-technikai, módszertani feltételeit. Tudatosítani kell, hogy a polgári védelmi szirénák mellett csak a rádió és a televízió ad gyors in-

formációt, eligazítást az érintett megyében (városban, községben) a kialakult katasztrófhelyzetről, a lakosság tennivalóiról.

A helyi elektronikus médiák műsorában rendszeresen célszerű polgári védelmi, katasztrófavédelmi témákat, információkat, stúdióbeszélgetéseket, riportokat, tudósításokat filmek formájában közölni. A körzeti rádiók, televíziók, valamint a kábeltelevíziók saját készítésű műsoraiban célszerű bemutatni a polgári védelem helyi tevékenységéről készített riportokat, tudósításokat. Szóljon meg a helyi polgári védelmi vezető (polgármester), s mondja el, hogyan tervezték a település lakosságának védelmét katasztrófhelyzet esetére. Ismerje meg a lakosság a polgári védelmi kirendeltség/iroda vezetőjét, székhelyét, telefonját. Kapjanak tájékoztatást a Polgári Védelem, Katasztrófavédelem aktuális tevékenységéről, a vonatkozó jogszabályokról és a lakosság ebből adódó feladatairól.

A sajtó felhasználása során elsősorban a megyei, városi (Budapesten a kerületi) lapok szerepe a legfontosabb. Ezen orgánumok a megyei (fővárosi) igazgatóságok támogatásával tájékoztathatnak a terület katasztrófa veszélyes részeiről, ismertethetik az esetleges katasztrófa kialakulása után megvalósuló rendszabályokat, bemutathatják a helyi polgári védelem vezetőit, a polgári védelem feladatait a lakosság védelmében, közölhetik a helyi polgári védelmi kirendeltség/iroda címét, telefonszámát.

Fontos szerepet kell tulajdonítani a filmek készítésének. Szükséges olyan 10-15 perc időtartamú videofilmek gyártását kezdeményezni, amelyek feldolgozzák a különféle katasztrófhelyzeteket, annak ismérveit, valamint a bekövetkezés utáni magatartási szabályokat. A filmeket úgy célszerű készíteni, hogy az alkalmas legyen mind az oktató, mind a tájékoztató tevékenység során felhasználásra.

A helyi rendezvények sorában legfontosabb a kiállítás szervezése, akár önállóan, akár más (pl. másik rendvédelmi-, vagy társadalmi szerv kiállítása) témához kapcsolódóan. Kiállítás keretében kerülhet bemutatásra a katasztrófák egyes fajtái elleni védekezési mód, akár az árvízi tevékenység, akár egy mérgező gáz hatásai elleni védekezés. Ugyancsak bemutatható az élelmiszer- és ivóvíz védelem, a légzésvédelem, a bőrvédő eszközök, a kimenekítés végrehajtása, a személyi kimenekülő csomag tartalma, s szemléltethetők az elsősegélynyújtás anyagai, eszközei, módszerei is. Fotókiállításon kerülhet bemutatásra a korábbi gyakorlaton készült fényképsorozat. A tanulóifjúság részére szervezett rajzpályázat sikeres alkotásaiból rajzkiállítás készülhet.

Az írásos anyagok készítése (szórólapok, plakátok, ismeretterjesztő füzetek stb.) elősegíti a polgári védelmi, katasztrófavédelmi információk eljutását a családokhoz. A plakáton bemutathatjuk az árvízi védekezés módszereit, színes ismeretterjesztő füzetben pedig egy-egy nagyobb felkészítési téma kerülhet képes-rajzos formában feldolgozásra. Azokon a településeken, ahol a nemzeti kisebbség lélekszáma az összlakosság 5 %-át eléri, a tájékoztató anyag riasztási jelzéseket és a követendő magatartási szabályokat tartalmazó részét lehetőség szerint a kisebbség nyelvén is meg kell jelentetni.

A tájékoztató kiadványok összeállításánál kerülni kell a riadalmat okozó megfogalmazásokat, s mindenhol utalni kell a polgári védelem jogszabályi alapjaira, a lakosság tájékoztatását előíró normákra.

A Polgári Védelmi Világnap (március 01.), a helyi polgári védelmi napok, versenyek, bemutatók, falugyűlések, önkormányzati közmeghallgatások olyan nagy tömegeket mozgósító rendezvények, amelyek alkalmasak a lakosság részére információk nyújtására azzal, hogy a rendezvények kapcsán a különféle veszélyhelyzeti információk is elhangozzanak, vagy bemutatásra kerüljenek. A március 01-jéhez kapcsolódó országos és helyi rendezvények színvonala biztosíthatja, hogy a résztvevő lakosság alapos és részletes információkhoz jusson, de az egyéb alkalmakkor rendezett helyi polgári

védelmi nap, melynek keretében kiállítás, bemutató, előadás, filmbemutató is szerepelhet, szintén alkalmas tájékoztatási feladatok megvalósítására.

Polgári védelmi versenyeken lemérhető a felkészítő munkánk eredményessége, az iskolai oktató munka hatékonysága.

Az önkormányzatok rendezvényein a település polgári védelmi vezetője (a polgármester) személyesen adhat tájékoztatást a tervezett védelmi elgondolásokról. A lakosság felkészítését a polgári védelmi szempontból I. II. III. csoportba sorolt településeken legalább háromévenként el kell végezni.

5. A lakosság tájékoztatása

5.1. A lakossági tájékoztatás és a nyilvánosság biztosítása

A súlyos ipari balesetekhez kapcsolódó nyilvánosság tájékoztatására vonatkozó szabályozás bevezetésének indokoltságát hazánk belső és nemzetközi kötelezettségei támasztják alá.

Az Európai Unió jogi szabályozását tekintve látható, hogy ma már nem nagyon alkotnak olyan új jogszabályokat, amelyeknek ne lenne a közösségi részvételtől szóló fejezete.

Az ipari balesetek területén az európai térséget leginkább átfogó nemzetközi szabályozás bevezetését jelentette az ENSZ EGB keretében 1992-ben készült, az ipari balesetek országhatáron túli hatásairól szóló ún. Helsinkii Egyezmény. Az Egyezmény szerint a Részes Felek biztosítják, hogy a veszélyes tevékenység eredményeként bekövetkező ipari baleset által veszélyeztetett területen a nyilvánosság kellő tájékoztatást kapjon a veszélyes üzemek baleseteivel kapcsolatos bármely kérdésben. Minden lehetséges esetben a Kibocsátó Fél a potenciálisan érintett területeken lehetőséget ad a nyilvánosságnak a megfelelő eljárásokban való részvételre. Ennek célja, hogy az Érintett Fél lakossága kifejtthesse véleményét és aggodalmait a megelőzéssel és a védekezéssel kapcsolatban, valamint a Kibocsátó Fél biztosítsa, hogy az Érintett Fél lakosságának nyújtott lehetőségek egyenértékűek a saját lakosságának nyújtottakkal. Megalkotásánál a lakossági tájékoztatás és részvétel tekintetében a Seveso előírások érvénysülnek, amit jól tükröznek a mellékletében részletezett lakossági tájékoztatás tartalmi követelményeire vonatkozó részletes irányelvek.

Másik lényeges ENSZ EGB egyezménynek minősül az 1998-ban Magyarország által is aláírt, a környezeti ügyek kapcsán az információkhoz való hozzáférésről, a nyilvánosság döntéshozatalban való részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésről szóló ún. Aarhusi Egyezmény. Az Egyezmény rendelkezéseit a Magyar Köztársaság tekintetében 2001. október 30-tól kell alkalmazni.

Az Egyezmény a polgárok jogérvényesítési lehetőségeit tovább bővítette, a jogalkotóknak pedig alkalmuk nyílik a környezeti-közegészségügyi információkhoz jutással, illetve közösségi részvétellel kapcsolatos szabályok felülvizsgálatára. A jelenleg hatályos rendelkezések együtt alkalmazandók, de mindig az adatkérő számára kedvezőbb előírásokat kell érvényesíteni.

Az egyezmény a civil társadalom három kulcsfontosságú pillérével, az információhoz való hozzáféréssel, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban való részvételével és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításával foglalkozik. Az Egyezmény alkalmazhatóságát növeli, hogy a „környezeti információk” határait szándékosan kitérítve, hatálya alá vonva az azokkal összefüggő, emberi egészségre és biztonságra vonatkozó adatokat is. Az Egyezmény főszabályként mondja ki a kibocsátási adatok nyilvánosságát. Ez alól kivétel akkor alkalmazható, ha az adatok kiadása üzleti titkot, szellemi tulajdont, személyes adatokat vagy védett környezeti tárgyakkal kapcsolatos érdeket sértene, illetve olyan önkéntesen szolgáltatott adatokra vonatkozna, amelyek továbbadásához az adatkezelő nem járul hozzá. Ezekben az esetekben az adatkezelő szerv kötelessége mérlegelni azt, hogy a fenti érdekek sérelme, vagy az információ kiadása szolgálja-e jobban a köz érdekeit.

A Seveso II. Irányelv egyik alapvető újdonsága a kiterjedt információ szabadság, illetve a társadalmi részvétel megjelenési lehetőségeinek köre. Az információ szabadságnak alapvető követelménye, hogy a biztonsági követelményekről, a súlyos ipari balesetek valószínűségeiről, illetve a bekövetkező balesetek esetén követendő magatartásról a hatásterületen élő minden érintett személy megfelelő tájékoztatást kapjon.

Ugyanakkor elérhetővé kell tenni, hogy a közérdekű adatok mindenki számára hozzáférhetővé váljanak. A Seveso II. Irányelv tájékoztatási szabályai elősegítik az üzemeltető és az esetleges baleseti határokon belül érintett lakosság közötti párbeszéd kialakulását. A lakosság lehetőséget kap az eddig egyoldalú, irányított információ helyett bővebb tájékoztatáshoz, melyek segítségével kivetheti részét az önmaga és környezete biztonságát érintő ügyek intézésében.

Magyarországon az Alkotmány 18. §-a deklarálja, hogy "a Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez". Az 1995. évi LIII. „környezetvédelmi törvény” általános szabályai alapelveként rögzítik a környezet megőrzését, az emberek és a környezet harmonikus kapcsolatának fontosságát. A törvény az alábbi vezéreelveket fogalmazza meg:

- elővigyázatosság;
- megelőzés;
- helyreállítás;
- felelősség;
- együttműködés;
- tájékozódás;
- tájékoztatás;
- nyilvánosság.

Az együttműködés alapelve feltételezi az állam, a felhasználó és a társadalom között a közös cselekvést: a különböző jogok és kötelességek a legjobb módon érik el céljait, ha az érdekelt partnerek együttműködnek.

Ugyanakkor az alapelv kimondatlanul is magába foglalja az államok közötti együttműködést is, amennyiben határon áterjedő hatások jelentkeznek.

A tájékozódás elve alapján mindenki megismerheti a környezet állapotára vonatkozó adatokat (szennyeződés, azok hatása az egészségre, stb.), s ez a jog mindenkit megillet.

A tájékoztatás, tulajdonképpen a tájékozódás gyakorlati megvalósítása, amennyiben az államnak és a helyi önkormányzatoknak kötelességük a környezetre vonatkozó adatok gyűjtése és azoknak a nyilvánosság rendelkezésére bocsátása. A környezet használójának pedig feladata a lakosság tájékoztatása az őket érintő kockázatokról és a környezet terheléséről.

A Kat. törvény szerint minden állampolgárnak, illetve személynek joga van ahhoz, hogy megismerje a környezetében található katasztrófaveszélyt, elsajátítsa az irányadó védekezési szabályokat, továbbá joga és kötelessége, hogy közreműködjön a katasztrófavédelemben.

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés részletes szabályozásánál normák kialakítása vált szükségessé a veszélyes tevékenységekkel kapcsolatos lakossági tájékoztatás vonatkozásában.

A 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet a Seveso II. Irányelvvel összhangban a nyilvánosság tájékoztatásának kötelezettségét az üzemeltető baleseti következmények csökkentése területén előírt kötelezettségei között határozza meg. Az előírás azonban csak a felső küszöbértékű veszélyes üzemekre vonatkozik, így a lakosság tájékoztatására vonatkozó rendelkezések a "felső küszöbértéket" el nem érő veszélyes üzemekre nem vonatkoznak.

A 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet szerint az üzemeltetőnek a lakosság tájékoztatása céljából el kell készítenie a teljes biztonsági jelentésen kívül annak összefoglaló változatát is. A kivonat a biztonsági jelentés nyilvánosságra hozható részét képezi.

A 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet meghatározza a nyilvánosság biztosításának követelményeit, módszereit és eszközeit. Ugyanakkor biztosítja, hogy a nyilvánosság tájé-

koztatásával ne sérüljön az üzemeltetőnek az üzemi vagy üzleti titkai védelméhez való joga.

A lakossági tájékoztatási kötelezettségeknek passzív, illetve aktív formája különböztethető meg.

5.1.1. Passzív tájékoztatás

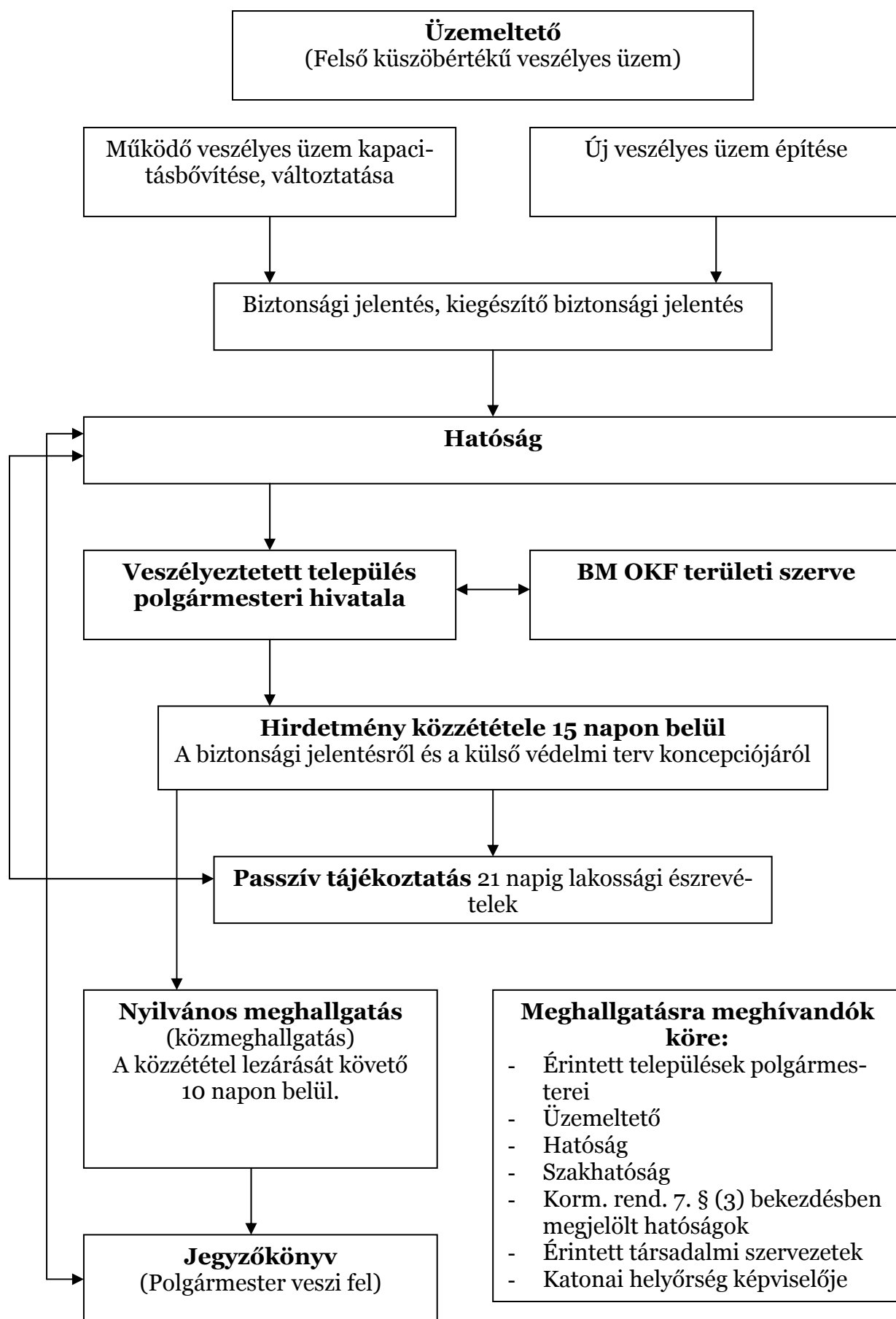
A passzív tájékoztatás során lehetővé kell tenni bárki számára a veszélyes ipari üzemekkel kapcsolatos információkhoz való hozzáférést.

Tekintettel arra, hogy a súlyos ipari balesetekből eredő veszély érinti az adott területen élő lakosságot, a biztonsági jelentés nyilvánosságának biztosítása a Kat. törvény 34. § (3) bekezdése alapján a polgármester (főpolgármester) kompetenciájába tartozik.

A lakosság passzív tájékoztatásával kapcsolatos legfontosabb elemek:

- A külső védelmi terv koncepciója: A polgármester a hatóságtól érkezett biztonsági jelentés kézhezvételét követő tizenöt napon belül a BM OKF szervével együttműködésben elkészíti a külső védelmi terv koncepcióját. A külső védelmi terv koncepciója tartalmazza a lakosság védelme érdekében alkalmazandó védelmi módszerek és intézkedések elgondolását. A passzív tájékoztatás folyamatát a következő ábra tartalmazza.
- Hirdetmény: A polgármester a külső védelmi terv koncepciójáról és a biztonsági jelentés hozzáférhetőségéről hirdetményt tesz közzé a helyben szokásos módon. A hirdetmény tartalmazza a veszélyes ipari üzem telepítési vagy működési helyét, a veszélyes tevékenység rövid leírását, valamint azt, hogy a biztonsági jelentés hol és milyen időpontokban tekinthető meg. Továbbá az arról szóló felhívást, hogy a veszélyes ipari üzemmel vagy a biztonsági jelentéssel kapcsolatosan a település jegyzőjénél írásbeli észrevételeket lehet tenni.
- Hozzáférés biztosítása: A biztonsági jelentést és a külső védelmi terv koncepcióját a hirdetmény közzétételét követő huszonegy napig hozzáférhetővé kell tenni, ezen idő alatt a lakosság azokhoz észrevételeket tehet. A biztonsági jelentés tartalmazza a veszélyes anyagok listáját is.

8. ábra: Passzív tájékoztatás

5.1.2. Aktív tájékoztatás

Az aktív tájékoztatás gyakorlatában az üzemeltetőnek, a hatóságnak és a település polgármesterének biztosítaniuk kell, hogy a lakosság a veszélyt jelentő tevékenységet megismerje. Gondoskodni kell továbbá, hogy a biztonsági intézkedésekről és baleset esetén követendő magatartásról szóló tájékoztató külön kérés nélkül azon személyek részére rendelkezésre álljon, akik a veszélyes tevékenységből eredő súlyos ipari baleset hatása alá kerülhetnek.

A védekezés időszakában rendkívüli fontossággal bír, hogy az állampolgárok tisztában legyenek az őket potenciálisan fenyegető veszélyforrásokkal, a szükséges magatartásformákkal.

Ezen ismeretek megszerzéséhez kiemelt fontossággal járul hozzá a veszélyhelyzetek bekövetkezése előtt, azaz a megelőzés időszakában elsajátított ismeretanyag. A lakossági tájékoztatást leghatékonyabban a minden háztartásba eljuttatott, megfelelően elkészített tájékoztató kiadvány segítségével lehet elérni.

A lakossági kiadvány tartalmi követelményeit a 5.2.5. pont mutatja be.

5.2. Katasztrófavédelmi szabályok és azok alkalmazása

5.2.1. A hirdetmény előírásai

A biztonsági jelentés közzétételéről és nyilvános meghallgatásról szóló hirdetmény tartalma:

- a veszélyes ipari üzem telepítési vagy működési helye, a veszélyes tevékenység rövid leírása;
- a biztonsági jelentés hol és milyen időpontokban tekinthető meg;
- arról szóló felhívás, hogy a veszélyes üzemmel vagy a biztonsági jelentéssel kapcsolatosan a település jegyzőjénél írásbeli észrevételeket lehet tenni;
- a polgármester a veszélyes üzemmel kapcsolatosan hol és mikor tart nyilvános meghallgatást.

A hirdetményre vonatkozó mintaokmányt a 7.4.1. pont tartalmazza.

A hirdetmény megjelentetési formái:

- Polgármesteri hivatalban.
- Helyi televízióban.
- Helyi újságban.
- Interneten.
- Az érintett területeken plakát formájában.
- Szórólapokon.

5.2.2. A biztonsági jelentés nyilvánosságának biztosítása

A polgármesternek a 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet 16. § (3) bekezdése szerint a lakosság számára hozzáférhetővé kell tennie a biztonsági jelentést és a külső védelmi terv koncepcióját a hirdetményt követő 21 napig. A lakossági észrevételeket a hatóság számára kell megküldenie.

Hozzáférés biztosítása:

A biztonsági jelentés és a külső védelmi terv koncepció nyilvánosságának biztosítására célszerű a polgármesteri hivatalban ideiglenesen egy külön helyiséget biztosítani, ahol regisztrálásra kerülhetnek a látogatók és a vendégkönyvben megtehetik észrevé-

teleiket. A jegyzőnek és a polgármesternek fogadóidejében célszerű e kérdéskörben a lakosság rendelkezésére állni.

Ezen túlmenően a katasztrófavédelem helyi szervénél is szintén célszerű a biztonsági jelentés és külső védelmi terv koncepció nyilvánosságának biztosítása illetve a lakossági észrevételek összegyűjtése. Igény esetén a felmerült kérdésekkel kapcsolatban a helyi katasztrófavédelmi szerv szakmai segítségnyújtása igényelhető.

5.2.3. Lakossági véleménynyilvánítás

A Kat. törvény 36. §-a és a 2/2001. (I.17) Kormányrendelet 17.§-a szerint, az új veszélyes létesítmények engedélyének vagy a meglévő létesítmény jelentős (veszélyeztető hatás növekedés esetén) módosítására vonatkozó engedélyének kiadása előtt, illetve a működési engedély meghosszabbítása előtt a létesítmény üzemeltetőjének a hatósággal együttműködve biztosítania kell, hogy az érintett lakosság véleményt nyilváníthasson.

A polgári védelmi kirendeltségeknek részt kell venniük a lakosság megelőzési és veszélyhelyzeti tájékoztatásában, valamint a nyilvánosság biztosításában.

A nyilvánosság biztosítása érdekében a veszélyes ipari üzem telepítési helye szerint illetékes polgármester nyilvános meghallgatást tart a közzététel lezárását követő 10 napon belül.

A nyilvános meghallgatásra a polgármester meghívja:

- az érintett települések polgármestereit,
- az üzemeltetőt,
- a hatóságot, a szakhatóságot, valamint a hatósági engedélyezési eljárás megkezdése során a biztonsági elemzés vagy jelentés megküldésével tájékoztatott hatóságokat,
- az érintett, előzetesen részvételi szándékukat bejelentő társadalmi szervezeteket,
- a veszélyeztetett településen elhelyezkedő katonai helyőrség képviselőjét.

A nyilvános meghallgatáson elhangzottakról a polgármester jegyzőkönyvet készít, melyet megküld a hatóságnak. A hatóság a jegyzőkönyvben foglaltakat a döntésének meghozatalakor mérlegeli.

A nyilvános meghallgatás amennyiben lehetséges megtartható más, például a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény szerinti közmeghallgatás keretében is.

5.2.4. Lakossági tájékoztató kiadvány

A 2/2001. (I.17) Kormányrendelet 20. § (1) bekezdés szerint a felső küszöbértékű veszélyes ipari üzem által veszélyeztetett település polgármestere a BM OKF helyi szervének közreműködésével, a külső védelmi terv jóváhagyásával egyidejűleg tájékoztató kiadványt készít. Ebben tájékoztatja a lakosságot és a közintézményeket (mint például közoktatási-, közművelődési-, szociális- és egészségügyi intézmények) a veszélyes ipari üzemről, a lehetséges súlyos ipari balesetokról és az ellenük való védekezés lehetőségeiről. A kiadvány nyilvánosságra hozataláról a polgármester gondoskodik.

A kiadvány elkészítéséhez felhasználható a biztonsági jelentésnek az üzemeltető által készített kivonata. A kivonat a nyilvánosságra hozható biztonsági jelentés részét képezi, amelyben - ha arra lehetőség van - a szakmai kifejezések helyett annak köznap megfogalmazását tartalmazza. A kivonat célszerűen a lakossági tájékoztató tartalmi és formai kritériumai szerint készül.

A tájékoztató kiadványt a biztonsági jelentés, vagy a külső védelmi terv módosítása esetén haladéktalanul, valamint legalább háromévente felül kell vizsgálni. A tájékoztató kiadványt szükség esetén, de legalább ötvenként újra ki kell adni.

5.2.5. A lakossági tájékoztató kiadvány tartalmi követelményei

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek vonatkozásában a polgármester a lakosság részére tájékoztató kiadványt készít, amely a következőket tartalmazza:

- A veszélyes ipari üzemről szóló információk
 - az üzem (gazdasági társaság) cégneve, székhelye;
 - az üzemeltető neve, a létesítmény címe;
 - az üzem tájékoztatásért felelős személy neve, beosztása, elérhetősége;
 - tájékoztatás arról, hogy az üzem e jogszabály alapján felső küszöbértékű;
 - annak kinyilatkoztatása, hogy az üzemeltető minden tőle elvárhatót megtett a súlyos ipari balesetek megelőzésére, és a kialakult balesetek üzemben belüli hatásainak mérséklésére.
- A veszélyes tevékenységről és a lehetséges súlyos ipari balesetekről szóló információk
 - az üzemben folyó tevékenységek, a jelen lévő veszélyes anyagok, jelenlétük körülményei;
 - a veszélyes anyagok tulajdonságai, veszélyességi osztályuk, az esetleges súlyos ipari balesetek során kialakuló egészség-, esetleg környezetkárosító hatások;
 - a lehetséges súlyos ipari balesetek kialakulása, a károsító hatások lehetséges területi eloszlása;
 - a veszélyes ipari üzem veszélyhelyzeti tevékenysége, és az elhárításban érintett felelős személyek, szervezetek, azok felkészültsége és felszereltsége.
- A súlyos ipari balesetek elleni védekezésről szóló információk
 - a külső védelmi tervben leírtak rövid összefoglalása;
 - a település súlyos ipari balesetek elleni védelmét biztosító felelős személyek, szervezetek, azok felszereltsége és felkészültsége;
 - a súlyos ipari balesetek során kialakuló káros hatások elleni védekezés módjai, eszközei és a baleset során követendő magatartási szabályok;
 - a lakosság riasztásának módszerei, eszközei, a riasztás jelzései (szirénajelek), a riasztásért felelős szervezetek és azok felkészültsége (a korábbi lakossági riasztási gyakorlatokra utalni kell);
 - a riasztást követő lakossági tájékoztatás eszközei (helyi elektronikus és írott sajtó vagy más tájékoztatási formák), és a riasztást követő magatartási rendszabályok;
 - a lakosságvédelem módszerei (elzárkózás, kitelepítés, kimenekítés, egyéni védőeszközök viselete), és a lakosság ebben való közreműködésének feladatai.

A tájékoztató kiadvány alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező személyek számára is érthetően, az idegen szavak és kifejezések kerülésével készül el. Nemzetiségek által lakott településen a nemzetiség vagy nemzetiségek nyelvén is készül kiadvány. Olyan településen, ahol rendszeresen tartózkodnak idegen állampolgárok, ott a megfelelő idegen nyelven is készül tájékoztató kiadvány.

Az új üzem létesítése vagy már működő üzem fejlesztése előtt készülő tájékoztató kiadvány, csak a jövőben létrehozandó települési erők és eszközök leírását tartalmazza. A veszélyes tevékenység megkezdését és a települési védelem lehetőségeinek kialakítását követően új tájékoztató kiadvány készül.

A lakossági tájékoztató kiadvány tartalmazza a hatóság és a szakhatóság elérhetőségi adatait, beleértve a hatósági elektronikus tájékoztató rendszer címét.

A lakossági tájékoztató kiadványra vonatkozó mintaokmányt a 7.4.2. pont tartalmazza.

5.2.6. A lakossági tájékoztató közzététele

A lakossági tájékoztató kiadványt célszerű eljuttatni a közintézményekbe, a lakosság által sűrűn látogatott létesítményekbe.

Az internet – az érintett település, illetve a veszélyes ipari üzem honlapja – lehetőséget biztosíthat a lakossági tájékoztató kiadvány széleskörű terjesztésére.

Elkészíthető a tájékoztató kiadvány színes, rövidített, de minden lényeges információt tartalmazó változata, amely - megfelelő módon való terjesztéssel - minden családhoz eljuttatható. A kiadvány e változata a helyi médiában (helyi televízió, újság) is közzé tehető.

5.3. Veszélyhelyzeti kommunikáció

5.3.1. Veszélyhelyzeti tájékoztatás

Veszélyhelyzet kialakulása esetére, a Kat. törvény azonnali értesítési kötelezettséget ír elő az üzemeltető számára. Fontos, hogy az értesítés nem csak súlyos ipari baleset esetére, hanem rendkívüli eseményre is vonatkozik. Így a Kat. törvény szerint az üzemeltető köteles a veszélyes tevékenységgel összefüggő súlyos ipari balesetről vagy rendkívüli eseményről a megyei katasztrófavédelmi, illetve a fővárosban a fővárosi polgári védelmi szerv ügyeleti szolgálata útján a hatóságot, továbbá az illetékes védelmi bizottság elnökét, valamennyi érintett települési önkormányzat polgármesterét haladéktalanul tájékoztatni. A tájékoztatásnak tartalmaznia kell:

- a súlyos ipari baleset, rendkívüli esemény körülményeit;
- a súlyos ipari balesetben, rendkívüli eseményben szereplő veszélyes anyagokat;
- a lakosságra, az anyagi javakra és a környezetre gyakorolt hatások értékeléséhez szükséges adatokat, valamint;
- az addig megtett intézkedéseket.

A megyei katasztrófavédelmi (és a fővárosi polgári védelmi) igazgatóságok fogadják, gyűjtik és értékelik az üzemeltetők és a beavatkozók által küldött értesítést. Felmérik a súlyos ipari baleset, veszélyhelyzet nagyságát, az abból származó lehetséges következményeket, rendelkeznek a szükséges intézkedések meghozataláról a baleset, veszélyhelyzet eszkalálódásának megakadályozása, hatásainak csökkentése érdekében (pl.: felkészülnek a külső védelmi terv életbe léptetésére stb.).

Az értesítést haladéktalanul továbbítják az ügyeleti szolgálatok útján a hatóság részére.

A hazai jogszabályokban található további hivatkozásokat nem szabad figyelmen kívül hagyni a baleseti jelentési kötelezettséggel kapcsolatban. Az ipari biztonság nem csak fogalmában és műszaki megoldásaiban jelent komplex, szerteágazó és sokrétű feladatrendszert, hanem az azt szabályozó jogszabályokban is. Köztudomású, hogy egy-egy ipari vállalatra rengeteg szabály, jogszabály vonatkozik, melyek általában egyszerre egy időben érvényesek és ezek előírásait együttesen kell alkalmazni, betartani. Ezek a következők:

A tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról szóló 1996. évi XXXI. tv. 5.§-a kötelezettségként határozza meg mindenki számára a tűz jelzését. Ugyanez vonatkozik a műszaki mentéshez kapcsolódó eseményekre is. Ezáltal

a veszélyes létesítményben keletkező súlyos ipari balesetet, függetlenül annak formájától kötelező jelenteni az önkormányzati tűzoltóságra.

Az óvóhelyi védelem, az egyéni védőeszköz-ellátás, a lakosság riasztása, valamint a kitelepítés és befogadás általános szabályairól szóló 60/1997. (IV. 18.) Kormányrendelet egyes rendelkezései szintén tartalmazznak riasztási, értesítési és jelentési szabályokat, kötelezettségeket.

A veszélyhelyzeti tájékoztatás egy másik, a fentitől részben elkülönülő területe az állampolgárok, a lakosság tájékoztatása.

Az állampolgároknak alkotmányos joguk, hogy az őket és anyagi javaikat érintő kérdésekről, bizonyos jogaik esetleges korlátozásáról megfelelő időben, módon, korrekt tájékoztatást kapjanak. Ezért fontos az egységes tömegkommunikációs munka, melynek színvonalas, mindenki számára elfogadható módon való végzéséhez egységes veszélyhelyzet elemzésre, az illetékességi és működési területek harmonizálására, előre kidolgozott tájékoztatási anyagokra, valamint a hír- és informatikai rendszerek összekapcsolására van szükség.

Alapszabályként fogalmazható meg, hogy ha hivatalos tájékoztatás nem történik, akkor mind az állampolgárok, mind az újságírók máshonnan keresnek információt. Ez sokszor a valóságtól teljesen eltérő információt jelenthet. Ezért is különös jelentőségű a dolgozók, a veszélyben lévők, a hozzátartozók és a nyilvánosság tájékoztatásának összhangja. A veszélyhelyzetben dolgozók számára alapvető fontosságú a helyzet tisztázása, a célok kitűzése, amelyen keresztül lehet a feladatok meghatározásával a megfelelő motivációs bázist kialakítani. Ezek révén könnyebb lesz a veszélyek és az ellenük való védekezés tudatosítása is.

A legbonyolultabb és egyben a legfontosabb feladatot a veszélyben lévők tájékoztatása jelenti. Ehhez figyelembe kell venni azokat az érzelmi reakciókat, amelyek az egyénben lezajlanak.

A veszélyhelyzeti tájékoztatás egyik neuralgikus és sokszor mellőzött feladateleme a hozzátartozók tájékoztatása. A hozzátartozókban a fokozott információigény (aggódás) információhiánnyal társul, és a bennük fellépő cselekvési kényszerhez a tehetetlenség érzése kapcsolódik. Ezért célszerű a közvetlen tájékoztatás megszervezése, és ha lehetséges a tájékoztatásba vagy a feladatelembe az érintettek bevonása.

A tájékoztatás fő iránya a nyilvánosság felé irányul, aminek közvetítő közege a média. Gyors, szakszerű információval esetleg káros hírek elterjedése előzhető meg.

Veszélyhelyzeti tájékoztatás esetén a következőket célszerű tenni:

- a valós tények lehetőségek szerinti felmérése;
- néhány, a sajtóval közlendő tény rögzítése;
- a nyilatkozó személyt kijelölni;
- tényszerűség;
- udvariasság, de csak a kérdésre válaszoljunk, lehetőleg közérthető módon, és a válaszunkban az előzőleg számba vett fontos tények is szerepeljenek;
- ne próbáljuk leplezni a dolgokat, mert az a későbbiek során hiteltelenné teszi mind a nyilatkozatot, mind pedig magát a nyilatkozót.

5.3.2. A vegyi veszélyhelyzet esetén követendő lakossági magatartás szabályai

A 7.4.2. pontban bemutatott lakossági tájékoztató kiadvány mintaokmánya tartalmazza a vegyi veszélyhelyzetben követendő lakossági magatartási szabályokat. A követendő magatartási szabályoknak vannak általános és a súlyos ipari baleset típusára jellemző előírásai.

Általános előírások a súlyos ipari baleset bekövetkeztekor:

- Lakosság riasztása: A riasztás általában szirénajelzéssel történik. A közvetlen veszélyt 120 másodpercig tartó, váltakozó hangmagasságú, folyamatos szirénahang jelzi. A szirénajelzést követően olyan helyeken, ahol a sziréna hangja nem hallható, hangosbemondó, mozgó hangosbeszélő útján tájékoztatják a lakosságot a katasztrófáról.
- Keressenek védelmet otthonukban, vagy más szilárd falú helyiségekben.
- Csukjanak be minden ajtót és ablakot, nedves ronggyal takarják le a szellőzőnyílásokat.
- Kapcsolják ki a szellőző- és klímarendszert.
- Kapcsolják be a televíziót, rádiót és kövessék a hatóságok utasításait.
- Oltsák el a nyílt lángot, kapcsolják ki a nyílt lánggal üzemelő készülékeket.
- Ne telefonáljanak fölöslegesen.

Speciális előírások:

- Levegőnél nehezebb mérgező gáz terjedése során menjen a legmagasabban fekvő, a veszélytől ellentétes oldalon lévő helyiségbe!
- Levegőnél könnyebb mérgező gáz terjedése során menjen a legalacsonyabban fekvő, a veszélytől ellentétes oldalon lévő helyiségbe!
- Tűzveszélyes gáz terjedése során szüntessen meg minden gyújtóforrást, például: kapcsolja le az áramot, oltsa el a nyílt lángot...
- Tűz- és robbanóképes gáz esetén maradjanak távol az ablaktól, mivel a robbanás következtében a repülő törmelékek sérülést okozhatnak.
- Amennyiben kimenekítésre kerül sor, pontosan kövessék a hatóságok utasításait.

Előírások a veszélyhelyzet elmúlását követően:

- Várják meg, míg a veszélyhelyzet feloldását a szirénával, vagy egyéb tájékoztató eszközön a hatóságok megteszik.
- A veszélyhelyzet feloldását követően kövessék a hatóság előírásait.
- Szellőztessék ki a helyiségeket.
- Amennyiben olyan gázfelhő haladt át, amelyből szennyeződés ülepedhetett ki a talajra, vagy más felületre, különös figyelmet kell fordítani az alábbiakra:
 - Pontosabban kövessék a hatóságok előírásait.
 - Szennyezett élelmiszert ne fogyasszanak.
 - Rendszeresen tisztálkodjanak.
 - Gondoskodjanak arról, hogy a kisgyermek ne vegyen szennyezett tárgyat a szájukba.

5.3.3. Katasztrófapszichológia

A lakosság biztonságáért helyi szinten a települési önkormányzat a felelős, így mindenképpen érdeke, hogy a vezetők a megelőzést, a mentést befolyásoló legfontosabb lélektani kérdésekkel tisztában legyenek. A katasztrófapszichológia egy különálló tudományág, jelen keretek között – a teljesség igénye nélkül – a legfontosabb elemei kerülnek összefoglalásra.

A katasztrófák esetén a hétköznapi életől eltérő körülmények, ingerek az egyre fokozódó félelem kíséretében egy olyan pszichés csapdát produkálhatnak, melyeknek fő jellemzői a következők:

- a cselekvés gyorsul vagy lelassul, egyben pontatlanná válik;

– értelmi beszűkülés, döntési dezorganizáció alakul ki tehetetlenségérzettel párosulva;

– sem a fenti hatások, sem a fokozódó önkontroll-csökkenés nem tudatosulnak.

A helyzet kialakulásában döntő fontosságúak azok az észlelésben megjelenő változások, melyek a csapdahelyzet kialakulásában döntő jelentőséggel bírnak az alábbiak szerint:

- megváltoztatott alkalmazkodásra készítés hirtelen következik be, a hatás meglepetésszerű;
- a veszély bizonyítékai (halottak, sebesültek, tűz, romosodás) drasztikusan mutatkoznak meg;
- a fenyegetés több és általában ismeretlen irányból következik be;
- egyes hatótényezők folyamatosan, vagy hirtelen erősödhetnek;
- a veszélyhatások bizonyos támadási pontokon kumulálódhatnak, nincs mód a hatás alóli kivonásra;
- a veszélyhatások addig biztonságosnak tartott határokat léphetnek át (lakóház, stb.);
- látszólag áttekinthetetlen körülmények, kiszámíthatatlan fejleményektől való fenyegetettség.

A szereplőkben különböző, jellemző pszichés változások, állapotok alakulhatnak ki:

- a figyelem megosztási kényszere figyelem túlterhelődést, zavart vált ki;
- az így kialakuló töredékes kép a felkorbácsolt érzelmi állapottal együtt torz észleletet eredményez;
- bizonyos fontossági sorrendek megváltoznak, átértékelődnek: megváltozik az attitűdök, értékek sorrendje;
- a tájékozódás, menekülés akadályoztatása által kiváltott frusztráció agresszív reakciókat, menekülési pánikot eredményezhet;
- az egész folyamat alatt igen intenzív vágy mutatkozik meg a menekülés, a megkönnyebbülés iránt;
- a leküzdhetetlen akadályokat érzékelve a frusztráció kompenzálásaként egy irreálisan magas önértéktudat alakulhat ki (túlbecsült képességek).

A fentiekben felsorolt változások természetesen nem minden egyénél és nem teljes számban következnek be, ezek időben hullámzó, erősödő vagy gyengülő tendenciák.

A szakemberek is bizonytalanok abban, hogy a katasztrófa esetén megnyilvánuló tünetegyütteseknél hol van a normális és a kóros határa. Egyáltalán a veszélyhelyzet olyan-e, hogy az előtte egészséges embertől elvárható a még normálisnak mondható viselkedés? A helyzetet az is bonyolítja, hogy a reakciók minőségét az öröklött tényezők, a korábbi élettapasztalatok, az adott szociális milió és maga a katasztrófa is mind befolyásolja.

A katasztrófák fázisai a hatás kialakulás szempontjából a hatás, a következmény és a post-trauma időszakára osztható.

A hatás időszakában az emberek 10-25 százaléka megőrzi higgadtságát, tudatosságát, 50-75 százaléka zavarodott lesz, figyelme beszűkül, automatikusan cselekszik, 10-15 százaléka cselekedetei irracionálisak: járkálnak, üvöltenek, sírnak, vagy teljesen ledermednek, esetleg pánikrohamok jelentkeznek.

A következmény periódusában a pszichikus funkciók rendeződése figyelhető meg még azoknál is, akiknél később kóros reakciók rögzülnek.

A post-trauma periódusában már a psziché teljes reintegrációja vagy a kóros állapotok egyértelmű manifesztációja (érvényesülése) figyelhető meg. Ezen kóros állapotokat a pszichiátria két részre osztja: a viszonylag hamar gyógyuló kóros állapotok (hisz-

téria, disszociatív zavarok) valamint a tartós pszichopatológiai folyamatok (depresszió, szorongások, pszichózisok, valamint a stresszbetegségek).

Az természetes dolog, hogy a mentés irányításában résztvevő vezető nem rendelkezhet olyan pszichológiai ismeretekkel, mint egy, a témára specializálódott szakember. Létfontosságú viszont, hogy a korai felismerés és a kiemelés érdekében ismerje a kóros megnyilvánulások és az azt megelőző állapotok magatartásában, cselekvésében megnyilvánuló jelzéseit.

A veszélyhelyzet hatására elszabaduló kóros lelki folyamatok felismerése és megelőzése:

- Az alkalmazkodási kudarc kezdete, amikor az egyén folyamatosan kísérletet tesz annak érdekében, hogy a veszélyhelyzetként megélt szituációt saját maga megváltoztassa, vagy valamilyen kontrollt gyakoroljon a terhelő stressz által okozott negatív érzelmi megnyilvánulások fölött;
- A neurotikus reagálás. A tünetek: lehangoltság, gátlásosság, kényszerek, szorongás, bizonytalanság a szokatlan megterhelést jelentő problémátételt, vagy a kudarc veszélyét magában hordozó helyzetekben léphetnek föl, vagy erősödhetnek;
- A megelőzés lehetőségei: lehetőleg a megszokott környezetben hagyni, kerülni a túlságosan nagy megterheléseket;
- A pszichopata reagálása. Az előzővel ellentétben extrovertált (kifelé forduló) egyéneknél figyelhető meg, akik a problémákat elsősorban nem saját magukban, hanem a környezetben keresik. Az ilyen típusú egyéneknél nagy veszélyt jelent a normális életritmusból való kibillentés, mert veszélyeztethetik önmagukat és a környezetet. A megelőzés lehetőségei: távol tartani a katasztrófavédelmi tevékenységektől, lehetőségek szerint biztosítani a megszokott életvitelt;
- Sokkállapotok: Ezek a normális magatartás kiszélesítéseként fogható fel olyankor, amikor a megterhelés abnormális, vagy valamilyen ok miatt a teherbírás csökkent. Nem csupán a fizikai vagy idegi teher nagysága dönti el, hogy a végkifejlet normális vagy abnormális lesz-e, hanem az élmények, a feladatnak a motivációs bázisba való beépülési szintje, a tudatosulás mértéke. Legjellegzetesebb fajtáinak okai és tünetei:
 - Akut veszélyhelyzeti sokk: Az élmény lélektani feldolgozása nélküli azonnali reakció, melyben a tudatalatti viselkedések törnek a felszínre: merevedések, bénulások, dühkitörések...
 - Tendenciózus sokk: Olyan helyzetekben fordul elő, amikor a veszély és a frusztráció (pl: gyávaság miatt) együtt fenyegetik az egyént. A tünetek gátlásos-agresszív jellegűek: bénulások, szorongások, agresszív felindulások. A megelőzés lehetőségei: kellő motiválás, tudatosítás, hatékony pszichológiai szolgálat.
 - Kimerültségi állapot: A mindennapos és még regenerálható fáradtságtól abban különbözik, hogy nem kellemes elernyedés érzete kíséri, hanem egy nyugtalan, lazításra képtelen állapot.
 - Helyzeti sokkállapot: Csak akkor jelentkezik, ha a megterhelés kívülről lép föl, a tünetek a veszélyhelyzet után jelentkeznek. A tünetek rendkívül széles skálán jelentkezhetnek: ingerültség, labilitás, fulladás, hasmenés, stb.
 - Szélsőséges igénybevételek utóhatása: A hosszú ideig elhúzódó életveszély átsaphat egy állandó bizonytalanságérzetbe, amely az élet minden területét áthatja és beteges szorongásokat idéz elő. A megelőzés lehetőségei: csak a kialakulás esélyét lehet csökkenteni.

- Abnormális bánat-reakció: Az érzelmileg közelálló személyek halálának beteges feldolgozását jelenti. Az eset után a szokásos mély érzelmi reakciók helyett egy megkövült, merev, gépies, érzelemmentes magatartás a jellemző.

A fentieken túlmenően a bekövetkezett vegyi katasztrófák során megfigyelték, hogy nemcsak a tényleges szennyeződés és mérgezés pusztít, hanem az attól való félelem, a veszély tudata is. Több esetben leírták, hogy egy ismert hatású vegyi anyag közelében dolgozók egy esetleges kiszabaduláskor – de sokszor e nélkül is – mérgezési tüneteket produkálnak, vesznek észre magukon annak ellenére, hogy szervezetükben az anyag nyomokban kimutatható lenne.

Ismételten hangsúlyozva, a mentés irányításában részt vevő vezető nem rendelkezhet olyan pszichológiai ismeretekkel, mint egy a témára specializálódott szakember, ugyanakkor az érintett személyek pszichés állapotát kiemelten figyelembe kell venni a lakosságvédelmi feladatok kidolgozása, életbeléptetése során.

6. A településrendezési tervezés követelményei

6.1. A településrendezési tervezés szabályai

Az épített környezet alakításával és védelmével kapcsolatos alapvető követelményeket, eszközöket, jogokat és kötelezettségeket, továbbá az ezekkel kapcsolatos feladatokat, hatásköröket és hatósági jogköröket Magyarországon az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (továbbiakban: Éptk.) valamint az Országos Településrendezési és Építési Követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Kormányrendelet (továbbiakban: OTÉK) szabályozza.

A településrendezés célja a települések terület-felhasználásának és infrastruktúrahálózatának kialakítása, az építés helyi rendjének szabályozása, a környezet természeti, táji és épített értékeinek fejlesztése és védelme, továbbá az országos, a térségi, a települési és a jogos magánérdekek összhangjának megteremtése, az érdekütközések feloldásának biztosítása, valamint az erőforrások kíméletes hasznosításának elősegítése.

A rendezési terv meghatározza a település összehangolt, rendezett fejlődésének térbeli-fizikai kereteit; a település adottságait és lehetőségeit hatékonyan kihasználva elősegíti annak működőképességét a környezeti ártalmak legkisebbre való csökkentése mellett.

Feladata a település (településrészek) megőrzésre érdemes jellegzetes, értékes szerkezetének, beépítésének, építészeti és természeti arculatának védelme.

A településrendezés a települési önkormányzat feladata.

A településrendezés eszközei:

- a településfejlesztési koncepció;
- a településszerkezeti terv;
- a helyi építési szabályzat és a szabályozási terv.

6.1.1. Településfejlesztési koncepció

A településfejlesztési koncepció a településrendezési tervet megalapozó, az önkormányzati településfejlesztési döntéseket rendszerbe foglaló, önkormányzati határozattal jóváhagyott dokumentum, amelyet a települési önkormányzat képviselő-testülete határozattal állapít meg.

A településfejlesztési koncepció tehát az a dokumentum, amely bemutatja, hogy melyek azok a fejlesztési lépések, amelyek a lakók számára közép és hosszú távon otthonos környezetet fognak teremteni, és amelyek a vállalkozások számára a telephelyválasztási versenyben vonzóbbá teszik a települést és annak szűkebb vagy tágabb környezetét.

A dokumentum távlati, mintegy 10-15 éves jövőképet ad, amelyhez ragaszkodni lehet abban a munkában, amely a települést hosszú távon is versenyképpé kívánja tenni. Sok esetben a koncepció időben többlépcsős, tehát a 10-15 éves stratégiai koncepciót egy hosszú távú jövőképben, mint keretben helyezi el. Az első néhány év fejlesztéséhez gyakran részletesebb, finanszírozási hipotézisekkel kibővített programot is rendelnek.

A településfejlesztési koncepció akkor éri el célját, ha választ ad a település által betöltött térbeli szerepek, a centrum-periféria kapcsolatok változásaira a település szűkebb és tágabb földrajzi környezetében. Ez azt jelenti, hogy a dokumentumnak összhangban kell lennie a tágabb térségre - kistérségre, megyére, régióra - vonatkozó érvényes területi tervekkel. Ennek érdekében egyeztetni kell tehát a szélesebb földrajzi egységekre megfogalmazott tervek és a települési tervek között. Különösen fontos, hogy a kon-

cepció figyelembe vegye a szomszédos települések terveit is, hiszen így lehet elkerülni a településhatárokon átnyúló zavaró hatásokat.

A településfejlesztés alapja egyfajta stratégiai tervezés, amely a fizikai tervezéshez képest tartalmilag bővebb, mert a térbeli szempontokon kívül kitér a helyi politika más területeire is. A település jellegétől, fejlődési szakaszától, a fontos kulcskérdések körétől függ, hogy a fejlesztésnek ezen alapidokumentuma milyen igazgatási területeket emel ki. Ez lehet:

- a település arculata;
- a gazdaság, különös tekintettel a munkahely-teremtésre és a munkavállalók képzésére;
- a település szociális szolgáltatásai;
- a kommunikáció;
- a környezetvédelem;
- a közlekedés és a közművek.

6.1.2. Településszerkezeti terv

A településszerkezeti terv az a településrendezési terv, amely meghatározza a település alakításának, védelmének lehetőségeit és fejlesztési irányait, ennek megfelelően az egyes területrészek felhasználási módját, a település működéséhez szükséges műszaki infrastruktúra elemeinek a település szerkezetét meghatározó térbeli kialakítását és elrendezését.

A településszerkezeti terv a település közigazgatási területére készül és rajzi, valamint szöveges munkarészből áll.

A településszerkezeti terv meghatározza a bel- és külterületeket, a beépítésre szánt, illetőleg a beépítésre nem szánt területeket, a település szerkezetét meghatározó közterületeket (főútvonalak, nagyobb kiterjedésű közparkok stb.), azok tagozódását, a védett, a védelemre tervezett és a védő területeket, továbbá a funkciójában megváltoztatásra tervezett területrészeket, a meglévő és a tervezett infrastruktúrahálózatokat.

Feltünteti a terület felhasználását veszélyeztető, illetőleg arra kiható tényezőket, különösen az alábányászottságot, a szennyezettséget, az árvíz-, erózió- és csúszásveszélyt, a természetes és mesterséges üregeket, a közműves szennyvízelvezetéssel ellátatlan területet, továbbá minden olyan egyéb tényezőt, amely a terület felhasználását vagy beépítését befolyásolja.

A településszerkezeti tervet az önkormányzati településfejlesztési döntés figyelembevételével a települési önkormányzat képviselő-testülete dolgoztatja ki, és határozattal állapítja meg.

6.1.3. Helyi építési szabályzat

A helyi építési szabályzat az építés rendjét a helyi sajátosságoknak megfelelően megállapító és biztosító települési önkormányzati rendelet. A helyi építési szabályzatban kerülnek megállapításra a települési önkormányzatnak az országos szabályoknak megfelelően a település közigazgatási területének felhasználásával és beépítésével, továbbá a környezet természeti, táji és épített értékeinek védelmével kapcsolatos, a telkekhez fűződő sajátos helyi követelmények, jogok és kötelezettségek.

A helyi építési szabályzat tartalmazza a különböző területek tagozódását, az azokon belüli egyes területrészek (övezetek) lehatárolását, felhasználásának, beépítésének feltételeit és szabályait, a különböző célú közterületek felhasználását és az azokon tör-

ténő építés feltételeit és szabályait, továbbá a helyi építészeti értékvédelemmel, a védett és a védő területekkel, valamint a sajátos jogintézmények alkalmazásával érintett területek lehatárolását, valamint az azokkal kapcsolatos előírásokat.

A helyi építési szabályzat készülhet a település közigazgatási területére egyszerre, vagy részterületenként fokozatosan.

6.1.4. Szabályozási terv

A szabályozási terv az a településrendezési terv, amely a település közigazgatási területének felhasználásával és beépítésével, továbbá a környezet természeti, táji és épített értékeinek védelmével kapcsolatos sajátos helyi követelményeket, jogokat és kötelezettségeket megállapító építési előírásokat térképen, rajz formájában ábrázolja. A helyi építési szabályzatot és a szabályozási tervet a településszerkezeti terv alapján a települési önkormányzat képviselőtestülete dolgoztatja ki, és rendelettel állapítja meg.

A szabályozási terv a település közigazgatási területére vagy külön-külön, annak egyes területrészeire készülhet.

A szabályozási terv a jóváhagyott településszerkezeti tervvel összhangban készül, eltérés esetén a településszerkezeti tervet előzetesen módosítani kell.

A szabályozási terv tartalmazza a bel- és külterületek lehatárolását, a beépítésre szánt és a beépítésre nem szánt területek, illetőleg az azokon belüli egyes területrészek (építési övezetek) lehatárolását. Elkülöníti az egyes területrészekben belül a közterületeket és az egyéb területeket. Tartalmazza továbbá a közterületeken belül a különböző célokat szolgáló területeket (közút, köztér, közpark stb.), a közterületnek nem minősülő területeken belül a telkek, építési telkek, területek kialakítására és beépítésére vonatkozó megállapításokat, az egyes területrészekben belül a védett és a védelemre tervezett, valamint a védő területeket, továbbá építményeket, az infrastruktúra-hálózatok és építmények szabályozást igénylő elemeit, a sajátos jogintézmények alkalmazásával érintett területrészek lehatárolását.

6.2. Rendezési tervek készítése

A rendezési tervek készíttetése, módosítása – bár különböző szervezetek, vagy az állampolgárok is kezdeményezhetik – az önkormányzati képviselő-testület joga és feladata.

A helyi építési szabályzat és a településrendezési tervek kidolgozása során az érintett lakosság, társadalmi szervezetek, érdekképviselői szervek véleménynyilvánítási lehetőségét biztosítani kell. A helyben szokásos módon (helyi újságok, városi televízió illetve rádió, internet, stb) az érintettek tudomására kell hozni kidolgozásuk elhatárolását, amelynek keretében meg kell határozni a rendezés alá vont területet, ki kell nyilvánítani általános célját és várható hatását, hogy az érintettek azzal kapcsolatban javaslatokat és észrevételeket tehessenek.

Az államigazgatási szerveket, valamint az érintett települési önkormányzati szerveket az előkészítésbe be kell vonni úgy, hogy azok ismertessék a település fejlődése és építési rendje szempontjából jelentős terveiket és intézkedéseiket, valamint ezek várható időbeli lefolyását, továbbá a hatáskörükbe tartozó kérdésekben a jogszabályon alapuló követelményeket.

Az érintett terület lakosságának életkörülményeiben bekövetkező hátrányos következmények elhárítása vagy csökkentése érdekében figyelemmel kell lenni az érintettek értékrendjére, szociális helyzetére, ezek várható változására, továbbá vizsgálni kell a lakosság életkörülményeit és igényeit.

A helyi építési szabályzatot és a településrendezési terveket a megállapítás, illetve a jóváhagyás előtt a polgármesternek véleményeztetnie kell az OTÉK-ban meghatározott államigazgatási szervekkel, az érintett települési önkormányzati és érdekvélemények képviselői valamint társadalmi szervezetekkel és célszerűen a közmű üzemeltetőkkel. Az eltérő vélemények tisztázása érdekében a polgármesternek egyeztető tárgyalást kell tartania, amelyre a véleményezési eljárás valamennyi érdekeltjét meg kell hívnia. Az egyeztető tárgyalásról jegyzőkönyv készül, mely tartalmazza az elfogadott és az el nem fogadott véleményt azok indokolásával együtt.

A véleményezési eljárás befejezése után a szabályzatot, illetőleg a terveket az elfogadásuk előtt a polgármester legalább egy hónapra a helyben szokásos módon közzé teszi. Az érintettek a közzététel ideje alatt azokkal kapcsolatban észrevételt tehetnek. A rendeletalkotás előtt a szabályzatot és a terveket a valamint a beérkezett véleményeket, az arra adott válaszokat azok indokolásával együtt a területi főépítész illetve a főváros és a megyei jogú városok esetén a miniszter véleményezi. A vélemény ismeretében a települési képviselő-testület dönt a helyi építési szabályzat és a településrendezési tervek elfogadásáról. A törvényben előírt véleményeztetési eljárás lefolytatása nélkül nem fogadhatók el. Az elfogadott helyi építési szabályzatot, valamint településrendezési terveket vagy azok vonatkozó részét, illetőleg kivonatát a polgármester megküldi azoknak, akik a véleményezésében résztvettek.

A településrendezési terveket az országos és térségi területrendezési terv figyelembe vételével kell készíteni. A folyamat első lépése a településfejlesztési koncepció kidolgozása. Ez alapján készül a szerkezeti terv, mely a terület-felhasználási egységeket határozza meg. A szerkezeti terv szerint készülnek a helyi építési szabályzatok és szabályozási tervek.

6.3. A katasztrófavédelmi jogszabályok településrendezéssel kapcsolatos különös szabályai és azok alkalmazása

A Kat. törvény és a 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet településrendezési tervezéssel kapcsolatos követelményei négy részre bontható:

- Új veszélyes ipari üzemek építése;
- A már létező veszélyes ipari üzemek módosítása;
- A veszélyességi övezet kijelölése;
- A veszélyességi övezetben történő fejlesztés.

6.3.1. Új veszélyes ipari üzemek építése

Új veszélyes ipari üzemek építése esetén az üzemeltető biztonsági elemzést illetve biztonsági jelentést készít a 2/2001. (I.17.) Korm. rendelet 2. sz. és 3. sz. mellékletében foglaltak szerint:

A veszélyes ipari üzem építési engedélyezési eljárásával (beleértve a bővítést is) egy időben a hatósághoz benyújtandó biztonsági jelentés tartalma:

- a 2/2001. (I.17.) Korm. rendelet 2. sz. melléklet 1.1.; 1.2.; 1.3.1.; 1.3.2. a), b); 1.3.3.; 1.3.5.; 1.4.; 1.8. a tervezett felszerelések és infrastruktúra; 1.7. az építési stádiumban előre látható szinten;
- a technológiában alkalmazott biztonsági megoldások (kémiai technológiai, gépészeti és iránytechnikai) értékelése;
- a tervezési filozófia bemutatása azon létesítmények esetében, ahol súlyos ipari baleseti veszéllyel lehet számolni. A dokumentációnak része lehet:
 - a felhasznált szerkezeti anyag kiválasztása;

- az alapozás tervezése;
- nagy nyomáson és magas hőmérsékleten üzemelő berendezések tervezése;
- a méretezés;
- a statikai megfontolások;
- a külső behatolás elleni védelem.

A veszélyes ipari üzem építési engedélyezési eljárásával (beleértve a bővítést is) egy időben a hatósághoz benyújtandó biztonsági elemzés tartalma:

- a 2/2001. (I.17.) Korm. rendelet 2. számú melléklet 1.1.; 1.2.; 1.3.1.; 1.3.2. a), b); 1.3.3.; 1.3.5.; 1.4.; 1.8. a tervezett felszerelések és infrastruktúra; 1.7. az építési stádiumban előre látható szinten;
- a technológiában alkalmazott biztonsági megoldások (kémiai technológiai, gépészeti és iránytechnikai) értékelése;
- a tervezési filozófia bemutatása azon létesítmények esetében, ahol súlyos ipari baleseti veszéllyel lehet számolni. A dokumentációnak része lehet:
 - a felhasznált szerkezeti anyag kiválasztása;
 - az alapozás tervezése;
 - nagy nyomáson és magas hőmérsékleten üzemelő berendezések tervezése;
 - a méretezés;
 - a statikai megfontolások;
 - a külső behatolás elleni védelem.

A hatóság biztonsági dokumentációk elemzését követően a tervezett üzem helyén lévő településrendezési tervet megvizsgálva elfogadhatja az új üzem helyét, ha az megfelel az 5. számú melléklet 1.6 és 1.7 pontjaiban foglalt halálozás egyéni kockázat követelményeinek. Amennyiben a kockázati feltételek nem teljesülnek, a hatóság további technikai intézkedésekre kötelezheti az üzemet, amely szerint elvégzett kockázat elemzés alapján a hatóság ismételten értékeli a kockázati feltételeket és hagyja jóvá az új üzem alapítását.

6.3.2. A már létező veszélyes ipari üzemek módosítása

Üzemre vonatkozó módosítás esetén a biztonsági elemzést, vagy a biztonsági jelentést felül kell vizsgálni, ha:

- az üzemben olyan változások történtek, amelynek súlyos ipari baleset kockázatát növelő vagy a védelmi rendszert érintő hatása van;
- a súlyos ipari balesetek, rendkívüli események értékeléséből levont tanulságok vagy a műszaki fejlődés következtében új információk állnak az üzemeltető rendelkezésére;
- a veszélyazonosításban vagy a hatások értékelésében kialakult korszerűbb módszerek erre okot adnak.

A kockázat akkor növekszik, ha az 5. sz. mellékletben meghatározottak szerinti veszélyes zónák területein megnövekszik a kockázat, vagy új területek válnak a veszélyes zónák részeivé.

Az üzem módosítását a hatóság elfogadhatja, ha az üzem által készített biztonsági dokumentációt értékelve és az üzem körül lévő településrendezést megvizsgálva megállapítható hogy, a feltételek eleget tesznek az 5. számú melléklet 1.6 és 1.7 pontjaiban foglalt halálozás egyéni kockázat követelményeinek. Amennyiben ezek a feltételek nem teljesülnek, a hatóság további technikai intézkedésekre kötelezheti az üzemet, amely szerint elvégzett kockázat elemzés alapján a hatóság ismételten értékeli a kockázati feltételeket és hagyja jóvá az üzem módosítását.

Amennyiben a hatóság engedélyt ad a fejlesztések megvalósítására (az új veszélyes üzem építése és a meglévő üzem módosítása esetén), a helyi lakosságot tájékoztatni kell a korábban tárgyaltaknak megfelelően.

6.3.3. A veszélyességi övezet kijelölése

A 2/2201. (I.17.) Kormányrendelet 5. § (3) bekezdése szerint a veszélyes üzem üzemeltetője az általa benyújtott biztonsági dokumentációban javaslatot tesz a veszélyes üzem körüli veszélyességi övezet kijelölésére. A hatóság a 2/2201. (I.17.) Kormányrendelet 23.§-a értelmében a javaslatot felülvizsgálja és kijelöli a veszélyes üzem körüli veszélyességi övezet határait. A veszélyességi övezet megállapítása a 2/2001. Kormányrendelet 5. sz. melléklet 2.1 pontban meghatározott sérülés egyéni kockázat alapján történik. A kijelölt veszélyességi övezetet a hatóság három – belső, középső és külső – zónára osztja az alábbiak szerint:

- Belső zóna: a sérülés egyéni kockázata meghaladja a 10⁻⁵ esemény/év értéket.
- Középső zóna: a sérülés egyéni kockázata 10⁻⁵ és 10⁻⁶ esemény/év közötti érték.
- Külső zóna: a sérülés egyéni kockázata nem éri el a 10⁻⁶ esemény/év értéket, de nagyobb, mint 3*10⁻⁷.

A veszélyességi övezet kijelölését szemlélteti a következő kép.

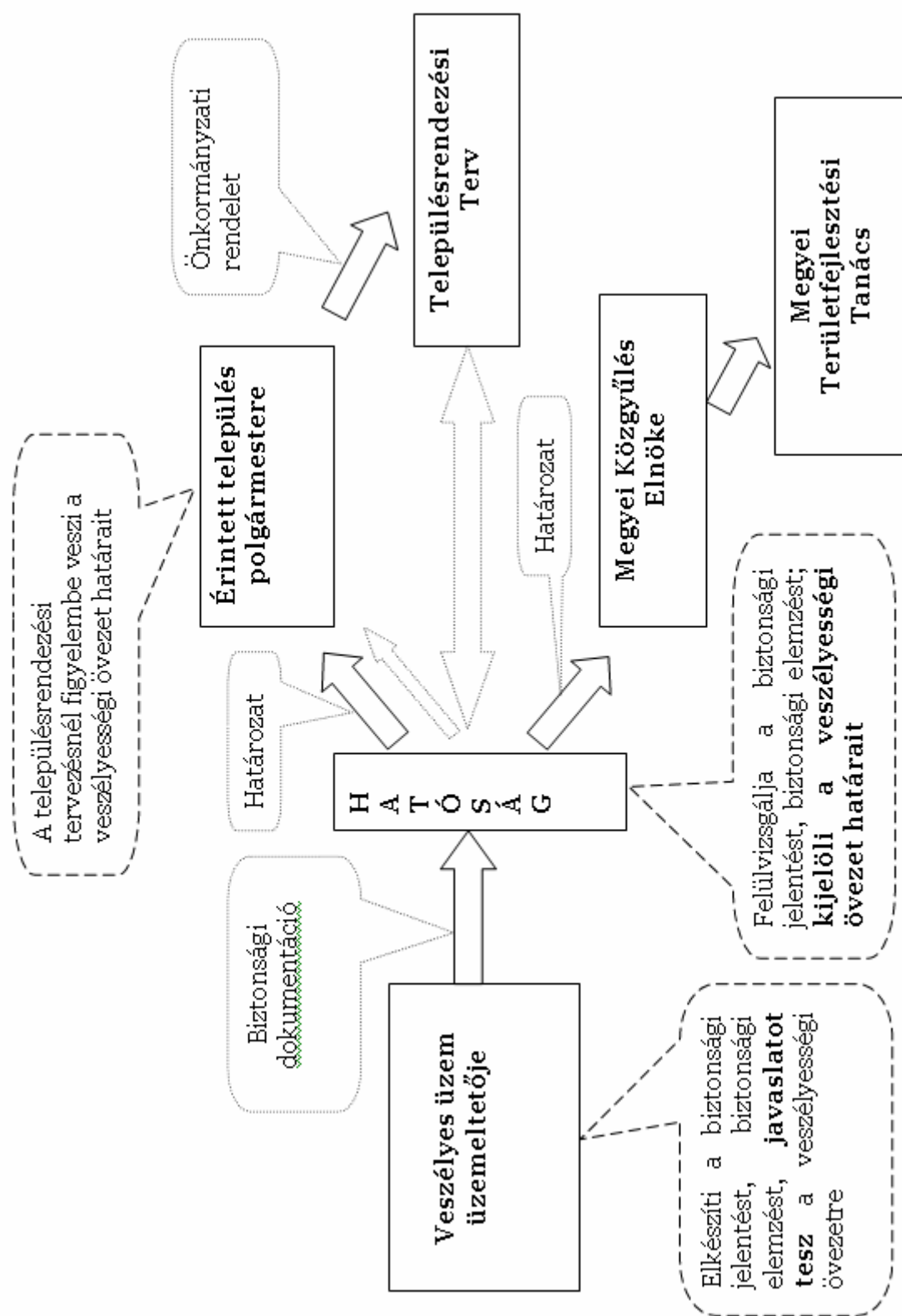
9. ábra: Veszélyességi övezet

A hatóság a veszélyes övezet határaitól tájékoztatja az érintett polgármestereket és kezdeményezi a veszélyességi övezetnek a településrendezési tervben való feltüntetését. A hatóság a veszélyességi övezet kijelöléséről tájékoztatja a megyei területfejlesztési tanács tagjaként eljáró megyei közgyűlés elnökét. A hatóság ezt követően megvizsgálja a veszélyes üzem által veszélyeztetett települések településrendezési tervét. Amennyiben a településrendezési tervben nem vették kellő mértékben figyelembe a veszélyes övezetben lehetségesen fellépő károsító hatásokat, úgy a hatóság erre a polgármester figyelmét felhívja és javasolja a szükséges intézkedések megtételét.

A fentiekben bemutatott folyamatot a következő ábra szemlélteti:

10. ábra: Veszélyességi övezet és a településrendezési terv kapcsolata

6.3.4. A veszélyességi övezetben történő fejlesztés

A hatóság a veszélyességi övezet kijelölésénél figyelembe veszi azt az irányelvi igényt, hogy megfelelő távolságot tartsanak a kormányrendelet hatálya alá tartozó veszélyes ipari üzemek és a lakóterületek, a középületek, közterületek, – amennyire lehetséges – a fő közlekedési útvonalak, játszóterek, valamint a természetvédelmi szempontból különösen érzékeny és értékes területek között.

A veszélyességi övezetben történő fejlesztéskor a 2/2001. (I. 17.) Kormányrendelet 5. sz. melléklet szerint a következő táblázatbeli előírásokat kell figyelembe venni.

4. táblázat: Veszélyességi övezetben történő fejlesztés előírásai

Az építmény jellege	Belső zóna	Középső zóna	Külső zóna
A. Lakóház, szálloda, nyaralók	A fejlesztés nem ajánlott.	Az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.	A fejlesztés megengedett.
B. Munkahelyek, parkolók	A fejlesztés megengedett.	A fejlesztés megengedett.	A fejlesztés megengedett.
C. Kiskereskedelmi üzletek, kis közösségi létesítmények, szabadidőközpontok	Az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.	Az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.	A fejlesztés megengedett.
D. Tömegtartózkodásra szolgáló építmények	A fejlesztés nem ajánlott.	Az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.	Az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.
E. Közterületek, főközlekedési útvonalak	Az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.	Az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.	A fejlesztés megengedett.

A fenti csoportosítás alól az alábbi kivételeket kell figyelembe venni.

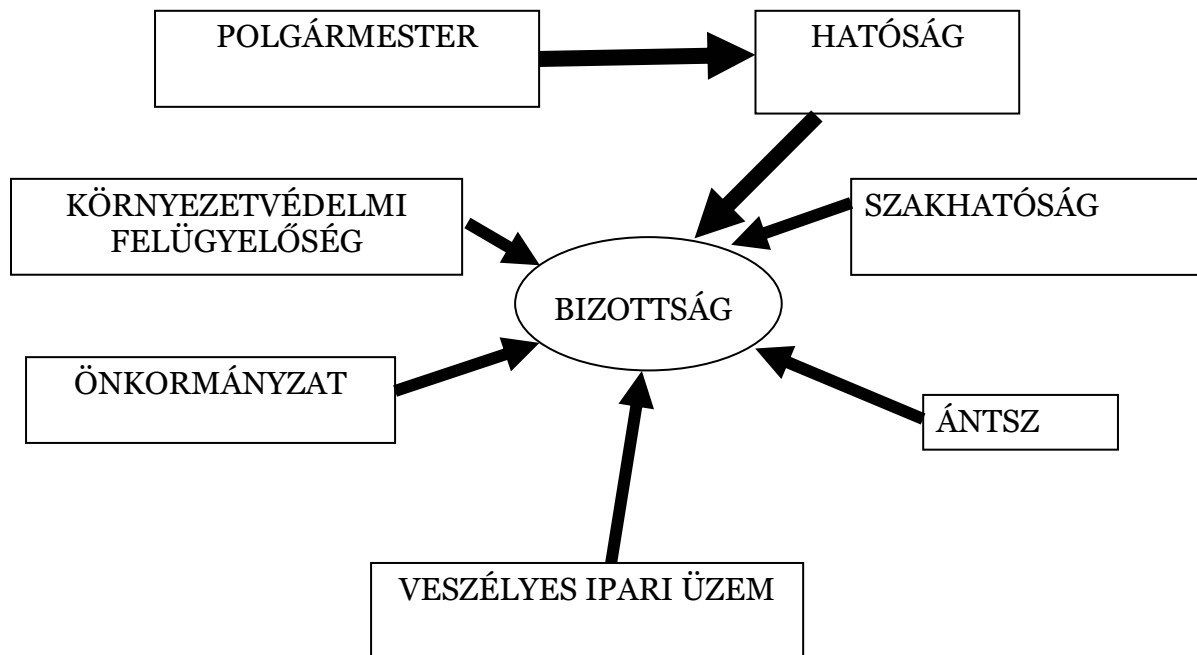
5. táblázat: Kivételek

Az építmény jellege	Kivételek
A. Lakóépület, kereskedelmi szálláshely, nyaraló	1. Ha a lakóház háromnál kevesebb lakást foglal magába, vagy ha kereskedelmi szálláshely 10 főnél kisebb férőhelyes, a B. kategóriába kell sorolni. 2. Idős vagy fogyatékos személyeknek épült lakóházakat, közösségi otthonokat a C. kategóriába kell sorolni. 3. Ötszintes vagy magasabb házakat a D. kategóriába kell sorolni.
B. Munkahely, parkoló	1. Ha 200 gépjárműnél nagyobb befogadó képességű a parkoló, vagy más létesítmények tartoznak hozzá, a C. kategóriába kell sorolni. 2. A 100 főnél több személyt befogadó, vagy 3 szintesnél magasabb kereskedelmi vagy ipari épületet, vagy mozgássérülteknek készült ipari vagy kereskedelmi építményeket a C. kategóriába kell sorolni.
C. Kiskereskedelmi üzlet, kisbefogadó képességű közösségi létesítmény, szabadidős létesítmény	1. A 250 m ² -nél kisebb kisipari célú, és a 100 m ² -nél kisebb közösségi épületek és szabadidő központok a B. kategóriába tartoznak. 2. Az 5000 m ² -nél nagyobb épületek a D. kategóriába tartoznak. 3. A nyitott terű létesítmények, ahol alkalmanként 1000-nél több ember lehet jelen (piac, stadion stb.) a D. kategóriába tartoznak.

A veszélyességi övezetben való fejlesztés során a 4. táblázat A, B, és E soraiban szereplő fejlesztésekhez a hatóság állásfoglalását be kell szerezní, míg a C, és D sorokban szereplő fejlesztések esetén az állásfoglalás kialakítására a polgármester kezdeményezésére a hatóság bizottságot hoz létre.

A bizottság összetételét a következő ábra szemlélteti.

11. ábra: A bizottság összetétele

Ha a tervezett fejlesztés jellege nem szerepel a táblázatban, akkor a hatóság, szükség esetén az általa összehívott bizottság dönt arról, hogy az jellegében, érzékenységében mely kategóriához áll a legközelebb.

6.3.5. Az érintett települések tájékoztatása a veszélyességi övezetről

A hatóság a biztonsági dokumentáció felülvizsgálatát követően - a veszélyes üzem üzemeltetője által adott ajánlás figyelembevételével - kijelöli a veszélyességi övezetet. A veszélyességi övezet kijelölése a hatóság rendelkezésére álló következmény és kockázatelemző szoftver segítségével történik. A szoftver a felülvizsgált input adatok bevitelét és a számításokat követően az inputként definiált, adott méretarányú elektronikus térképeken jeleníti meg a veszélyességi övezetet. Ez azt jelenti, hogy a hatóság részéről lehetőség van a veszélyességi övezet különböző méretarányú elektronikus térképen való megjelenítésére, melyet az érintett település polgármesterének meg tud küldeni. A gyakorlati megvalósítás, a különböző méretarányú térképen való megjelenítés a hatóság és az érintett település önkormányzata közötti egyeztetés tárgyát képezi. A veszélyességi övezet kijelölésére a 7.5.1. pontban található példa.

7. Mintaokmányok

7.1. Külső védelmi terv mintaokmánya

**BM ORSZÁGOS
KATASZTRÓFAVÉDELMI FŐIGAZGATÓSÁG**

Külső védelmi terv mintaokmányai

Budapest, 2002.

..... település
POLGÁRMESTERI HIVATALA
Nyt.szám:

Melléklet település
„Veszélyelhárítási alaptervéhez”

Jóváhagyom!

Egyetértek!

....., 2002.

Budapest, 2002.

.....
Megyei Védelmi Bizottság Elnöke

.....
BM OKF
Hatósági Főigazgató-helyettese

..... település*
KÜLSŐ VÉDELMI TERVE
..... üzem(ek) veszélyeztető hatásainak kezelésére
(MINTA)

Készítette:

Készítette:

....., 2002.

....., 2002.

.....
(település)* polgármestere

.....
MKI Igazgatója

Megjegyzés: Budapest, Főváros esetében a jóváhagyó és a készítők megnevezése értelemszerűen változik.

*a település megnevezés jogállásának megfelelően változik pl.: város, megyei jogú város stb.

Bevezetés

Jelen külső védelmi tervet „a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvényben, valamint „a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 2/2001. (I. 17.) Kormányrendeletben foglaltak alapján kell elkészíteni. A kapcsolódó jogszabályok normaszövegei az 1. sz. mellékletben találhatóak.

A módszertani útmutatók felépítése követi a 2/2001. (I. 17.) Korm. rendelet 7. sz. mellékletében foglaltak sorrendiségét, belső számozása (jelölései) az áttekinthetőség érdekében módosultak.

ÚTMUTATÓ A KÜLSŐ VÉDELMI TERV KÉSZÍTÉSÉHEZ

ALÁÍRÓLAP

Itt célszerű szerepeltetni a külső védelmi tervben foglaltakhoz véleményt nyilvánító társszervek - az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat megyei (fővárosi) intézetének és az illetékes környezetvédelmi és természetvédelmi hatóság vezetőinek egyetértését igazoló aláírásait.

Célszerű megjeleníteni a külső védelmi tervben foglalt feladatok végrehajtásában érintett (a Módszertani Útmutató 1. 2. 1. b) alpontjában felsorolt) szervek vezetőinek a részükre meghatározott közreműködési feladatok megismerését igazoló aláírásait, a helyi sajátosságok figyelembevételével.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezetés	 oldal
--------------	-------------

I. Bevezetés

1. Külső Védelmi Terv fogalma

A (ide kell beírni a veszélyeztető üzem megnevezését és pontos címét) üzemben bekövetkezett súlyos ipari baleset következtében veszélyeztetett lakosság mentése, az anyagi javakban, a környezetben bekövetkező károk enyhítése érdekében a végrehajtandó rendszabályok bevezetésére, a végrehajtó szervezetre, a vezetésre, az adatszolgáltatásra vonatkozó terv.

2. Külső Védelmi Terv célja

Azon intézkedések, módszerek, erők és eszközök meghatározása, melyek település lakosságának és környezetének az üzemben keletkezhető súlyos ipari balesetek hatásai elleni védelméhez szükségesek.

3. Fogalom-meghatározások és rövidítések

Itt kell meghatározni azokat a fogalmakat és rövidítéseket, amelyeket a készítő a Külső Védelmi Tervben szerepeltet, és amelyeket az 1999. évi LXXIV. törvény, illetve a 2/2001. (I.17.) Korm. rendelet nem határoz meg és nem magyaráz.

Itt kell rögzíteni és magyarázni valamennyi rövidítést, melyek jelen tervben szerepelnek (pl. HÖT: hivatásos önkormányzati tűzoltóság, PV. Kir.: Polgári Védelmi Kirendeltség, stb.).

4. A Külső Védelmi Terv hatálya alá eső terület és az érintettek köre

A Külső Védelmi Tervben meghatározottak vonatkoznak a hatóság által határozatban kijelölt veszélyességi övezeten belül tartózkodókra, illetve a védekezésben résztvevőkre.

5. A Külső Védelmi Tervben foglaltak elrendelésére jogosultak

Itt kell feltüntetni mindazon személyeket, akik a védekezési tevékenységet elindíthatják. E pontnak szinkronban kell lenni a III. fejezet 3. pontjában foglaltakkal.

II. Veszélyeztetés, riasztási és védekezési feladatok

(A tartalmi elemek számozása követi a 2/2001. (I.17.) Korm. rendelet 7. sz. mellékletében foglaltakat, az elkészítendő tervekben természetesen a sorszámozás módosulhat.)

1. A súlyos ipari baleset elleni védekezés és káros hatások csökkentésére irányuló tevékenység leírása

A biztonsági jelentésben feltárt eseménysorok (a veszélyes anyag szabadba kerülésének lehetősége), melyek hatása a veszélyes üzem határain kívülre terjednek, azaz érintik (érinthetik) a lakott, illetve a lakosság által sűrűn látogatott területet. Az eseménysorok leírásánál ki kell térni a veszélyes anyagok fizikai, kémiai, toxikológiai, tűzveszélyességi és robbanóképességi tulajdonságainak, a tárolás és a kibocsátás várható mennyiségének elemzésére.

Az eseménysorok bemutatásánál elemezni kell a várható következményeket, az alábbiak figyelembevételével:

- az emberre, valamint a természeti környezetre háruló következmények mértéke és súlyossága, kedvező és kedvezőtlen körülmények között, beleértve a kialakuló veszélyzónák kiterjedését és – esetleges – változását is;
- várható halálesetek, sérültek száma, károk nagysága, a biztonsági jelentés szerint;
- a veszélyességi övezeten belül lévő településen, vagy település-részen lévő közintézmények, létfenntartási javakat előállító létesítmények, kulturális javak, a település működőképességét biztosító közművek veszélyeztetettségét;
- az esetlegesen lehetséges dominóhatás következményeinek kialakulása, leírása.

2. A káros hatások elleni védekezéssel kapcsolatos feladatok

Az előzőekben meghatározott következmények legcélszerűbb védekezési módszereinek megállapítása.

Minden intézkedés, amit a kiterjedés valószínűségének legkisebbre csökkentésére meg lehet tenni: itt csak az elvégzendő főbb feladatokat, szervezeteket és erőforrásokat kell felsorolni.

- a) Védekezésben résztvevő erők, eszközök riasztása pontos tájékoztatása a kijutott anyagfajtáról.
- b) Lakosság riasztása, tájékoztatása, elzárkóztatása, esetleg kimenekítése.
- c) Védekezés irányítóinak riasztása.
- d) Irányító törzs megszervezése.

- e) Védekezésben résztvevők felvonulási útvonalának meghatározása.
- f) Kárelhárítási feladatok végzése (terület zárása, felderítés, tűzoltás, sérültek mentése).
- g) Utómunkálatok elvégzése (infrastruktúra helyreállítása, eltűntek felkutatása, romeltakarítás).
- h) Lakosság visszatelepítése.
- i) Helyreállítás, újjáépítés.
- j) Környezet rehabilitációja.

3. A védekezésbe bevonható szervezetek, erők, eszközök

A helyi sajátosságoknak megfelelően: a biztonsági jelentésben foglalt és prognosztizálható következményeknek megfelelően el kell készíteni a rendelkezésre álló erők és eszközök számvetését. A számítások során tartalékképzésről gondoskodni kell. Az együttműködőket az alábbi táblázatba kell foglalni.

Szervezet megnevezése	Erők (fő)	Eszközök	Kapcsolattartó neve, elérhetősége

Az alábbiak közül lehet választani, de bármely további szükséges szervezet bevonható:

- Megyei Védelmi Bizottság Operatív Törzs;
- Helyi Védelmi Bizottság és munkaszervei;
- Az érintett település polgármestere;
- Hivatásos katasztrófavédelmi szervek (megyei igazgatóság, kirendeltség, iroda);
- Tűzoltóság (RST szerint);
- Önkéntes tűzoltóság;
- Önkéntes tűzoltó egyesületek;
- Rendőrség;
- Határőrség;
- Vám –és Pénzügyőrség helyi szerve;
- Mentők, egészségügy;
- Önkormányzat, polgármesteri hivatal;
- Területi és helyi polgári védelmi erők;
- Ipari szakemberek, eszközök (elsősorban a veszélyeztető üzemből);
- ÁNTSZ;
- Környezetvédelem;
- Vízügy;
- Természetvédelem;
- Közlekedésfelügyelet;
- Közútkezelő KHT;
- Közterület felügyelet;
- Települést üzemeltető gazdasági társaság;
- Munkabiztonsági Felügyelőség;
- Közlekedési vállalatok: Volán, MÁV;
- Honvédség;
- Polgárőrség;
- Hírközlési társaságok;
- Médiák - elsősorban helyi elektronikus;

- Speciális mentők;
- Villamos művek;
- Gázművek;
- Vízművek;
- Egyéb együttműködők (társadalmi és karitatív szervezetek) képviselői.

A Seveso üzemek környezetében lévő veszélyhelyzetet a tűz, mérgezés és robbanás jelenti, melynek során ismeretlen összetevőjű mérgező gázok is keletkeznek. A bekövetkezett káreset következményeinek elhárítására csak 24 órán keresztül bevethető, napi kiképzésben és gyakorlatban felkészített, megfelelő védőeszközzel ellátott erők vethetők be. Ezek elsősorban az önkormányzati tűzoltóságok és műszaki mentőbázisok. A pv. szervezetek csak abban az esetben tervezhetők a kárelhárításra, ha tagjai – mint pl. a tiszaujvárosi gyakorlat – vegyipari üzem dolgozói.

A pv. szervezetek további esetben csak a kárterületen kívüli feladatok – pl. kitelepítés, befogadás – végzéséhez tervezhetők. A kárterületen történt pv. szervezet tagjának bekövetkezett haláláért, sérüléséért, egészségkárosodásáért a bevetésüket elrendelő vezető büntetőjogilag felelős.

4. A védekezésbe bevonható települési infrastruktúra, berendezések és anyagok

Infrastruktúra:

- kimenekítésre igénybe vehető útvonalak;
- kimenekített lakosság elhelyezésére szolgáló létesítmények;
- lakosság tájékoztatás, riasztás eszközei;
- helyi hírközlés elemei;
- közművek.

Ellátás eszközei:

- elhelyezés;
- egészségügy;
- kereskedelem.
- Berendezések:
- munkagépek, erőgépek;
- szállító eszközök;
- tartályos járművek;
- kézi szerszámok;
- helyi erők felszerelései.

A védekezés anyagai: veszélyes vegyi anyag közömbösítésére szolgáló anyagok:

- tűzoltó anyagok és eszközök;
- veszélyes anyag terjedés akadályozására szolgáló anyagok;
- lakosság ellátás anyagai: (élelmezés, szociális, egészségügyi);
- mentesítés anyagai.

5. A lakosság és az anyagi javaik védelme érdekében hozott intézkedések

Minden alponthan meg kell határozni az adott védekezési feladat számszerűségét (létszám, terület, hatótávolság, stb.); a végrehajtás módját; a feladatot végrehajtó szervezeteket; a megvalósításhoz szükséges létszámot, eszközöket, anyagokat; a végrehajtókkal való kapcsolat-tartás módját.

a) Vezetési szervezetek és tagok:

Irányító szervezet: az esettől függően MVB, HVB, vagy polgármesterek és annak Operatív Törzse, vagy munkacsoportja az alábbi tagokkal:

- PV. kirendeltségvezető;
- Riasztási, tájékoztatási felelős;
- Kommunikációs felelős (sajtóreferens);
- Kitelepítési, befogadási felelős;
- Logisztikai felelős;
- Egészségügyi felelős;
- Műszaki mentő, kárfelszámolási felelős;
- A veszélyeztető üzem képviselője;
- Tűzoltóság képviselője;
- Rendőrség képviselője;
- Együttműködők képviselői;
- Határ menti üzem esetében tolmács.

b) A riasztás, figyelmeztetés és tájékoztatás:

Riasztási, lehetőségek:

- A riasztás vétele az üzemtől;
- Riasztási fokozatok;
- Katasztrófa riadójjel;
- „Új” egyedi szirénajellel;
- Helyi médiák útján;
- „Helyben” szokásos módon;
- Üzem feladatai;
- Önkormányzat feladatai;
- Hivatásos katasztrófavédelmi szervek feladatai.

A településen élő lakosság riasztási lehetőségeinek leírása, figyelemmel az egyes riasztó eszközökhöz tartozó körzet megállapításával (riasztó eszköz hatótávolsága, csak mobil eszközökkel való riaszthatóság: pl. tanyák, telepített riasztó eszközök, szükség - riasztó eszközök, riasztás végrehajtása). A lakosság tájékoztatására alkalmas eszközök tervezése és alkalmazási feladatainak kidolgozása.

A riasztásra szirénákat célszerű lehet használni. Szöveges tájékoztatás esetén az ablakokat kinyitják a jobb értés céljából, amikor pl.: gázfelhő terjedés van. Ezért célszerű megvizsgálni egy új szirénajel alkalmazás lehetőségét. (Ehhez kérünk véleményeket). A szirénákat – a meglévőkön túl – úgy kell telepíteni, hogy a veszélyességi övezetben élő minden lakos tisztán hallja. Az új fejlesztési igényeket itt kell szerepeltetni.

c) A kitelepítés, kimenekítés, elhelyezés:

Elsősorban megelőző intézkedésként kerül alkalmazásra a várható veszélyességi övezet területén, ha ehhez elegendő idő áll rendelkezésre, gázkiömlés bekövetkezése esetén az elzárkóztatást kell alkalmazni.

Az érintett lakosság számbavétele:

- Várható létszám megállapítása, külön kiemelve a veszélyzónában a lehetséges nagyobb népesség-koncentrációkat (együttesen az állandó és ideiglenes jelleggel a veszélyességi övezet területén lévő lakosság pl. turizmus időszaka);
- Állatállomány számbavétele.

Gyülekezőhelyek meghatározása:

- Gépjárműre történő felszállási helyek;
- Saját járművel a veszélyeztetett területet elhagyók – hatásterületen kívüli – jelentkezési helye;
- Kimenekített, kitelepített lakosság gyülekezési helye.

Szállítóeszközök számbavétele:

- Tömegközlekedési eszközök;
- Gazdálkodó szervek járművei;
- Saját gépjárművek;
- Fekvőbeteg szállítás járművei.

Terület elhagyási útvonalak kijelölése

Mindenoldalú biztosítás (híradás, forgalomszabályozás stb.)

Elhelyezés megtervezése, biztosítása

Visszatelepítés megszervezése

d) Az elzárkóztatás:

- Lakosság részére a műszaki feltételek előírása, megvalósítása.
- Elzárkóztatás végrehajtására kijelölt területek meghatározása.
- Szabad területen tartózkodók elzárkóztatási lehetőségeinek megállapítása.;
- Elzárkóztatási információ eljuttatása a lakosokhoz.
- Elzárkóztatás ideje alatt folyamatos tájékoztatás biztosítása.
- Elzárkózott lakosság esetleges kimenekítése és elsősegélynyújtásának megtervezése a gázveszély megszűnése után a további veszélyeztetettség megszűnéséig.

e) A lakosság egyéni védelmi- és kimenekítő eszközökkel való ellátása:

Elsősorban az elzárkóztatási védekezést kell alkalmazni. A kimenekítést csak kivételes esetben, sérülés vagy közvetlen életveszély esetén kell alkalmazni a mentést végzők teljes biztosításával. Csak az ilyen kimenekítéshez szükséges egyéni védőeszközöket kell tervezni, melyeket az önkormányzati tűzoltóságokon és a műszaki mentőbázisokon kell tárolni. A kimenekítetteket és a mentést végzőket mentesíteni és egészségügyi ellátásban kell részesíteni.

- Várható létszám megállapítása.
- Eszközök típusának és mennyiségük meghatározása.
- A szükséges védőeszközöket biztosító szervek megnevezése.
- Eszközök biztosítása és tárolása.
- Eszközök folyamatos felülvizsgálása.
- Eszközök helyszínre szállítása.
- Védőeszközzel ellátás végrehajtása (ellátás rendje, útvonala).

f) A létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelme:

- Veszélyeztetett javak felmérése.
- Védelem lehetőségei: takarás, hermetizálás, stb.
- Élelmiszer biztosítása: helyi raktározás, illetve külső beszállítás.
- Ivóvíz biztosítása: külső beszállítás.
- Ivóvízbázisok és kutak bevédelése.
- Egészségügyi és szociális feltételek biztosítása.
- Szennyeződött javak felmérése, összegyűjtése, elszállítása, esetleges mentesítése és/vagy megsemmisítése.

g) A kulturális javak, fontos vagyontárgyak védelme:

Fenti javak számbavétele;
Védelem módjának meghatározása;
Védelem megszervezése.

h) A polgári védelmi szervezetek készenlétbe helyezése:

A hatályos okmánnyal (az elrendelésre jogosultak köre).

i) Vegyi mentesítés:

A beavatkozó személyek mentesítésének lehetőségét a beavatkozás megkezdésével egyidőben kell biztosítani. Légzőkészülékben a rendelkezésre álló működési idő max: 20 min/fő. A veszélyövezetből visszatérő beavatkozókat mentesíteni és orvosi ellenőrzésben kell részesíteni.

Mentesíteni kell:

- Védekezésben résztvevőket.
- Az érintett polgárokat.
- Anyagi javakat, épületeket.
- Üzemi berendezéseket.

Tervezési feladatok:

- Mentelési feladat végrehajtásával kapcsolatos igények felmérése: létszám, eszköz, mentesítő anyag mennyisége, mentesítő állomások, mentesítés rendje.
- Mentesítő anyagok biztosításának megtervezése.
- Mentesítő eszközök igénybevételének megtervezése.
- Mentés során keletkezett hulladék, szennyvíz kezelése.
- Orvosi ellenőrzés biztosítása.

j) Az ideiglenes helyreállítás:

- Anyagi források tervezése.
- Vis-major, helyi források.
- Munkaerő kapacitások tervezése.
- Fontossági sorrend felállítása.

k) A tűzoltás:

A biztonsági jelentésben szereplő következmények elhárításához szükséges erők- és eszközök biztosítása. Ha az RST szerint azok nem elegendőek, akkor itt kell szerepeltetni a fejlesztésre vonatkozó javaslatokat.

- A 70/1997. (XII.29.) BM rendeletben foglaltak alapján.
- Erők biztosítása.
- Eszközök biztosítása.
- Oltóanyagok biztosítása.

l) A híradás:

Folyamatos összeköttetést kell biztosítani - Helyi eszközökkel; PV, tűzoltóság, rendőrség, határőrség, honvédség eszközeivel;

az üzemi védekezést irányító törzsszel, a kárelhárítást végző szervezetekkel, a logisztikai biztosítást végző szervezetekkel, az együttműködőkkel, a lakossági tájékoztató szervekkel, az előjárókkal, a karitatív segélyszolgálatokkal, meg kell határozni a híradás szabályait, az együttműködés rendjét és az átjárhatóságot.

m) Áldozatokkal kapcsolatos tevékenység:

- Áldozatok felkutatása, tetemek összegyűjtése.
- Áldozatok tetemeinek ideiglenes elhelyezése:(épület, hűtés).
- Azonosítás, halál beálltának megállapítása.
- Várható nagyszámú temetés megszervezése.
- Hozzá tartozókról való gondoskodás.

6. A veszélyes üzemben folyó védelmi tevékenység segítségével kapcsolatos intézkedések

- Veszélyes anyag utánpótlásának és a kijutás megakadályozásának segítése.
- Tűzoltás.
- Mentés.
- Mentésítés.
- Sérültek szállítása, ellátása.

III. Veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés irányítása

1. A veszélyhelyzeti irányítás és együttműködés

- HVB, MVB.
- Operatív Törzs, vagy Katasztrófa-elhárítási Operatív Munkacsoport feladatai.
- Együttműködők összekötőinek feladatai.

2. A súlyos ipari balesetek elleni védekezéshez történő külső segítségkérés

Az elkészült külső védelmi tervben felsorolt együttműködők riasztása – a védekezési tevékenységet elindító hatáskörrel bíró személy bejelentése alapján – a hivatásos katasztrófavédelmi szervek ügyelete, tűzoltóságok ügyelete, rendőrség ügyelete által. Részletezni célszerű a riasztás módját és útját.

3. A védekezési tevékenységet elindító, a védekezést irányító és más megjelölt, feladat – és hatáskörrel bíró személyek neve, beosztása, elérhetőségi adatai:

- HVB, MVB tagok névsora.
- Operatív Törzs, vagy katasztrófa-elhárítási operatív munkacsoport tagjainak névsora (beosztásuk megjelölésével).
- Együttműködők összekötőinek névsora és adatai.
- Üzemi veszélyelhárítási menedzsment névsora és adatai.
- Igénybevételre kerülő külső szakemberek névsora és adatai.

4. Az irányításhoz, a helyzet értékeléséhez és a döntések előkészítéséhez szükséges technikai infrastruktúra:

- Az irányító szervezet elhelyezése, ellátása, pihentetése, váltása.
- Felderítés, információ szerzés eszközei.
- Információ továbbítás eszközei: híradó, informatikai hálózatok.
- Törzsmunka eszközei: térképek, író-, rajzeszközök.
- Döntés előkészítés eszközei: tervek, szakirodalom, szoftverek.

IV. Tájékoztatási feladatok

1. A lakosság tájékoztatásának feladatai a súlyos ipari baleset bekövetkezése után

- A tájékoztatás tartalma:
 - a bekövetkezett helyzet;
 - a várható következmények;
 - a lakosság feladatai és teendői;
 - kapcsolattartás módja a védekezés irányítóival.
- A lakosság tájékoztatásához szükséges eszköz-rendszer:
 - helyi rádió, helyi tv.;
 - regionális rádió, regionális tv.;
 - hangosbeszélő gépkocsik;
 - szórólapok;
 - telefonok.
- A média munkatársainak tájékoztatása rendszerességgel:

Itt célszerű rögzíteni a tájékoztatási stratégia főbb elemeit, a média felé eljuttatásra kerülő információk lehetséges tartalmi összetevőit (pl. az esemény megtörténtének elismerése, a katasztrófa pontos helyének meghatározása, következmények, bevezetett intézkedések, azok hatásai, a kialakult helyzet normalizálásának várható idejét, részvét megnyilvánulások stb.)

2. A hatóság tájékoztatásának feladatai

- A védelmi igazgatás szervei tájékoztatásának tartalma és eszközei:
 - a bekövetkezett helyzet;
 - a várható következmények;
 - a védekezés helyzete;
 - erők, eszközök elégségessége, vagy szükségessége;
 - együttműködők készsége;
 - vezetékes és vezeték nélküli híradó eszközök;
 - informatikai hálózatok.
- A hatóság tájékoztatásának tartalma és eszközei:
 - a bekövetkezett helyzet;
 - a várható következmények;
 - a védekezés helyzete;
 - erők, eszközök elégségessége, szükségessége;
 - együttműködők készsége;
 - igényelt hatósági intézkedések;
 - hozott intézkedések hatósági jóváhagyásának kérelme;
 - vezetékes és vezeték nélküli híradó eszközök;
 - informatikai hálózatok.

V. Az országhatáron túli hatásokkal kapcsolatos intézkedések

- Következménytípusok víz- és levegő szennyezés esetére.
- Az elhárítás, együttműködés szervezése, végrehajtása a külföldi szervekkel.
- Jelentési és tájékoztatási kötelezettségek:
 - hazai;
 - az érintett szomszédos ország felé.

VI. A költségek viselésének rendje

Itt kell meghatározni a külső védelmi terv elkészítésével, végrehajtásával, a védekezéssel, illetve a gyakorlatok megtartásával kapcsolatosan felmerülő költségek fedezetének biztosítási rendjét, módját.

VII. A külső védelmi terv mellékletei

- Riasztandó személyek listája, a riasztás rendje:
 - Belső védelmi terv szerinti;
 - Külső védelmi terv szerinti;
 - Munkaidőben, munkaidőn túl.
- A baleseti jelentés tartalmi követelményei.
- A bekövetkező súlyos ipari baleset típusok következményeinek elhárítására vonatkozó intézkedések (operatív veszélyhelyzet kezelési program).
- Lakossági tájékoztatás előkészített dokumentumai.
- Térképek és helyszínvázlatok.

A fentieken túl a külső védelmi tervbe beépítésre (integrálásra) kerülnek - mint függelékek - a veszélyes üzem által okozott más járulékos hatások elleni védelmet (vízminőség-védelem, környezetvédelem, hulladékgazdálkodás stb.) tartalmazó tervek.

7.2. A külső védelmi terv koncepciója

A külső védelmi terv koncepciója tartalmazza a súlyos ipari balesetek elleni védekezés és a káros hatások csökkentésére irányuló tevékenység leírását, ezen belül:

- A súlyos ipari balesetek következtében kialakuló helyzeteket, az üzem kerítésén túl terjedő potenciális hatások számbavételét:
 - Veszélyes anyag kijutása:
 - gáz;
 - folyadék;
 - szilárd halmazállapotban.
 - Veszélyes anyag kémiai és fizikai tulajdonságai:
 - a biztonsági jelentésben szereplő veszélyes anyagok mennyisége és tulajdonságai;
 - a kibocsátás várható mennyisége a biztonsági jelentés alapján.
 - Veszélyességi övezet nagysága:
 - A – hatáság által meghatározott – veszélyes tevékenységtől való azon távolság, amelyen belül ipari baleset bekövetkezése esetén okkal várható, hogy a lakosságra és a környezetre nézve sérülések következhetnek be.
 - A veszélyes anyag kijutás következtében előforduló veszélyeztetettség:
 - hő;
 - mérgezés;
 - túlnyomás;
 - illetve kombinált hatásaik, melyek következtében lehetnek:
 - környezet-szennyezés;
 - infrastruktúra sérülése;
 - épületkárok;
 - személyi sérülések.
- Főbb lakosságvédelmi feladatokat:
 - A lakosság riasztásának módszereit, eszközeit, a riasztás jelzéseit (szirénajelek), riasztásért felelős szervezeteket.
 - A riasztást követő betartandó rendszabályokat és azok tartalmát.
 - A lakosságvédelem módszereit (elzárkózás, kitelepítés, kimenekítés, egyéni védőeszközök viselete stb.).
 - A lakosság ebben való közreműködésének feladatait.
 - Az ezek végrehajtásába bevonható erőket és eszközöket.

A külső védelmi terv koncepciója az önkormányzati hirdetményekre vonatkozó formai és alaki követelmények szerint, az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező személyek számára is érthetően, idegen szavak és kifejezések kerülésével készül.

7.3. Külső védelmi terv begyakorlásának okmányai

7.3.1. Szervezési intézkedés

Szervezési intézkedés (minta)

A veszélyeztetett település polgármestere

A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény IV. fejezetének végrehajtását szolgáló 2/2001. sz. Kormányrendelet 19. § (1) bekezdése alapján a veszélyeztetett település súlyos ipari balesetek elleni védekezési készenlétének ellenőrzése céljából települési katasztrófa-elhárítási illetve kimenekítési gyakorlat végrehajtását rendelem el. A gyakorlat sikeres előkészítése és lefolytatása érdekében az alábbi

Szervezési intézkedést adom ki

1. A gyakorlat végrehajtásának ideje

A települési gyakorlat megtartására 200-án, óra időtartamban kerül sor.

2. A gyakorlat tárgya

X üzem súlyos ipari balesetének következtében kialakuló helyzetben az elsődleges intézkedések megtétele (a területen lévők és a lakosság riasztása, kimenekítése) lakosságvédelmi rendszabályok megvalósítása, a veszélyhelyzeti adatok folyamatos feldolgozása, szükséges intézkedések meghozatala. A veszély elmúltával az eredeti helyzet visszaállítása, (kárfelmérés, mentesítés...)

3. A gyakorlatba bevont szervezetek

- Irányító törzs,
- A veszélyeztetett település:
 - rendőrsége;
 - tűzoltósága;
 - polgári védelmi szervezete, a VEH terv alapján;
 - befogadási helyei – kijelölés alapján;
 - ANTSZ- és egészségügyi szolgálata;
 - polgárőrsége;
 - szállításba bevonható szervezetei;
 - tömegtájékoztatási eszközei.

4. A gyakorlat feltételei

A gyakorlatot életszerűen kell végrehajtani. A gyakorlat végrehajtásába, a fent megjelölt szervezetekből összesen kb. fő kerül bevonásra, a rendszeresített szaktechnikai és híradó eszközökkel, egyéni védőfelszerelésekkel. A bevont állomány a gyakorlat időtartama alatt a levezetési tervben megjelölt munkahelyeiken tartózkodik. A gyakorlat ideje alatt számukra egy alkalommal napszaknak megfelelő étkezést biztosítok.

5. A szervezetek által végrehajtott feladatok

- Az irányító törzs –gyűjti, rendszerezi, továbbítja az adatokat a VÉB elnökének, valamint koordinálja a bevont szervezetek munkáját – tervezi a szükséges eszközöket, illetve lejuttatja a végrehajtókhoz. Biztosítja a mentési és a kimenekített állomány mindenoldalú ellátását.
- A rendőrség biztosítja a terület kiürítését, zárását addig, míg a VÉB elnöke nem engedélyezi a visszatelepítést. Közreműködik és irányítja a polgárőrség helyi feladatait a terület zárásában, ingóságok, ingatlanok védelme érdekében.

- Az ÁNTSZ , vagy a helyi egészségügyi szolgálat, felméri a személyi sérüléseket, szervezi az OMSZ-el az elszállításukat illetve ellátásukat. Közreműködik a kárterületről kimentettek egészségügyi ellátásában.
- A befogadó helyek (iskola, művelődési intézmények, egyházi létesítmények) felkészülnek a kimenekítettek ideiglenes befogadására.
- A hivatásos önkormányzati tűzoltóság az végrehajtja a riasztási fokozatának megfelelő feladatokat.
- A bevont polgári védelmi települési és területi végrehajtó szervezetek mentési gyakorlatot hajtanak végre.
- A szállító szakalegység a lakosság kitelepítésének szállítási feladatait hajtja végre;
- A média a lakosságnak a települési gyakorlattal kapcsolatos tájékoztatásának feladatait oldja meg.

6. A gyakorlat előkészítésének operatív irányítója

A gyakorlat előkészítésének és levezetésének operatív feladatait a területileg illetékes polgári védelmi kirendeltségvezető (irodavezető) hajtja végre.

A gyakorlatot a helyi védelmi bizottság elnöke, vagy az általa megbízott személy vezeti. Szakmai helyettese a területileg illetékes Körzeti Polgári Védelmi Kirendeltség vezetője. A gyakorlattal kapcsolatos utasítások szóban – a műveleti naplóban történt rögzítés után – illetve írásban kerülnek kiadásra.

7. A gyakorlat fő feladatai

A települési gyakorlat során az alábbi feladatok gyakorlását rendelem el:

- A veszélyeztető üzemből történő riasztás vétele, a VÉB elnökének riasztása, a helyzettől függően a külső védelmi terv életbeléptetése.
- Az irányító törzs és a végrehajtó szervezetek riasztása, készenlétbe helyezése, elsődleges intézkedések kiadása (a lakosság riasztása és tájékoztatása, a lakosság elzárkóztatása, a lakosság kitelepítése).
- Folyamatos információvétel és számvetés a súlyos ipari baleseti helyzet felmérése, intézkedés a károk felszámolására, csökkentésére.
- A külső védelmi terv - ****balesetre vonatkozó fejezetében meghatározottak végrehajtása.

8. A gyakorlat előkészítése

A területileg illetékes polgári védelmi kirendeltségvezető és a VÉB elnöke:

- 200-ig pontosítsa a település külső védelmi tervét, készítse el a gyakorlat elgondolását, levezetési tervét, továbbá készítse elő az általa szükségesnek tartott további okmányokat, terjessze fel jóváhagyásra az elkészített dokumentumot.
- 200-ig készítse el a gyakorlat végrehajtásának logisztikai biztosításának tervét, és hajtsa végre az abban megjelölt előkészítő munkákat.
- 200-ig ellenőrizze a gyakorlatba bevont szervezetek feltöltöttségét, felkészítési okmányait, szaktechnikai eszközeik és egyéni védőfelszereléseik készenlétét igazoló okmányokat.
- 200-ig gondoskodjon a gyakorlatba bevont – különböző tulajdonú – eszközök, felszerelések, anyagok és infrastrukturális elemek igénybevételének lehetőségéről, biztosítsa ennek pénzügyi feltételeit.
- 200-ig készítsen tervet a nyilvánosság tájékoztatására a gyakorlat céljáról, szükségességéről, feladatairól, és készítsen tájékoztató kiadványokat. Kezdje el a lakosság tájékoztatását.
- 200-ig az együttműködő szervezetekkel pontosítsa a részfeladatokat, a Külső Védelmi Tervben számukra meghatározottak szerint.

9. A gyakorlat anyagi-pénzügyi előkészítése

A területileg illetékes polgári védelmi kirendeltségvezető a finanszírozóval együttműködve:

- 200-ig készítse el a gyakorlat levezetésének logisztikai tervét és mérje fel az egyes mozzanatok és feladatok erő-eszköz, infrastruktúra, anyag igényét.
- 200-ig készítse el a gyakorlat előkészítésének és végrehajtásának költségvetését, és azt jóváhagyás céljából küldje meg a Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságra. Költségvetés módosulása esetén, érvényesítse a gyakorlat terveiben is.
- 200-ig szerezze be a gyakorlat lefolytatásához szükséges eszközöket és anyagokat, továbbá rendelje meg a szükséges szolgáltatásokat.
- 200-ig készítse el a gyakorlat elszámolását, majd egyeztetést követően a gyakorlat költségeiről szóló számlát nyújtsa be a Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságnak.

Melléklet: Térkép (1 lap)

N település, 200

Polgármester

N település polgármestere

Levezetési terv

**a „.....”
települési gyakorlat végrehajtására**

N település, 200

**Láttam, egyetértek!
....., 200-én**

**.....
megyei katasztrófavédelmi igazgató**

**.....
polgármester**

1. A gyakorlat tárgya: Lakosságvédelmi és mentési feladatok X üzem súlyos ipari balesete következtében kialakult helyzetben.

2. A gyakorlat célja:

Gyakoroltatni:

- a tervező-, szervező-, irányító-, együttműködő- és jelentő feladatok végrehajtását;
- a riasztási-, kimenekítési-, elzárkóztatási-, kárfelszámolási tevékenység megszervezését és végrehajtását;
- a lakosság riasztási, tájékoztatási feladatainak kidolgozását és végrehajtását.

Ellenőrizni:

- a résztvevők riasztási készségét, felkészültségét, az intézkedések kiadásának helyességét;
- a szakmai feladatok végrehajtásának helyzetét;
- az együttműködés hatékonyságát.

3. A gyakorlat típusa: Az irányító törzs számára –törzsvezetési gyakorlat, a végrehajtó szervezetek részére mentési gyakorlat.

4. A gyakorlat módszere: Az irányító törzs a külső védelmi tervhez kapcsolódó tervezési-szervezési feladatokat hajtja végre, a végrehajtó szervezetek a lakosság mentésével kapcsolatos feladatokat hajt végre.

5. A gyakorlat ideje és időtartama: 200-án, 8 óra

6. A gyakorlat helye: A veszélyeztetett település Polgármesteri Hivatal, és az egyes mozzanatokhoz tartozó helyszínek.

7. A gyakorlaton résztvevő állomány:

- Irányító törzs fő db technika
- A veszélyeztetett település:
 - rendőrsége fő db technika
 - tűzoltósága fő db technika
 - polgári védelmi szervezet, a VEH terv alapján fő db technika
 - befogadási helyek – kijelölés alapján fő db technika
 - ÁNTSZ –és egészségügyi szolgálata fő db technika
 - polgárőrség fő db technika
 - szállításba bevonható szervezetek fő db technika

8. A gyakorlat vezetősége:

- A gyakorlat vezetője: N település polgármestere.
- Helyettese a Körzeti Polgári Védelmi Kirendeltség vezetője.

9. A gyakorlat levezetésének rendje

A feltételezett helyzet

X üzem 5000 t ammóniatartályának hűtőrendszere felrobban. A mélyhűtött ammónia folyamatosan melegszik. Fennáll a veszély, hogy a hűtőrendszer helyreállításáig ammóniafelhő éri el településünket. Később a település monitoring rendszere ammónia jelenlétét jelezte. A polgármester a külső védelmi tervet életbe léptette, elrendelte a lakosság riasztását és veszélyhelyzeti tájékoztatását, majd az érintett településrész lakosságának kimenekítését.

A gyakorlat mozzanatai:

I. Mozzanat: A riasztás vétele

Fő kérdések:

- Az X üzemből történő riasztás vételének gyakorlása.
- A külső védelmi terv életbeléptetése, elsődleges lakosságvédelmi intézkedések foganatosítása.

II. Mozzanat: A súlyos ipari baleseti helyzet felmérése

Fő kérdések:

- A monitoring mérési eredményeinek feldolgozása, felderítés, a várható helyzet előrejelzése.
- A lakosságvédelmi rendszabályok kiadása.

III. Mozzanat: Lakosságvédelem

Fő kérdések:

- A riasztott lakosság, veszélyhelyzeti tájékoztatása.
- A lakosság elzárkóztatása, a kimenekítettek elhelyezése, ellátása.

10. A gyakorlat részletes kidolgozása

Csillagászati idő	Műveleti idő	A gyakorlat-vezető	Az irányító törzs vezető	A települési végrehajtó szervezet vezetőinek a	A gyakorlatba bevont szervezetek vezetőinek a	A PR tevékenységet végzők	Megjegyzés
		tevékenysége					
XI.18. 9.00	XI.18. 9.00	1. sz. közlés beolvasása	1. sz. közlés vétele	-	-	-	A külső védelmi terv életbeléptetése
XI.18. 9.15	XI.18. 9.15	-	Intézkedés kiadása a lakosság riasztására	Riasztó szervezet vezetője: intézkedik a lakossági riasztás indítására	-	Helyi Televízió folyamatosan közli az előre elkészített szöveget.	

11. A települési gyakorlat költségvetése

12. A gyakorlat logisztikai biztosítása

13. A gyakorlat fontosabb rendszabályai

14. A levezetési terv mellékletei

- térkép,
- vázlatok,
- felderítési terv,
- imitációs terv,
- híradó biztosítási terv,

- logisztikai biztosítási terv,
- stb.

N település,

Készítette:

.....
Irányító törzs vezetője

7.3.3. Műveleti napló

Műveleti napló (minta)

[illegible]

Ellenőrizte:
200-án.

.....
a gyakorlat vezetője

7.3.4. Közlések táblázata

Közlések táblázata (minta)

No	Csillagá- szati idő	Műveleti idő	A közlés tartalma	Megjegyzés
1.	XI.18. 9.00	XI.18.900	X üzem 5000 t ammóniatartályának hűtőrendszere felrobban. A mélyhűtött ammónia folyamatosan melegszik. Fennáll a veszély, hogy a hűtőrendszer helyreállításáig ammóniafelhő éri el N települést. A külső védelmi terv életbeléptetése mentésbe bevontak tájékoztatása, riasztása – elsődleges intézkedések kiadása	X üzem diszpécserre közölte a tűzoltóság ügyeletén keresztül
2.	XI.18.9.30	XI.18. 11.30	A települési monitoring rendszer ammónia jelenlétét jelezte	A tűzoltóság ügyelete közölte
3.	XI.18.9.30	XI.18. 11.38.	Megkezdődött a lakosság riasztása és a Városi Televízióban történő tájékoztatás	
4.	XI.18. 10.00	XI.18. 12.00	X üzemben az átfejtést elkezdték, de az emisszió kismértékben folytatódik	X üzem diszpécserre közölte az irányító törzs vezetőjével
5.	XI.18. 10.00	XI.18.12.30	Megkezdődött a lakosság kiszállítása az érintett városrészről	A Városi Közlekedési Vállalat vezetőjének jelentése alapján
6.	...	...		

7.3.5. Levezetési terv a külső védelmi terv életbeléptetésének törzsfoglalkozására

XYZ ÖNKORMÁNYZATA

Jóváhagyom:

XYZ, 2004.

.....

ZZZZZZZZZZ

HVB elnök

polgármester

**LEVEZETÉSI TERV
A 2004. november 4.-i**

**-KÜLSŐ VÉDELMI TERV ÉLETBELÉPTETÉSÉNEK
TÖRZSFOGLALKOZÁSÁRA-**

Készítette:

XYZ, 2004.

.....
XXXXXXXXXXXXXX
Kirendeltségvezető

**A Külső Védelmi Tervhez kapcsolódó
törzsgyakorlásnak levezetési tervével egyetérttek.**

.....
Hivatásos Önkormányzati Tűzoltóság

.....
XYZ Kft.

.....
XXX Rt.

.....
ÁNTSZ

I. A TÖRZSGYAKORLÁS ELGONDOLÁSA

1. A foglalkozás tárgya:

A Helyi Védelmi Bizottság és XYZ települési törzsének felkészítése és gyakoroltatása egy feltételezett katasztrófahelyzet esetén.

2. A foglalkozás célja:

Bemutatni:

- a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 2/2001. (I. 17.) Kormányrendelet előírásainak megfelelően a külső védelmi tervek részleges gyakoroltatásának feladatait veszély-, illetve katasztrófahelyzetben.

Gyakoroltatni:

- a külső védelmi tervben feltételezett veszélyhelyzetek hatásaiként kialakult mentőtevékenységet, a HVB, a törzs, a XXX Rt., YYY Rt., ZZZZ Rt. diszpécser szolgálat bevonásával;
- a veszélyes anyag kiáramlásakor keletkezett helyzetek kezelését;
- az együttműködést a tervezésbe és végrehajtásba bevont szakemberek között;
- a riasztási, kimenekítési, műszaki-mentési, kárfelszámolási tevékenység megszervezését;
- a veszélyhelyzet esetére a lakosság riasztási, tájékoztatási feladatainak kidolgozását.

Ellenőrizni:

- a kialakult helyzet feldolgozása során a résztvevők felkészültségét, a jelentések és az intézkedések kiadásának helyességét.

3. A foglalkozás típusa:

- Törzsfoglalkozás

4. A foglalkozás módszere:

Ismertetés, bemutatás, elméleti felkészítés, feladat kidolgozás, (munkaműhely módszerével) értékelés.

5. A foglalkozás ideje és időtartama:

2004. november 4-én 09.00 órától - 16.00 óráig.

6. A foglalkozás helye:

XYZ, Kazinczy Ferenc út 3. 1.emelet, oktató terem (Közösségi Ház)

7. A foglalkozáson résztvevők:

HVB és a törzs tagjai	20fő
XXXX Rt.	3fő
BM OKF	1fő
Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	1fő
AAA polgármestere	1fő
XXX Kft. ügyvezető igazgatója	1fő
OMSZ T	2fő
XYZ Rendelőintézet	5fő
XXX Rt., YYY Rt. biztonságtechnikai szakemberek	3fő
PV kirendeltség állománya	5fő
Összesen:	

8. Csoportkialakítás:

1. sz. csoport: Üzemi védekezést végrehajtó állomány (cégek képviselői)
2. sz. csoport: Külső Védelmi terv végrehajtását biztosító vezetői állomány (HVB)
3. sz. csoport: Külső Védelmi Terv végrehajtását biztosító beosztott állomány (XYZ törzse)

9. A foglalkozás vezetője:

XYZZ polgármester, HVB elnök.

10. A foglalkozás vezetősége:

XYZZ polgármester HVB elnök

XYSS XYZ Rt. vezérigazgató

XYC pv. őrnagy XYZ Polgári Védelmi Kirendeltség vezetője

XYZ XXXX Biztonság és védelem szervezet vezetője

11. A foglalkozás programja:

09.00-09-10-ig	Megnyitó (HVB elnöke)
09.10-09.40-ig	Program ismertetése. A törzsfoglalkozás célja, tartalma, a Külső
09.40-10.05-ig	Védelmi terv felépítése, végrehajtási feladatainak ismertetése.
10.35-11.40-ig	XYZ. biztonsági és védelmi koncepciója (XYZBiztonsági és Vé-
10.05-10.20-ig	delmi vezető)
10.20-10.30-ig	Katasztrófa Medicina (YXZ mentőtiszt)
11.45-12.00-ig	Szünet
12.00-13.00-ig	Üzemlátogatás a XXX Rt.-ben és az YYYY Rt.-ben a feltételezett
13.00-15.40-ig	káresemény helyszínein.
15.40-16.00-ig	Gázömlés ellen a beavatkozás módjának bemutatása (XXX Kft.)
	Szünet
	Ebéd
	Feladat kidolgozása a csoportok részére
	Feladat végrehajtásának értékelése, konzultáció, zárás.

II. LEVEZETÉS RENDJE

12.A feltételezett helyzet (elgondolás):

2004. november 04-én a reggeli órákban 100 % -osan borult az égbolt, mérsékelt szél fúj, bő csapadék hullik, melynek következtében a XXX Rt tartálpark T1006 pozíció számú izobután tárolótartály lábazatának betonteknője és a gömbtartály közé a csapadékvíz beszivárog, felgyülemlik, melyen a gömbtartály felúszik, ami csőtöréshez vezet.

(A feltételezés megtörtént eseményen alapszik, mely káreseményt akkor időben fel tudtak számolni. Egy csapadékvíz elterelő fémgallér felszerelésével a hiányosságot kiküszöbölték.)

2004. november 04-én 11.40 órakor a csőtörés miatt gázkifúvás történik a XXX Rt. tartálparkjában egy 1000 m³ -es 300 t izobutánt tartalmazó gömbtartályból.

11.49 órakor elrendelésre kerül a II. fokozatú veszélyhelyzet.

A műszaki beavatkozás nem vezet eredményre, így 12.00 órakor erősödő kifúvás és 12.01-kor újabb csőtörés történik.

12.01 órakor elrendelésre kerül a III. fokozatú veszélyhelyzet, mely az üzem területén kívüli térséget (a jelenlegi meteorológiai viszonyok mellett: szélirány 295, szélesebesség: 4,2 m/s, légköri stabilitás: semleges. Az YYY Rt. irányában veszélyezteteti a szomszédos üzemeket és intézményeket, XYZ és XZY egy részét.

A XXX Rt. mentésirányítási törzse értesíti a veszélyeztetett területeken a Helyi Védelmi Bizottság elnökét, PV. kirendeltség vezetőt, rendőrkapitányt, szomszédos üzemek, egészségügyi intézmények vezetőit, XZY polgármesterét.

XZY és AAA lakossági és üzemi szirénái 12.04 órakor megszólalnak a HVB Elnökének intézkedése alapján.

A pv. hangos gépkocsival riasztja, elzárkózásra és gyújtóforrás megszüntetésére szólítja fel a veszélyeztetett térségben lévőket.

A lakosság tájékoztatására szolgáló magatartási szabályok a helyi Tisza TV adásán és a telepített hangos beszélőkön keresztül kerülnek közlésre.

A kiáramló izobután gőz ismeretlen gyújtóforrástól 12.19 órakor felrobban. A robbanás centrumában lévő asztalos és hegesztő műhelyek, kivitelezői csarnokok erősen romosodnak, az I. sz. ipartelep irodaházában főleg nyílászáró szerkezeti és üvegkár keletkezik. Az XXX Rt.-ben a sósavtartály megreped, melynek következtében sósavömlés történik. A vízlágyító sósav tartály sérülése miatt 500 liter tömény sav folyamatosan ömlik ki 50 l/perc intenzitással. Egy vasúti tartálykocsi kisiklik. A robbanás következtében a fémszerkezetű víztorony tetején munka közben 2 fő rosszul lesz. A vízisport-telepénél bámészkodó személygépkocsi egy utasa a Tisza folyóba becsúszik személygépkocsival együtt.

A robbanás területén súlyos, közepes és könnyű sérültek vannak, valamint több fő elhalálozása következik be.

Megkezdődik a robbanás következményeinek felderítése és a mentésben való közreműködés a munkahelyi, a települési pv. szervezetek, speciális mentőcsoporthoz, egészségügyi erők, karitatív szervezetek részéről a HVB. irányításával.

A katasztrófahelyzet során az üzemi zárásokat és forgalomirányítást a nagyüzemek védelmi szolgálatai, a közútiakat pedig a helyi rendőrség és polgárőrség végzi.

Feladat:

A kijelölt csoportok dolgozzák fel a kapott információkat:

Polgármester tervezze:

- A megelőzésre, a védelemre és a kárfelszámolásra, helyreállításra vonatkozó tevékenységüket.
- A riasztási, elzárkózási tevékenység megszervezését, információáramlás biztosítást
- A lakosság tájékoztatását.
- A média tájékoztatását.

Együttműködők végezzék:

- A szakfeladataikat.

III. ÁLTALÁNOS HELYZET

XYZ település

XYZ Magyarország északkeleti megyéjében fekszik, mintegy 180 km-re keletre Budapesttől, két folyó a Tisza és a Sajó találkozási pontjánál. Közel. 20.000 lakosa van. A lakásviszonyok elég kedvezőek és a város rendelkezik a szükséges infrastruktúrával a lakosság támogatására.

Az oktatási intézmények hálózata öt óvodát, öt általános iskolát, két középiskolát és egy zeneiskolát foglal magában.

A város középpontjában van egy háromcsillagos szálloda, a Hotel X, valamint egy kétcsillagos szálloda, a Hotel Y, egy háromcsillagos szálloda a Hotel XY és egy kétcsillagos szálloda a Tisza parton, a XYZ szálló.

Az XXX Rt

Az XXX Rt. Magyarország egyik legnagyobb vállalata és a műanyag termékek vezető gyártója az országban. Az egyetlen gyártási helyszín XYZ.

A műanyaggyártás 1966-ban indult meg a vállalatnál, ami folyamatosan javult, párhuzamosan a technológia fejlődésével. A gyártás alapvetően a nemzeti műanyag- és csomagolóanyag szükségletre épül.

A petrokémiai tevékenység, ami a vállalat tevékenységének fő részét teszi ki, 1970-ben indult meg a kísérleti Üzemmél (25 kt etilén, 6 kt propilén), amely magyar-szovjet államközi megállapodás keretében épült. A teljes Üzem (250 kt etilén, 125 kt propilén), mely 1975 óta működik, nagy mértékű fejlesztéseket tett lehetővé.

1992 óta a XXX Rt. állami tulajdonú részvénytársaságként működik. 1996-ban a vállalati részvények 86 %-át eladták a magyar és nemzetközi pályázat keretében. A privatizáció eredményeként a XXX Rt. területén közel negyven jogi személyiségű társasági vállalkozás tevékenykedik.

Hétköznapiakon 2.000-3.000 munkavállaló dolgozik a helyszínen, folyamatos műszakban. Hétvégeken ez a szám alacsonyabb.

A XXX Rt. Szabadidő Központja - amely korcsolyapályával, uszodával rendelkezik és kb. 3.000 ember fogadására képes - egész évben nyitva tart.

Az XYZ Kft

A világ harmadik legnagyobb villamosipari társasága (magán kézben lévők közül a legnagyobb), Kelet-Magyarország legnagyobb villamos- és hőenergiát termelő komplexumát üzemelteti, melynek két hőerőműve XYZ-ban van.

A XYZ 45 éve szolgálja az ország, valamint a térség energia igényének kielégítését. A társaság részvényeinek több mint 98%-a az amerikai vállalat tulajdonában van. Az XYZ Kft. legfontosabb célkitűzései a biztonságos, környezetkímélő és megbízható nemzetközi szintű, villamosenergiái termelés. Az XYZ-i erőmű ezen célokat megvalósítva folyamatosan üzemel.

Az erőmű veszélyforrásai nem jelentősek, mivel a veszélyes anyagok – a fűtőolaj kivételével – kis mennyiségben fordulnak elő területünkön. Ennek ellenére a potenciális veszély lehetősége fennáll, amit azonban a jól képzett üzemeltető és karbantartó személyzet szakszerű munkájával képes ellensúlyozni.

Vészhelyzet esetén az „Üzemi vészhelyzetek, esetleg katasztrófák következményeinek elhárítása” kidolgozott utasítások előírásai szerint kell eljárni. Az egyes üzemekre vonatkozó konkrét teendőket a katasztrófa elhárítási tervek írják elő.

A szomszédos vállalatokkal kialakított jó együttműködés segíti a vészhelyzetek szervezett leküzdését.

YYY Rt

Az YYY Rt. az ország második legnagyobb kőolaj ipari feldolgozó és tároló létesítménye. Az YYY Rt tevékenységét az ISO 9001:2000 szabvány szerinti minőségbiztosítási rendszernek és a BS-EN ISO 14001:1996 szabvány szerinti környezetvédelmi irányítási rendszernek megfelelően végzi.

A finomító területén a következő üzemek működnek:

- Gázolaj, kénmentesítő és kénkinyerő üzem;
- Metil-terciál-butil éter gyártó üzem;
- Tárolási üzem;
- Vasúti üzem;
- Vízgazdálkodási, villamos, karolikus üzemek.

Az üzemek folyamatos üzemmódban működnek. A feldolgozásra kerülő nyersanyagok és a keletkező termékek mindegyike tűz és robbanás veszélyes, kis részük mérgező. Így a környezetre is veszélyesek. A tároló létesítményekben az anyagokat környezeti (atmoszférikus) vagy kis nyomáson és környezeti hőmérsékleten tárolják. Tároló kapacitás több, mint egymillió köbméter. A nyersanyagok inputja és a végtermékek outputja olajcsöveken keresztül áramlik.

A finomító anyagáramainak és üzemeinek veszélyessége megfelelően biztonságos. A finomítót a lakott településtől több km távolságra a jellemző szélirány figyelembevételével attól délre telepítették. Az alkalmazott technológiai berendezések megfelelnek a legnagyobb veszélyt jelentő tűz- és robbanás veszélyes követelményeknek is.

A veszélyhelyzeti teendőket az üzemi személyzet a veszély elhárítására hivatott szervezetekkel együtt évente feltételezett vészhelyzetben gyakorolják.

Katasztrófa-válaszreagálás

A lakossági elektronikus és új típusú tájékoztatási eszköz általi lefedettség:

- XYZ 98 %

- XXX Rt. 95 %
- YYY Rt. 80 %
- Ipari park 0 %

Súlyos katasztrófa esetén XYZ polgármestere összehívja a helyi védelmi bizottság ülését. A védelmi bizottság tagjai:

- XYZ polgármestere (elnök)
- Rendőrkapitány
- Polgári védelmi kirendeltség vezető
- Tűzoltóparancsnok
- ÁNTSZ vezetője
- Kisebbségi önkormányzat vezetője
- Jegyző
- Vegyipar képviselője (meghívottként)

Tűzoltóság

A XXX Rt. tűzoltósága 2 db gépjárműfecskeendővel, 7 db különleges tűzoltó gépjárművel, 2db konténer tűzoltó gépjárművel, 1 db műszaki konténer gépjárművel, 2 db különleges tűzoltó gépjárművel rendelkezik. Összesen 90 fő személyi állománnyal, 3 műszakban, naponta általában 20-21 személy áll rendelkezésre.

A XYZ hivatásos önkormányzati tűzoltósága 2 db gépjárműfecskeendővel, 2 db különleges tűzoltó gépjárművel rendelkezik. Naponta 12-18 fő személyi állománnyal.

Továbbiakban riasztható:

XXX	5+1 fő
YYY	5+1 fő

Orvosi erőforrások

XYZ-ben 5 háziorvosi rendelő van, valamint a Városi Rendelőintézetben (Sebészet, Röntgen, Szemészet, Bőrgyógyászat, Nőgyógyászat, Urológia, Belgyógyászat, Fül-Orr-Gége, Pszichiátria, Pulmonológia, Ideggyógyászat, Fogászat) a XXX Rt. 1 rendelővel rendelkezik.

A súlyos sebesülteket általában ZZZ-be - mintegy 55 km távolságra - és KKK-ra - mintegy 35 km - távolságra szállítják.

Nagy számú sebesült esetére intézkedéseket tettek a XYZ-ben lévő iskolák átvételére, különösen a kevésbé súlyos sebesültek ellátása céljára.

AAA település

AAA Magyarország észak-keleti területén helyezkedik el, ezen belül Borsod-Abaúj-Zemplén megye déli részén.

AAA területe: 1349 ha.

AAA lakossága 1601 fő

Veszélyeztetettség besorolása: I. (vegyi és árvízi veszélyeztetettsége miatt)

AAA-hoz igen közel (2-3 km) olyan nagyipari létesítmények találhatók, mint a XXX Rt., az XYZ Kft. YYY Rt.

Mivel AAA a Tisza partján fekszik, fokozottan árvíz-veszélyeztetett is. Bár a tiszai gátak állapota megfelelő, mégis felkészülniek kell lenni egy esetleges árvíz bekövetkezésére.

A lakók többsége idősebb korú.

AAA infrastrukturális ellátottsága majdnem teljes körű, csak a szennyvíz-hálózat nincs kiépítve.

Meteorológiai adatok

– szélirány:	É-NY-295°
– szélsébsesség:	4,2 m/s
– levegő stabilitás:	semleges

13.A foglalkozás pénzügyi fedezete:

A XYZ-i Önkormányzat a Polgári Védelmi Kirendeltség a törzsfoglalkozás céljára maximum 100.000 Ft-ot különített el.

14.A foglalkozás anyagi biztosítása:

Térképek, vázlatok, egyéb segédanyagok, videokamera, projektor, kivetítő vászon, íróeszközök.

15.Levezetési terv mellékletei:

- 1-5 térképmelléklet a helyszín beazonosítására;
- 6-7 térképmelléklet a robbanási övezetek előrejelzésére;
- 8 általános térképmelléklet a helyszínekről.

7.4. A lakossági tájékoztatás okmányai

7.4.1. Hirdetmény

HIRDETMÉNY

N település polgármestere értesíti a város (falu) lakosságát, hogy a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet 16. § (1.) bekezdésében foglaltak alapján betekintésre közzéteszi a XYZ Rt. biztonsági jelentését és a külső védelmi terv koncepcióját.

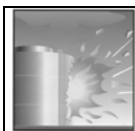
A dokumentumok megtekinthetők 200.....-tól-ig (21 nap!) munkaidőben 800 – 1600 óráig a Polgármesteri Hivatal Titkárságán, valamint a Polgári Védelmi Kirendeltség ZSX út szám alatti helységében.

ÉSZREVÉTELEIKET, JAVASLATAIKAT KÉRJÜK A MELLÉKELT VENDÉG-KÖNYVBEN, VAGY A VÁROS JEGYZŐJÉNél ÍRÁSBAN SZÍVESKEDJENEK MEG-TENNI.

.....
Polgármester

7.4.2. Üzemspecifikus Lakossági tájékoztató kiadvány

[A település címere]	Mi a teendő súlyos ipari baleset esetén?	
[A település megnevezése] LAKOSSÁGI TÁJÉKOZTATÓ KIADVÁNYA		
[A település látképe (fénykép)]		
A KIADVÁNY AZ ÖN TÁJÉKOZTATÁSÁT SZOLGÁLJA:		
– a környezetében működő veszélyes ipari üzemekről, – a veszélyes tevékenységekről és a lehetséges súlyos ipari balesetekről, – a bekövetkezett súlyos ipari baleset elleni védekezés szabályairól.		
Készült: A [Település megnevezése] Polgármesteri Hivatal, és a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság megbízásából		

TÁJÉKOZTATÓ

A SÚLYOS IPARI BALESETEK ELLENI VÉDEKEZÉSRŐL

A megelőzés és a védekezés közös érdekünk!

A VESZÉLYEK

A gazdaságban jelen lévő veszélyes anyagok tárolása, feldolgozása, felhasználása magában hordja a súlyos ipari balesetek kialakulásának kockázatát. Szerencsére ilyen súlyos ipari balesetek ritkán fordulnak elő.

MEGELŐZÉS + TÁJÉKOZTATÁS = BIZTONSÁG

Az uniós normákat (Seveso II. Irányelv) rögzítő veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezésről szóló katasztrófavédelmi törvény a súlyos ipari balesetek megelőzését és a balesetek káros következményeinek csökkentését célzó intézkedéseket vezetett be hazánkban. A törvény a KATASZTRÓFAVÉDELEM feladatává tette a súlyos ipari balesetek elleni védekezéshez kapcsolódó állami feladatok irányítását és azok ellátásának biztosítását.

A katasztrófavédelmi törvény az ipari üzemek vezetői köteletségévé teszi az üzemben jelenlévő veszélyes anyagokkal kapcsolatos kockázatok felmérését, a reálisan feltételezhető súlyos ipari balesetek bekövetkeztekor jelentkező hatások meghatározását, a lakosság és a környezet védelmének érdekében a szükséges üzemi megelőző intézkedések megtételét. Ezen információt a veszélyes üzem BIZTONSÁGI JELENTÉSE tartalmazza. A veszélyes üzem biztonsági jelentése NYILVÁNOS, a helyi polgármesteri hivatalban mindenki számára hozzáférhető.

FONTOS KÖVETELMÉNY, hogy az üzemeltető köteles minden tőle elvárhatót megtenni a súlyos ipari balesetek megelőzésére, és a kialakult balesetek üzemben belüli hatásainak mérséklésére.

Egy bekövetkező váratlan esemény kezelésére a település polgármestere - a hivatásos katasztrófavédelem területi szervével együttműködve – KÜLSŐ VÉDELMI TERVET készít, amely meghatározza a lakosság, az anyagi javak és a környezet védelmével kapcsolatos feladatokat, a végrehajtásukkal összefüggő feltételeket, erőket és eszközöket.

Közös érdekünk, hogy Ön megismerje a környezetében jelenlévő veszélyforrásokat, a mentőerőkkel együtt tudjon működni saját és környezete biztonsága érdekében. Ezért a katasztrófavédelmi törvény a felső küszöbértékű veszélyes üzem elhelyezkedése szerinti település polgármestere részére feladatul írta elő jelen LAKOSSÁGI TÁJÉKOZTATÓ KIADVÁNY kiadását.

ÁLTALÁNOS TUDNIVALÓK

Veszélyes anyagokkal kapcsolatos baleset esetén gépi vagy kézi SZIRÉNA hangja riasztja a lakosságot.

Amikor a jelzést meghallja:

- munkahelyén vezetője intézkedései alapján cselekedjen;
- ha az utcán közlekedik, a lehető legrövidebb úton menjen haza (ha csak a hatóságtól erre vonatkozóan hangosbemondón keresztül, vagy más módon elmentés utasítást nem kap)

Ha otthonában tartózkodik, a következők szerint cselekedjen!

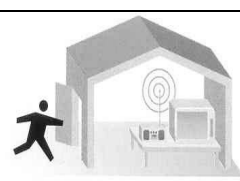
	MIT KELL TENNI, HA SÚLYOS IPARI BALESET TÖRTÉNIK?
---	--

A HELYES MAGATARTÁSI SZABÁLYOK

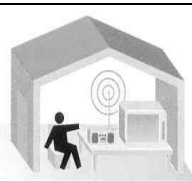
	A baleset bekövetkeztéről szirénajel tájékoztatja.		Menjen a legmagasabban fekvő, a veszélytől ellentétes oldalon lévő helyiségbe!
	Keressen védelmet otthonában vagy más megfelelő helyen!		Kapcsolja be a rádiót és a televíziót, hallgassa a közleményeket!
	Csukja be az ajtókat és az ablakokat!		Ne dohányozzon, kapcsolja ki a gáztűzhelyt és a nyílt lánggal üzemelő készülékeket!
	Kapcsolja ki a szellőző és klímarendszert!		Szellőztessen miután a szirénajel a helyzetet veszélytelennek nyilvánította!

A SZIRÉNAJELEK

RIASZTÁS

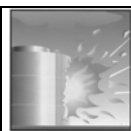
 2 perces emelkedő és mélyülő szirénahang 	Jelentése: VESZÉLY! 120 másodpercig tartó, változó hangmagasságú, folyamatos szirénahang jelzi a közvetlen veszélyt. Ekkor el kell hagyni az utcákat, a közterületeket és menedéket kell keresni.
---	---

VESZÉLY ELMÚLT - 2x30 másodperces folyamatos állandó hang, közte 30 másodperces szünettel

 2 x 30 másodperces folyamatos állandó hang 30 másodperces szünettel 	Jelentése: A VESZÉLY ELMÚLT! 2 x 30 másodpercig tartó, egyenletes hangmagasságú szirénahang, a jelzések közötti 30 másodperces szünettel, amely jelzi a veszély elmúltát.
--	--

A fenti sziréna jelek nem tájékoztatnak meg a veszély típusáról, a szükséges ellenintézkedésekről, a védekezésre vonatkozó részletes információkról, ezért kiegészítő információt rádión és televízión kaphat.

További felvilágosítást az interneten a katasztrófavédelem honlapján: www.katasztrofavedelem.hu kaphat.

TÁJÉKOZTATÓ
A TELEPÜLÉS VESZÉLYES IPARI ÜZEMÉ(EI)RŐL,
AZOK TEVÉKENYSÉGÉRŐL ÉS A
LEHETSÉGES SÚLYOS IPARI BALESETEKRŐL

A VESZÉLYES IPARI ÜZEM ADATAI

[A veszélyes ipari üzem (jellegzetes létesítmény) látképe(i).]	[Az üzem cégneve, székhelye, a telephely megnevezése. A külső tájékoztatásért felelős személy (szervezeti egység) neve vagy megnevezése: beosztása, elérhetősége (telefon, fax, Internet).]
---	--

A VESZÉLYES TEVÉKENYSÉGEK

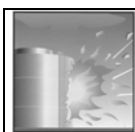
[Az üzemben folyó tevékenységek, a jelen lévő veszélyes anyagok, jelenlétük körülményei. (leírás)]

A JELENLÉVŐ VESZÉLYES ANYAGOK

Jelenlévő veszélyes anyagok	
[A veszélyes anyagok (anyagcsoportok) megnevezése. (felsorolás)]	[A veszélyes anyagok tulajdonságai (veszélyességi osztályuk).]

A BALESET LEHETSÉGES HATÁSAI ÉS AZOK ELHÁRÍTÁSA

[A veszélyes ipari üzem (telephely) térképi megjelenítése. Baleseti hatások területi ábrázolása.]	[Az esetleges súlyos ipari balesetek során kialakuló egészség-, esetleg környezetkárosító hatások. (rövid jellemzés)]
[A veszélyes ipari üzem veszélyhelyzeti tevékenysége, és az elhárításban érintett felelős személyek, szervezetek, azok felkészültsége és felszereltsége. (rövid jellemzés)]	

TÁJÉKOZTATÓ A TELEPÜLÉS KÜLSŐ VÉDELMI TERVÉRŐL

A KÜLSŐ VÉDELMI TERV RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA

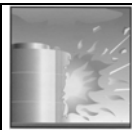
[A külső védelmi tervben leírtak rövid összefoglalása; A település súlyos ipari balesetek elleni védelmét biztosító felelős személyek, szervezetek, azok jellemző felszereltsége és felkészültsége.]
--

A LAKOSSÁGVÉDELEM MÓDSZEREI

[Az elzárkózás, kitelepítés, kimenekítés és a lakosság ebben való közreműködésének feladatai.

A kimenekítés szabályai és a menekülési útvonalak (térképes megjelenítéssel).

Egyéb települési külső védelmi tervre vonatkozó információ.]

TOVÁBBI INFORMÁCIÓ HOZZÁFÉRHETŐ

TÁJÉKOZTATÓ SZERVEZETEK

BM OKF elektronikus tájékoztató rendszere: www.katasztrofavedelem.hu

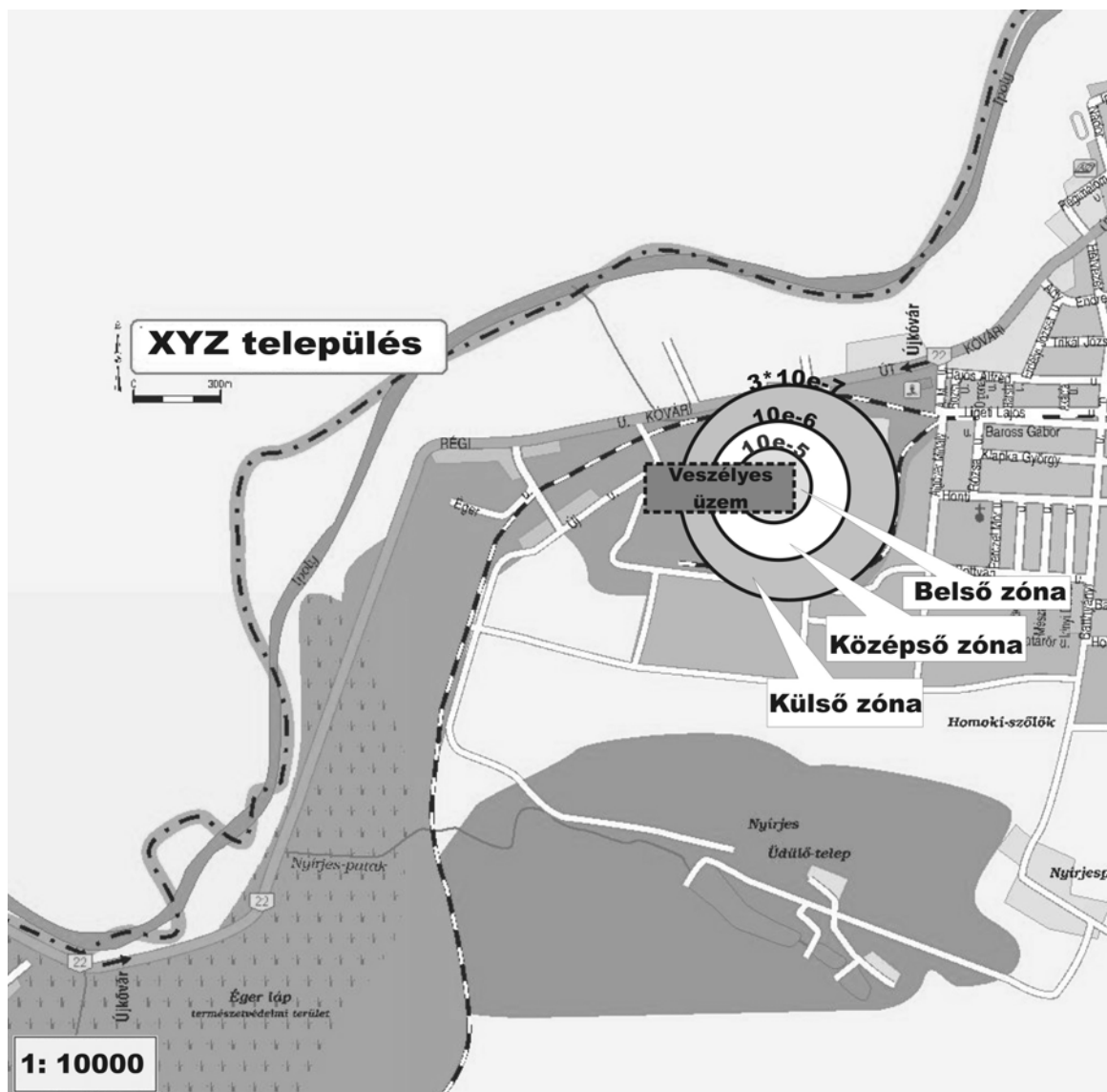
Polgári Védelmi Kirendeltség	Tel.: Fax.:
Magyar Műszaki Biztonsági Hivatal	Tel: [A területileg illetékes regionális Fax: osztály adatai] E-mail: Honlap: www.mbf.hu/seveso2.html

SEGÉLYHÍVÓSZÁMOK

KÖZPONTI SEGÉLYHÍVÓ: 112		
RENDŐRSÉG: 107	TŰZOLTÓSÁG: 105	MENTŐK: 106

7.5. A településrendezési tervezés okmányai

7.5.1. A veszélyes ipari üzem körüli veszélyességi övezet kijelölése

A belső zónában:

- Lakóház, szálloda, nyaralók fejlesztése nem ajánlott.
- Munkahelyek, parkolók fejlesztése megengedett.
- Kiskereskedelmi üzletek, kis közösségi létesítmények, szabadidőközpontok az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.
- Tömegtartózkodásra szolgáló építmények fejlesztése nem ajánlott.
- Közterületek, főközlekedési útvonalak az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.

A középső zónában:

- Lakóház, szálloda, nyaralók az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.
- Munkahelyek, parkolók fejlesztése megengedett.

- Kiskereskedelmi üzletek, kis közösségi létesítmények, szabadidőközpontok az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.
- Tömegtartózkodásra szolgáló építmények az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.
- Közterületek, főközlekedési útvonalak az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.

A külső zónában:

- Lakóház, szálloda, nyaralók fejlesztése megengedett.
- Munkahelyek, parkolók fejlesztése megengedett.
- Kiskereskedelmi üzletek, kis közösségi létesítmények, szabadidőközpontok fejlesztése megengedett.
- Tömegtartózkodásra szolgáló építmények az engedélyezés a halálozás társadalmi kockázatának részletes vizsgálatán alapuló egyedi feltételekhez kötött.
- Közterületek, főközlekedési útvonalak fejlesztése megengedett.

A fenti csoportosítás alól az alábbi kivételeket kell figyelembe venni:

Az építmény jellege	Kivételek
A. Lakóépület, kereskedelmi szálláshely, nyaraló	1. Ha a lakóház háromnál kevesebb lakást foglal magába, vagy ha kereskedelmi szálláshely 10 főnél kisebb férőhelyes, a B. kategóriába kell sorolni. 2. Idős vagy fogyatékos személyeknek épült lakóházakat, közösségi otthonokat a C. kategóriába kell sorolni. 3. Ötszintes vagy magasabb házakat a D. kategóriába kell sorolni.
B. Munkahely, parkoló	1. Ha 200 gépjárműnél nagyobb befogadó képességű a parkoló, vagy más létesítmények tartoznak hozzá, a C. kategóriába kell sorolni. 2. A 100 főnél több személyt befogadó, vagy 3 szintesnél magasabb kereskedelmi vagy ipari épületet, vagy mozgássérülteknek készült ipari vagy kereskedelmi építményeket a C. kategóriába kell sorolni.
C. Kiskereskedelmi üzlet, kisbefogadó képességű közösségi létesítmény, szabadidős létesítmény	1. A 250 m²-nél kisebb kisipari célú, és a 100 m²-nél kisebb közösségi épületek és szabadidő központok a B. kategóriába tartoznak. 2. Az 5000 m²-nél nagyobb épületek a D. kategóriába tartoznak. 3. A nyitott terű létesítmények, ahol alkalmanként 1000-nél több ember lehet jelen (piac, stadion stb.) a D. kategóriába tartoznak.

A veszélyességi övezetben lakóház, szálloda, nyaralók, munkahelyek, parkolók, közterületek, főközlekedési útvonalak építése, bővítése során a hatóság állásfoglalását kell

beszerezni, míg a kiskereskedelmi üzlet, kisbefogadó képességű közösségi létesítmény, szabadidős létesítmény, tömegtartózkodásra szolgáló építmények fejlesztése esetén az állásfoglalás kialakítására a polgármester kezdeményezésére a hatóság bizottságot hoz létre.

Ha a tervezett fejlesztés jellege nem szerepel a táblázatban, akkor a hatóság, szükség esetén az általa összehívott bizottság dönt arról, hogy az jellegében, érzékenységiében mely kategóriához áll a legközelebb.

8. Mellékletek

8.1. Fogalomjegyzék

Alsó küszöbértékű veszélyes ipari üzem: ahol a veszélyes anyagok mennyisége a 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet 1. számú melléklet alapján meghatározható alsó küszöbértéket eléri, illetőleg meghaladja, de nem éri el a felső küszöbértéket.

Belső védelmi terv: a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek kialakulásának megelőzését, a balesetek elhárítását, következményeinek mérséklését szolgáló intézkedések megtételét, az értesítési, riasztási, felkészítési feladatok veszélyes ipari üzemben, létesítményen belüli végrehajtásának rendjét, feltételeit szabályozó üzemeltetői okmány.

Biztonsági elemzés: az üzemeltető által készített dokumentum, amely tartalmazza a veszélyes létesítmény üzemeltetőjének a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek megelőzésére vonatkozó általános célkitűzéseit, továbbá annak az irányítási, vezetési és műszaki eszközrendszernek a bemutatását, amely biztosítja mind az ember, mind a környezet magas szintű védelmét, valamint annak bizonyítását, hogy az üzemeltető a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari baleseti veszélyeket azonosította, illetőleg a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek kockázatát elemezte és értékelte. A dokumentum elegendő információt kell, hogy szolgáltatson a hatósági, szakhatósági vélemények kialakításához.

Biztonsági jelentés: az üzemeltető által készített dokumentum, amely annak bizonyítására szolgál, hogy rendelkezik a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari baleseteket megelőző politikával és az annak végrehajtását szolgáló biztonsági irányítási rendszerrel, a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari baleseti veszélyeket azonosította, illetőleg a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek kockázatát elemezte és értékelte, a megelőzésükre a szükséges intézkedéseket megtette, kellő mértékű a létesítményeinek biztonsága, megbízhatósága. Rendelkezik működőképes belső védelmi tervvel. A jelentés elegendő információt kell, hogy szolgáltatson a külső védelmi tervek elkészítéséhez, és a hatósági, szakhatósági vélemények kialakításához.

Épített környezet: a környezet tudatos építési munka eredményeként létrehozott, illetve elhatárolt épített (mesterséges) része, amely elsődlegesen az egyéni és a közösségi lét feltételeinek megteremtését szolgálja.

Felső küszöbértékű veszélyes ipari üzem: ahol a veszélyes anyagok mennyisége a 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet 1. számú melléklet alapján meghatározható felső küszöbértéket eléri, illetőleg meghaladja.

Katasztrófa: a sürgősségi helyzet vagy a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetőleg a minősített helyzetek kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyeztet, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.

Katasztrófavédelem: a különböző katasztrófák elleni védekezésben azon tervezési, szervezési, összehangolási, végrehajtási, irányítási, létesítési, működtetési, tájékoztatói, riasztási, adatközlési és ellenőrzési tevékenységek összessége, amelyek a katasztrófa kialakulásának megelőzését, közvetlen veszélyek elhárítását, az előidéző okok megszüntetését, a károsító hatásuk csökkentését, a lakosság élet- és anyagi javainak

inak védelmét, a katasztrófa sújtotta területen az alapvető életfeltételek biztosítását, valamint a mentés végrehajtását, továbbá a helyreállítás feltételeinek megteremtését szolgálják.

Kockázat: egy adott területen adott időtartamon belül, meghatározott körülmények között jelentkező egészség-, illetve környezetkárosító hatás valószínűsége.

Külső védelmi terv: a veszélyes létesítmény környezetében élő lakosság mentése, az anyagi javakban, a környezetben bekövetkező károk enyhítése érdekében a végrehajtandó rendszabályok bevezetésére, a végrehajtó szervezetre, a vezetésre, az adatszolgáltatásra vonatkozó terv.

Megelőzés: minden olyan tevékenység vagy rendszabály alkalmazása, amely a katasztrófát előidéző okokat megszünteti vagy minimálisra csökkenti, a károsító hatás valószínűségét a lehető legkisebbre korlátozza.

Mennyiségi (kvalitatív) kockázatértékelés: olyan elemzés, amelynek során kiértékelik a baleseti események bekövetkezésének valószínűségét és következményeit, elsősorban számszerűsíthető adatok alapján, matematikai módszerekkel.

Minőségi (kvantitatív) kockázatelemzés: olyan elemzés, amelyben vizsgálják a biztonságra ható tényezőket, értékelik az összes összefüggést, okot, veszélytényezőt, amelyek hatást gyakorolhatnak egy baleset, megbetegedés bekövetkezésére, gyakoriságára.

Önkormányzati településfejlesztési döntés: a települési érdekek érvényre juttatása céljából a település fejlődésének alapvető lehetőségeit és irányait meghatározó, a település természeti adottságaira, gazdasági, szociális-egészségügyi és pénzügyi szempontjaira épülő településfejlesztési elhatározás.

R mondat és R szám: a veszélyes anyagok, illetve a veszélyes készítmények kockázataira utaló mondat, illetőleg e mondat sorszáma.

Rendkívüli esemény: a veszélyes ipari üzemben a rendeltetésszerű működés során, illetőleg a technológiai folyamatokban bekövetkező olyan nem várt esemény, amely azonnali beavatkozást igényel, és magában hordozza a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari baleset kialakulásának lehetőségét.

Súlyos káresemény: az emberek életét, egészségét és környezetét, anyagi értékeit súlyosan veszélyeztető vagy károsító olyan esemény, amelynek következményei az erre szervezett erővel elháríthatók, felszámolhatók, és nem igényli a katasztrófa esetére vonatkozó különleges intézkedések bevezetését.

Súlyos ipari balesetek veszélyének azonosítása és kockázatuk elemzése: az üzemeltető által végzett módszeres elemző tevékenység, amelynek során meghatározza és bemutatja a veszélyes ipari üzemben bekövetkező súlyos ipari baleset kialakulásának lehetőségeit és azok bekövetkezésének valószínűségét.

Üzemeltető: bármely gazdasági társaság, természetes vagy jogi személy, illetőleg jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki veszélyes ipari üzemet vagy létesítményt működtet, vagy meghatározó befolyással bír a veszélyes ipari üzem üzemeltetésére.”

Társadalmi kockázat: Megadja a valószínűségét vagy gyakoriságát azoknak a halálos kimenetelű eseményeknek, amelyek bizonyos szám (N) fölötti halálos áldozatot követeltek, adott időtartam, rendszerint 1 év alatt.

Településfejlesztési koncepció: a településrendezési tervet megalapozó, az önkormányzati településfejlesztési döntéseket rendszerbe foglaló, önkormányzati határozattal jóváhagyott dokumentum.

Településrendezési terv: a településszerkezeti terv, a szabályozási keretterv és a szabályozási terv.

Településszerkezeti terv: az a településrendezési terv, amely meghatározza a település alakításának, védelmének lehetőségeit és fejlesztési irányait, ennek megfe-

előően az egyes területrészek felhasználási módját, a település működéséhez szükséges műszaki infrastruktúra elemeinek a település szerkezetét meghatározó térbeli kialakítását és elrendezését.

Üzemeltető: bármely gazdasági társaság, természetes vagy jogi személy, illetőleg jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki veszélyes létesítményt vagy veszélyes ipari üzemet működtet, illetve fenntart.

Veszélyes anyag: a Kat. törvény végrehajtását szolgáló kormányrendeletben meghatározott ismérveknek megfelelő anyag, keverék vagy készítmény, amely mint nyersanyag, termék, melléktermék, maradék vagy köztes terméként jelen van, beleértve azokat az anyagokat is, amelyekről feltételezhető, hogy egy baleset bekövetkezésekor létrejöhetnek.

Veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari baleset: olyan mértékű veszélyes anyag kibocsátásával, tűzzel vagy robbanással járó rendkívüli esemény, amely a veszélyes ipari üzem működése során befolyásolhatatlan folyamatként megy végbe, és amely az üzemben belül, illetőleg azon kívül közvetlenül vagy lassan hatóan súlyosan veszélyezteti vagy károsítja az emberi egészséget, illetőleg a környezetet.

Veszélyes ipari üzem: egy adott üzemeltető irányítása alatt álló azon terület egésze, ahol egy vagy több veszélyes létesítményben - ideértve a közös vagy kapcsolódó infrastruktúrát is - veszélyes anyagok vannak jelen a törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott küszöbértéket elérő mennyiségben (tekintet nélkül az üzem tevékenységének ipari, mezőgazdasági, vagy egyéb besorolására).

Veszélyes létesítmény: olyan, a veszélyes ipari üzem területén lévő technológiai, illetőleg termelés-szervezési okokból elkülönülő területrész, ahol egy vagy több berendezésben (technológiai rendszerben) veszélyes anyagok előállítása, felhasználása, szállítása vagy tárolása történik. Magába foglal minden olyan felszerelést, szerkezetet, csővezetéket, gépi berendezést, eszközt, iparvágányt, kikötőt, a létesítményt szolgáló rakpartot, kikötőgátat, raktárt, vagy hasonló – úszó vagy egyéb – felépítményt, amely a létesítmény működéséhez szükséges.”

Veszélyes tevékenység: olyan ipari, biológiai (mezőgazdasági), kémiai eljárások felhasználásával végzett tevékenység, amely ellenőrizhetetlenné válása esetén tömeges méretekben veszélyezteti, illetve károsítja az emberi egészséget, a környezetet, az élet- és vagyonbiztonságot.

Veszélyességi övezet: a veszélyes tevékenység folytatása esetén bekövetkező súlyos ipari baleset egészség-, illetve környezetkárosító hatásainak csökkentése érdekében a hatóság által kijelölt, a veszélyforrás jellegéhez igazodó terület.

8.2. Jogszabályok jegyzéke

Nemzetközi vonatkozású jogszabályok:

- A Bizottság 93/67/EGK irányelve (1993. július 20.) a 67/548/EGK tanácsi irányelvnek megfelelően bejelentett anyagok emberre és környezetre jelentett kockázatának vizsgálatára vonatkozó alapelvek megállapításáról;
- A Tanács 96/82/EK Irányelve a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyek ellenőrzéséről;
- Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Európai Gazdasági Bizottsága keretében létrejött, az Ipari Balesetek Országhatáron Túli Hatásairól szóló, Helsinkiben, 1992. március 17-én kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 128/2001. (VII. 13.) Kormányrendelet;
- A környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény kihirdetéséről szóló 2001. évi LXXXI. törvény;
- A Parlament és a Tanács 2003/105/EK Irányelve a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyek ellenőrzéséről szóló 96/82/EK Irányelv módosításáról;
- A határokat átlépő vízfolyások és nemzetközi tavak védelmére és használatára vonatkozó, Helsinkiben, 1992. március 17-én aláírt Egyezmény kihirdetéséről szóló 130/2000. (VII.11.) Korm. Rendelet.

Hazai jogszabályok:

- A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény;
- A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény;
- A polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvény;
- A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény;
- A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéséről szóló 1999. évi LXXIV. törvény;
- A kémiai biztonságról szóló 2000. évi XXV. törvény;
- Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény;
- A tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról szóló 1996. évi XXXI. törvény;
- A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény;
- A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéséről szóló 2/2001. (I.17.) Kormányrendelet;
- A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéséről szóló 1999. évi LXXIV. törvény végrehajtásáról szóló 179/1999. (XII.10.) Kormányrendelet;
- A települések polgári védelmi besorolásának szabályairól és a védelmi követelményekről szóló 114/1995. (IX.27.) Kormányrendelet;
- A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéséről szóló 2/2001. (I. 17.) Kormányrendelet módosításáról és hatálybalépítéséről, valamint a települések polgári védelmi besorolásának szabályairól és a védelmi követelményekről szóló 114/1995. (IX. 27.) Kormányrendelet módosításáról szóló 313/2001. (XII. 28.) Kormányrendelet;

- Az óvóhelyi védelem, az egyéni védőeszköz-ellátás, a lakosság riasztása, valamint a kitelepítés és befogadás általános szabályairól szóló 60/1997. (IV.18.) Kormányrendelet;
- A mentésben való részvétel szabályairól, a polgári védelmi szakhatósági jogköréről és a miniszterek polgári védelmi feladatairól szóló 196/1996. (XII.22.) Kormányrendelet;
- A környezeti hatásvizsgálatról szóló 20/2001. (II. 14.) Kormányrendelet;
- A területfejlesztési koncepciók és programok, valamint a területrendezési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjéről szóló 184/1996. (XII. 11.) Kormányrendelet;
- Az Országos Településrendezési és Építési Követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Kormányrendelet;
- A polgári védelmi tervezés rendszeréről és követelményeiről szóló 20/1998. (IV.10.) BM rendelet;
- A polgári védelmi kötelezettségen alapuló polgári védelmi szervezetek létrehozásának, irányításának, anyagi-technikai ellátásának, illetőleg alkalmazásának szabályairól szóló 55/1997 (X. 21.) BM rendelet;
- A polgári védelmi felkészítés követelményeiről szóló 13/1998. (III. 6.) BM rendelet;
- A tűzoltóság tűzoltási és műszaki mentési tevékenységének szabályairól 1/2003. (I. 9.) BM rendelet;
- A hivatásos önkormányzati és az önkéntes tűzoltóságok Riasztási és Segítségnyújtási Tervéről szóló 23/1996. (IX.19.) BM rendelet;
- A Riasztási és Segítségnyújtási Tervről, a hivatásos önkormányzati és az önkéntes tűzoltóságok működési területéről, valamint a tűzoltóságok vonulásaival kapcsolatos költségek megtérítéséről szóló 2/2003. (I. 14.) BM rendelet;
- A Műszaki Biztonsági Főfelügyelet (MBF) veszélyes ipari üzemekre vonatkozó szakhatósági hozzájárulásának kiadásával kapcsolatos eljárásairól, valamint a veszélyes tevékenységekkel összefüggő adatközlési és bejelentési kötelezettségekről szóló 42/2001. (XII. 23.) GM rendelet;
- Az egészségügyi ágazat polgári védelmi feladatairól szóló 21/1998. (XII. 27.) EüM rendelet;
- A területrendezési, a településrendezési és az építészeti-műszaki tervtanácsokról szóló 40/1999. (IV. 23.) FVM rendelet;
- Az egyes építményekkel, építési munkákkal és építési tevékenységekkel kapcsolatos építésügyi hatósági engedélyezési eljárásokról 46/1997. (XII. 29.) KTM rendelet.

8.3. Szakirodalom

Szakmai cikkek és segédanyagok

1. Prof. Dr. Solymosi J., Nagy K.: Katasztrófavédelem, ZMNE, 2000.;
2. Kátai-Urbán L., Dr. Popelyák P., Varga I.: Módszertani útmutató a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés okmányai elkészítésének segítésére, BM OKF belső kiadványa, 2001. május;
3. Szakál B., Solymosi J.: Útmutató a veszélyes üzemek belső védelmi terveinek a készítéséhez, Munkavédelem, 12.3.6.1 VERLAG DASHÖFER, Budapest 2002;
4. Tatár Attila: Az önkormányzatok katasztrófavédelmi feladatai az EU csatlakozás tükrében [Településbiztonság 2003; Konferencia, Bemutató és Kiállítás];
5. Prof. dr. Solymosi József – Tatár A. – dr. univ. Szakál B. – Kátai-Urbán L.: A súlyos ipari balesetek általi veszélyeztetettségrel kapcsolatos értékelési eljárások összehasonlító vizsgálata, Katasztrófavédelmi szemle, 2001. IV. évfolyam 2. szám (32-57.o.);
6. Cseh G., Deák Gy., Kátai-Urbán L. (szerkesztő), Kozma S., Dr. Popelyák P., Sándor A., Dr. Szakál B., Vass Gy.: „Ipari Biztonsági Kézikönyv a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés szabályozás alkalmazásához”, KJK KERSZÖV, Környezetvédelmi Kiskönyvtár sorozat, 2003. augusztus;
7. dr. Futó Péter és Szeszler Zsuzsa: A településfejlesztési koncepció elkészítésének módszerei az EU-ban és Magyarországon [2003.];
8. „Mi a teendő vegyi baleset esetén?” Segédlet a súlyos ipari balesetek elleni védekezés lakossági tájékoztató kiadvány elkészítéséhez, BM OKF kiadványa, 2003;
9. Cimer Zs., Cseh G., Deák Gy., Gyenes Zs., Hoffmann I., Kátai-Urbán L., Dr. Solymosi J., Dr. Szakál B., Vass Gy.: Ipari biztonsági kockázatkezelési kézikönyv a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés szabályozásnak alkalmazásához, KJK-KERSZÖV kiadványa, Budapest 2004;
10. Prof. Dr. Pungor E., Prof. Dr. Solymosi J.: A veszélyes üzemek környezetében végzendő településrendezési döntéshozatal (Budapest, 2004.);
11. Szakál B. PhD, Vass Gy. Kátai-Urbán L.: Katasztrófavédelem I., vegyipari katasztrófák SZIE Ybl Miklós Főiskolai Kar, TŰBI szakkönyve, 2004;
12. „Ipari balesetek elleni védekezés Magyarországon”, c. BM OKF kiadvány és CD, 2004. április;
13. Vass Gy., Kátai-Urbán L., Cimer Zsolt: Veszélyes ipari üzemek nyilvántartása, Védelem 2004. XI. évfolyam 3. szám (45-47. o.);
14. Vass Gy.: A hatósági tevékenység továbbfejlesztése az EU csatlakozás fényében, Belügyi Szemle 2004. 7-8. szám (202-216.);
15. Útmutató a sérülés egyéni kockázat értelmezéséhez, BM OKF 2004. szeptember
16. Dr. Popelyák P., Kátai L., Szakál B.: Katasztrófa-megelőzés, főiskolai jegyzet, a Rendőrtiszti Főiskola kiadványa, Budapest, 2005;
17. Cimer Zs. Kátai-Urbán L., Dr. Szakál B. -: Településrendezési tervezés követelményei a veszélyes ipari üzemek környezetében, Munkavédelem és Biztonságtechnika 2005. március;

Internetes oldalak:

1. <http://www.katasztrofavedelem.hu>
2. <http://www.kornyezetunk.hu>
3. <http://www.kvvm.hu>
4. <http://www.mbf.hu>